

ERDÉLYI

GAZDA

KÖZ- ÉS MEZŐGAZDASÁGI HAVI
FOLYÓIRAT.

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

AZ EGYLET LAPFELÜGYELŐ-BIZOTTSÁGÁNAK

BCU Cluj Central University Library Cluj ÜGYELETE MELLETT

SZERKESZTI

TOKAJI LÁSZLÓ

EGYLETI TITKÁR.

XXX. ÉVFOLYAM. 5. FÜZET. (MÁJUS.)

Előfizetési ár: egész évre 6 korona.

Egyes szám ára: 1 korona.

— Egyleti tagoknak ingyen. —

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

az „E. G. E.” titkári hivatalában.

KOLOZSVÁR, 1898.

Gáman J. örököse könyvnyomdája.

ERDÉLYI MŰZEUUM

176 * 1918. NOV. - 1.

KÖNYVTÁRA.

TARTALOM.

Önálló eredeti czikkek.

A tőzsde-reform tárgyában tartott szakértekezlet anyaggyűjteménye. <i>Keszegh Ferenc</i>	225
Szarvasmarha tenyésztésünkről. <i>Milhoffer Sándor</i>	235
A közös vámterület tojáskivitele és behozatala. Közli: <i>Hreblyay Emil</i>	248
Védekezés a sertésvész ellen. <i>Jakab László</i>	251
Az épületek a haszonbérleti viszonyban (I.) Dr. <i>Papp József</i>	261

Irodalmi szemle.

Lapszemle. (Köztelek; Gazd. Lapok; Magyar Gazdák Lapja; Borászati Lapok; Gyümölcskertész; Kert; Közgazdasági Szemle.) R.	
Könyvszemle. (Mezei munkáviszonyok hazánkban; Fatenyésztés.)	267—276

Vegyes közlemények.

Az erdélyi szürkemarha törzskönyvelése. — Gózeke-rigolozás Erdélyben. — A marosvásárhelyi cukorgyár. — A kolozsvári m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás működése az 1897-ik évben. — Gazdasági tanulmányút Oroszországba	276—280
---	---------

Miniszteri intézkedések.

BCU Cluj / Central University Library Cluj	280
--	-----

Tudnivalók.

Pályázati hirdetmény	281
--------------------------------	-----

Egyleti élet.

Igazgató-választmány rendkívüli ülései ápril 6 és 13-án. — Állattenyésztési- és kiállítási szakosztály végrehajtó bizottsági ülés. — Igazgató-választmányi ülés. — Az „Erdélyi Gazdasági Egylet” május 8-án tartott rendes közgyűlése.	281—288
--	---------

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1898. június 1—30-ig

Az „Erdélyi Gazdaságtörténelmi Szemle” külön rovat tartalma:

A fogarasi vár és uradalom történetéhez. <i>Szadecsky Lajos</i>	33
1. Rákóczy György számára kőfaragok szerződése 1639-ben. Közli: <i>Koncz József</i>	40

Lapunk anyagi kiadásainak egy jelentékeny részét hirdetési rovatunk fedezi, miért is tisztelettel felhívjuk arra — szükségleteik beszerzése céljából — olvasóink figyelmét és kérjük, hogy rendeléseik, vagy tudakozódásuk alkalmával lapunkra mindig hivatkozzanak!

Magyar Jelzálog-Hitelbank

— alaptőkéje 20 millió arany forint.

Elnöke: **Székely Kálmán**,
Magyarország volt pénzügyministere. —

Képviselősege útján Kolozsvárott
(Jókai-utca 2. sz., gr. Rhédey-ház, I. em.)

4⁰/₁₀₀ Záloglevélkölcsönök

nyújt földbirtokra: 50 évi törlesztéssel
5 százalék-

nagyobb városokban fekvő házakra 40 évi törlesztéssel 5·40 százaléknyi évi részletfizetés mellett és magasabb leszámítási árfolyam mellett 4¹/₂ % -os záloglevélkölcsönök földbirtokra 50 évi törlesztéssel 5·40 százalék és nagyobb városokban fekvő házakra 42¹/₂ évi törlesztéssel 5·40 % évi részletfizetés mellett.

A jelzálogul felajánlott erdélyrészi ingatlanok értékére és a megszavazandó kölcsön összegére nézve

az Erdélyi Gazdasági Egylet

bizalmi férfiai adnak véleményyt.

A bank képviselőségénél kaphatók 4⁰/₁₀₀ és 4¹/₂ % -os záloglevelek, 3⁰/₁₀₀ -os nyereségek kötvények.

☞ Legelőcsőbb, legbiztosabb és legelőnyösebb biztosítás ☜

az

Országos

Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetrél

Budapest, VIII. ker., József-körút 8. sz.

Biztosítéki alap 600,000 korona. Alakult 1894. évben.

Elnök: Gróf Teleki Géza. Alelnök: Csávossy Béla. Igazgatósági tagok: Gróf Andrássy Géza, Bujanovich Sándor, Dessewffy Arisztid, Püspöky Emil, Rubinek Gyula, Szentkirályi Kálmán, Szilassy Zoltán, Szönyi Zsigmond, Gróf Teleki Sándor.

Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezet

a gazdaközönség általános elismerése szerint híven megfelel hivatásának; czélja:

Olcsó biztosítás,

(12—XII.)

alacsony biztosítási díjak,

a nyereségnek a tagok javára fordítása.

Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetrél a jobb koczházatu vidéken kőalzatú nád, vagy szalmatetőzetű épületeknél 300 frt után	1 frt 80 kr.
a biztosító részvény-társaságoknál ugyanaz	4 frt 30 kr.
Az Országos Magyar Kölcsönös Biztosító Szövetkezetrél kőalzatú zsindey tetőzetű épületeknél 500 frt után	2 frt 03 kr.
a biztosító részvény-társaságoknál ugyanaz	4 frt 69 kr.

Más társaságnál a biztosítók mégegyszer annyit fizetnek.

Más társaságnál a kötvényfeltételek is szigorubbak.

Mindezeknél fogva a gazdaközönségre nézve a legelőnyösebb, ha ugy

épület- mint általány (pauschal) biztosításait a szövetkezetrél eszközli.

A jégbiztosítás terén is igen tüdvös reformokat létesített a szövetkezet, mely a károk gyors és igazságos kiegyenlítésével a felek teljes megeledését vivta ki magának.

☞ Tömeges biztosítás esetén az illető községeknek rendkívül olcsó díjtételeket engedélyez a szövetkezet. ☜

Bővebb felvilágosítással szolgál az igazgatóság (Budapesten, VIII. József-körút 8. sz. és a vidéki ügynökségek.

A zalathnai kénkovand ipar r. t.

Brassói Kénsav- és Műtrágya-gyára

ajánl mindennemű száraz és könnyen szorható

superfoszfátot, répa-,
szőlő- és árpa-trágyát,
Thomas-salak lisztet,
Chilisalétromot, kén-
savas ammoniákat és
minden egyéb műtrá-
gyát.

Felvilágosításokkal és részletes árjegyzékkel szívesen
szolgál:

a gyárvezetőség Brassóban, valamint a

Központi iroda

BUDAPEST, IV.,

Bécsi-utca 5. szám.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezete

BUDAPEST, V., Aikotmány-utca. 31.

Az **Adriance**, Platt és Co.

new-yorki gyár világhírű

„**Adriance**”

kéveköti-, marokrakó-, arató-
és fűkaszáló-gépeinek

A **V. Vermorel-féle**

villefranchei gyár világhírű

„**Éclair**”

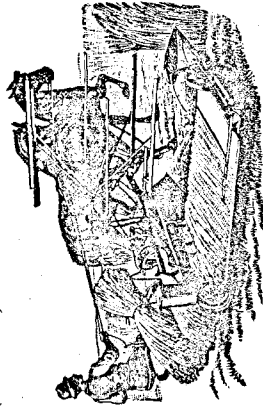
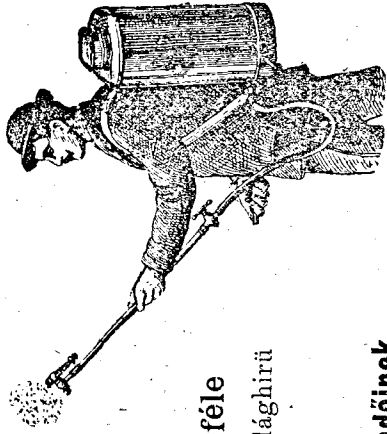
peronospora-fecskendőinek

magyarországi kizárólagos képviselője.

(12-XII.)

Minden, a mezőgazdaság keretébe tartozó szükségletek,
mint: **vetőmagvak, műtrágyák, anyagok, szerszámok,**
gépek stb. legjutányosabb beszerzési forrása.

A szövetkezet alapszabályait és havonként kétszer meg-
jelenő „**Üzleti Értesítő**”-jét bárkinek ingyen és bér-
mentve megküldi.

Aratógépre 1897. Mezőhegyesen első díj: állami nagy arany érem!

Alakult 1856.

KÜHNLE.

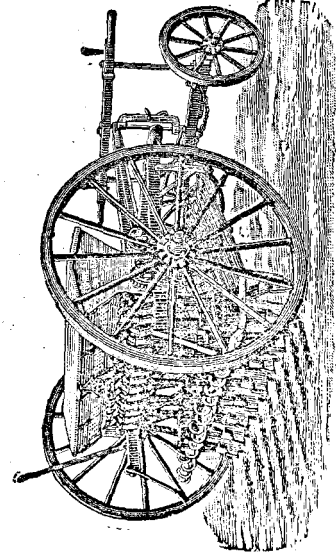
Alakult 1856.

Magyarország legrégibb gazdasági gégyára Mosonban.

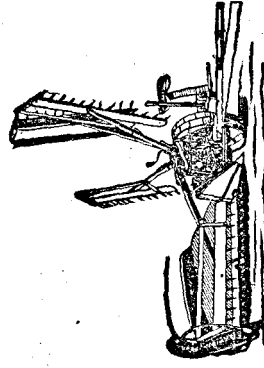
Ajánlja: „Hungária“ és „Mosoni Drill“ legjobb sorvetőgépeit sikk és hullámos talajra (17.500 db. eladva). Leszállított áruk.

Új! Moravek-féle répavető műtrágya-szóróval Új!

Sack féle ekék, 2—3—4 vasú ekék. Laacke-féle híres szántófüld és kiténő réthoronák ősziek fogasolására. Duplex-horonák, Hengerek minden nagyságban, Gabonatisztító-gépek

Mezőhegyesen első díjat nyert **Osborne-féle** **Columbia** marokrakó aratógép.
Kéveköttő fűkaszalógépek

FŐRAKTÁR:
BUDAPEST
VI. Váci-körút 57a.

A „THE GRESHAM“

ANGOL ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG

Londonban

(alapított: 1848. évben)

mult évi szeptember hó 1-étől kezdve életbe léptette az új

Jelzálog-kölcsön biztosítási módozatot,

a mely lehetővé teszi minden föld, vagy házbirtokosnak, a kinek ingatlana jelzálog-kölcsönrel van terhelve, hogy egy ilyen jelzálog-kölcsön biztosítás megkötése által, csekély díj fizetés ellenében családjának azon kedvezményt biztosítsa, hogy azon esetben, ha ő a kölcsön törlesztési időtartama alatt bármikor meghalna, a jelzálog-kölcsönrel megterhelt birtoka **tehermentesen** maradjon a családnak.

Ilyen jelzálog-kölcsön biztosítás megkötése által egy igen csekély évi díj ellenében azon kötelezettséget vállalja magára a társulat, hogy a szerződő félnek a kölcsön-törlesztési időtartamon belül **bármikor** beálló halálakor, a birtokot még terhelő jelzálog-kölcsön összeget az illető kölcsönadó pénzügyintézetnek azonnal visszafizeti és a családot a **tehermentes** birtok élvezetébe juttatja.

Ezen biztosításnak megkötésénél teljesen mindegy, hogy a kölcsön mostani avagy régibb keletű, mivel az évi díj csak a **még hátralékos** időtartam alapján számítatik.

A feltételek világosak és mindenki által könnyen megérthetők. — A felvételi eljárás semmiféle nehézséggel nem jár.

Részletes felvilágosításokkal szolgál:

a „The Gresham“ angol életbiztosító társaság

Jelzálog-kölcsön osztályának erdélyrészi vezérképviselője

(12—VIII.)

Szepessy Lajos

Kolozsvárt, Trencsintér 1. sz., (saját ház.)

Mily elkerülhetlenül szükséges

a szőlők permetezése

as elmúlt évadban bizonyult be, midőn csakis a permetezett szőlők nem mentek tönkre.

Ennek elérhetésére legjobbnak bizonyult Mayfarth Ph. és társa

szabadalmazott

önműködő

„SYPHONIA“

szőlővessző

és

növénypermetezője

mely az oldatot szivattyuzás nélkül önműködően a növényekre permetezi.

Ezen permetezőkből már sok ezer van használatban és számos dicséző bizonyítvány mutatja kitűnő voltát valamennyi egyéb rendszerrel szemben.

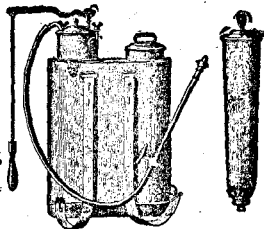
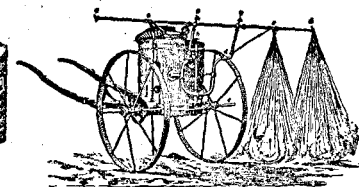
Ábra és leírás rendelkezésre áll:

MAYFARTH PH. és társánál

mezőgazdasági gépgyárak, különlegességi gyár borsajtok és gyümölcs-értékesítési gépek részére

Bécs, III. Taborstrasse 76. sv. Cluj

Árjegyzékek és számos elismerő levél ingyen. — Képviselők és ismételadók kívánatosak

Permetezőt, kiluzható légkazánnal

Kocsira szerelt nagy permetezőt

Támászul szolgáló övszjat permetezők hordásánál
Lámpát a szőlőmoly befogására

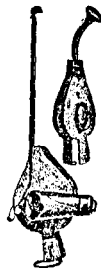
Lövelő dárdát a szőlőmoly ellen

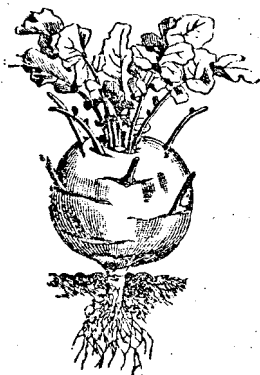
Szénkéneg fecskendői, kénporozót stb.

Gyári áron szállít

Ig. Heller, Bécs

II. Praterstrasse 49.

Legjobb
gazdaságis, vetemény-
és
virágmagvak kaphatók
Tauffer Ferencz utódánál
KOLOZSVÁRT, Belközép-utca 6.
Telefon: 201. sz.

Nagy raktár **gazdasági gépekből** D. M. Osborne & Co.-féle **kaszáló** és **aratógépek**, továbbá **kerékpárok**, villanyos csengők és összes részei, gabona zsákok stb. stb.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank

részvénytársaság. (Főter 7. sz., saját ház.)

1.200,000 korona teljesen befizetett alaptőkével.

(Alakult 1894. évi december hó 23-án a régibb pénzintézetek egyesüléséből és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár hozzájárulásával).

A társaság üzletkörét képezi:

A) Pénznemeknek kamatozás végett való elfogadása:

1. betéti könyvekre,
2. pénztárjegyekre,
3. folyó számlára.

B) Zálogkölsönök adása és vétele értékpapírokra, arany- és ezüstpénzekre és ingóságokra.

C) Váltók, utalványok és egyéb jelzálogilag, vagy más módon biztosított követelések leszámítása és visszleszámítása.

D) Értékpapírok, arany- és ezüstpénzek vásárlása és eladása saját és idegen róvásra. Pénzváltói üzletek folytatása.

E) Folyó számla és nyílt hitelek engedélyezése fedezet mellett

F) Állami és egyéb nyilvános kölcsönökben való részvétel.

G) Kölcsönök adása:

a) telekkönyvezelt ingatlanokra;

b) törvényhozási, kormányi, illetve hatósági jóváhagyás mellett lekötött országos, törvényhatósági v. községi javadalmak és jövedelmekre;

c) közhasznú művek v munkálatok keresztülvitelére, törvény által biztosított elsőbbségi jog v állam-jóváhagyással, v. a behajtásnak az állam, illetve hatóság által való biztosítása mellett.

ERDÉLYI GAZDA

A tőzsde-reform tárgyában tartott szakértekezlet anyaggyűjteménye.

800 oldalos vaskos kötet számol be a múlt év januárjában befejezett tőzsde-ankét lefolyásáról.

Ennek a szaktanácskozásnak a megtartása egyrészt a millenáris esztendőben tartott nemzetközi gazdakongresszus másrészt pedig a németországi agraráramlat kifolyásának köszönhető.

Az anketnek feladata lett volna a tőzsde beteges tüneteit alapos vizsgálat alá venni, a gyógyszert megállapítani s az alkotandó tőzsde-törvényt ezekhez képest formulázni. Egy közbe jött esemény azonban — a tőzsde saját rendszabályai — lerontotta az agráriusok minden numeratioját s megszabadította a kereskedelmi minisztert egy felette kényes kérdés további bolygatásától.

Dániel Ernő báró kereskedelmi miniszter az ankéten a kormány részéről javaslatokkal nem állt elő, a meghívotaknak különös utasítást — a hazai és külföldi nevezetesebb tőzsdéket ismertető rövid jelentésen kívül — nem nyújtott; az előadó a kérdő pontokat csak felolvasta — de nem ismertette — s a tárgyalást igen helyesen így készítve elő, a feleleteket a szónokok legjobb belátására bizta, kik egyszerre in medias res mentek s a csak informatio jellegű ankéten hosszú tudományos vitát indítottak meg.

Sok igen érdekes anyaggal járult az ankehez a nemzetközi gazdakongresszus, hol a tőzsde szakosztály többsége a nemzetközileg szövetkezett nagy tőke tultengésében és a határ idő üzletben találta az árhanyatlás s a gazdák válságos helyzetének egyik fő okát. — De legtöbbször maga a tőzsde járult az utóbbi években határt nem ismerő kapzsisága által. — A tőzsde szervezete és működése ellen az egész közvélemény sorompóba állt s hangosan követelte a gazdaközönség érdekeit veszélyeztető intézménynek megrendszabályozását. De sem politikusaink, sem a nagy közönség nem volt kellően

tájékozva ezen felette bonyolult intézmény felől s így nem csoda, ha a felületes ismeret a nézetek szétágazására — s a kereskedelem kárára — oly sok félremagyarázásnak szolgáltatott alkalmat.

A gabonaárak mesés alacsonyysága — a világtermés folytonos csökkenése s a raktárkészletek apadása daczára — egyre tartott. — A kik tisztában voltak a valutákkal, az arany megdrágulásának mértékével; a kik fel tudták fogni és ki tudták számítani a technika haladásának árcsökkenő hatását, a kik számításaikat megfontoltan állítják fel s a kiknek az a nézetük, hogy a gabona piacz áralakulásai csak megközelíthetőleg is alig számíthatók ki, azok előtt is általános feltűnést keltett a nagy árhanatlás s vizsgálódásaikban a közvetítő kereskedelemre s névleg annak egyik legfőbb factorára, az áru tőzsdére vetették szemüket.

Igy jöttek rá az ártatlan gyerekekre, ki addig szépen meghunyászkodva, míg egyik kezével tömte gazdája pipáját, másikkal — mondjuk tudtán kívül — zsebébe kotorászott. — Van ebben igazság, bármit is beszéljenek a tőzsérek. — A parquet és couliss működése nem volt mindig hasznos a közgazdasági élet fejlődésére. — A jobberk önkénytelenül is beleélték magukat abba a tévhitbe, — befolyt erre a tultermelés folytonos hangoztatása is — hogy a gabona árának a cultura haladásával esni kell s játszottak à la baisse.

Hogy pártnereiket, vagy más szóval áldozataikat hogyan csipték s mennyi becsülettel működtek — itt nem szükséges tárgyalni. De hogy hosszú időn át jól speculáltak, — példákkal tudnók igazolni. Annyi bizonyos, hogy a tévhit jó ideig kedvezett a baisse-pártiaknak, számukat növelte s így az árakra is ez a párt gyakorolt nagyobb befolyást. Erkölcsrontó szerencsejátékot ültek, mely a mellett, hogy időnként egy nagy társadalmi osztályt károsított, másfelől maguk munkájában becsülettel dolgozó existenciákat tett tönkre. — A tőzsde manipulációk ellen végre fellépett egész Európa s a neki szilajodott aranyborjut pusztító útjában megállásra kényszerítette. A tőzsdék megrendszabályozására irányuló törekvés Angliában, Ausztriában, Franciaország-

ban, de főleg Németországban vertek fel nagy hullámokat. A három utóbbi államban az érték tőzsde forgalmát már régen meg is adóztatták s Németország e mellett nagy szigorúsággal írta körül a tőzsde szervezését és működési körét. Ez volt külföldön a panaszok eredménye, ez volt a válasz a suverenitást gyakorló tőzsde visszaéléseire. Bizonyos providentia volt szükséges a reactio megindításához. Azok, kik a harcot fölvtették, jól ismerték a kereskedelem multját s a tőzsde katastrófák történetét.

Nálunk az előkészítő munka csaknem három éves már. A reformok szükségességét nemcsak az agrariusok — s velük a nagy közvélemény — sürgették, elismerte azokat gyöngéd nyomásra maga a tőzsde is, midőn több helyes irányu javaslatot dolgozott ki a tapasztalt, de sokáig titkolt és tagadott visszaélések megelőzésére és megtorlására.

Magáról az ankét lefolyásáról lehető rövidséggel szólunk. A tőzsde saját iniciatívájából dolgozott ki egy tervezetet, melyet a kereskedelmi miniszter később jóváhagyott. A tanácskozásoknak tehát eddig kézzel fogható eredménye nem volt.

Az ankét tárgyát nagyjában a következő kérdőpontok megvitatása képezte: a tőzsdének az államhoz való viszonya; a tőzsde vezetősége; a tőzsde alanyai (személyei): a tőzsde-tagság, az ügynökök, bizományosok, tőzsdei határidő üzletkötéshez való qualificatio, a tőzsdei register (lajstrom) kérdése; a tőzsde alanyai feletti fegyelem gyakorlása; a tőzsde forgalom tárgyai; a tőzsdei üzletek lebonyolítására szolgáló intézkedések és intézmények: az árjegyzés módja, a giro- és pénztár-egylet működése, a tőzsdei áruüzletre vonatkozó különleges intézkedések, szállítási minőség meghatározása, a félmondási eljárás, expertise, a liquidationális pénztárak kérdése; a tőzsdebíróság; a tőzsde reformmal kapcsolatos más kérdések s végül a tőzsdeadó kérdése.

Mint látjuk bő anyag felett rendelkezett s ha tekintetbe vesszük azt is, hogy oly sok különböző érdeket képviselő kiváló egyéniség vett részt a tanácskozásban, nem lehet kétség az iránt, hogy e zürzavaros kérdést meglehe-

tősen sok oldalról tisztázták s egy majdan alkotandó tőzsde törvény szerkesztésénél a vezető fonalat a kormány kezébe csaknem minden kérdésre nézve megadták. Ez érdeme Dániel báró miniszternek és érdeme a meghívottaknak.

Az ankéten fényesen kitűnt, hogy mily nagy különbség van a magyar földbirtokos s a német junker közt. Emezt a kereskedelem iránti vak gyűlölet, míg amazt higgadtság, következményekkel számolni tudás jellemzi.

Hogy alkottassék-e tőzsde-törvény? erre nézve az ankét többsége a törvény alkotás mellett nyilatkozott. A tőzsde vezetőségét, illetőleg eltérők voltak a nézetek; egy része a tőzsde tanács javaslatához csatlakozott, míg mások az érdekképviselőtről kinevezés által óhajtottak gondoskodni. A tőzsde tagságra vonatkozó nézetek nagyon elágaztak.

Az iránt azonban megegyeztek, hogy a feltételek a felvételnél olyanok legyenek, melyek a tőzsde szoliditását és tekintélyét meg óhassák. A tőzsde tanácsnak ama javaslata, hogy tagok csak a kereskedelem, nagy ipar és fölmiveléssel foglalkozók sorából kerüljenek ki, nem talált általános elismerésre, mivel sokan a tagságot még szélesebb körre kívánták kiterjeszteni.

A bizományosokra nézve a régi állapot tartandó fenn, csak belépési joguk szigoríttassék.

Fegyelmi eljárás alá csak azok vonandók, kik a tőzsdének tagjai is.

Hogy kik qualificáltassanak határidő üzlet kötésre, erről az ankéten alig volt szó; a vita javarésze a körül fordult, hogy egyáltalában határidő-üzlet engedhető-e a jövőben is? Míg némelyek úgy kívánták fenntartani, a mint volt, mások (agráriusok: Károlyi Sándor gróf, Bernáth István, Bujanovics Sándor, Rubinek Gyula és Zselenszky Róbert gróf) olyképpen kívánták korlátozni, hogy eladó igazolni legyen köteles az áru felett való tényleges rendelkezését, vagyis a fedezetlen határidő-üzlet úgy a tőzsdén belől, mint a tőzsdén kívül állókra a legszigorubban megtiltandó. Kis emberek pedig, kik nem tőzsde tagok a morál és humanizmus nevében a különbözőzeti játékból teljesen eltiltandók.

Hogy kit illesen annak megengedése, hogy valamely érték-papir tőzsdei kereskedés tárgyát képezze, erre nézve a felszólalók nagy többsége a tőzsde tanács alább ismertetendő javaslata mellett nyilatkozott.

Az értékek árjegyzésre bocsátásánál diametraliter ellenkező nézetek hagzottak fel. Egy része a szónokoknak a kormány ingarantiáját teljesen nélkülözni kívánta. Mások javaslataikban oda concludáltak, hogy a kormány az állami, a törvényhatósági és községi értékek jegyzését feltétlenül követelhesse a tőzsde tanácstól. Voltak, kik e jogot még a külföldi értékpapírok és devisek jegyzésére is kiterjeszteni kívánták. Többen javasolták, hogy a kormány értékpapírok jegyzését a tőzsdén megtilthassa. A jegyzések keresztülvitelére nézve egy részük a tőzsdetanács javaslatához csatlakozott, mely szerint az alaptőke és az értékpapirdarabok minimalis összeghez, illetőleg számhoz legyenek kötve, míg mások ezt nem tartják szükségesnek.

Hogy az egy évi üzleteredmény (mérleg) a tőzsdei jegyzés alapjául beköveteltessék-e? a szónokok csak az iparvállalatok mérlegének beterjesztését véleményezték. Az érték-papir határidő-üzlet fenntartását az ankét bizonyos feltételek mellett megengedőnek tartotta. Ily feltételek az alaptőke és a darabszámok minimumának évenkénti fixirozása. Külföldi papírok kibocsátója — ha papírjait tőzsdénken jegyzi — mi képpen képviseltesse itt értékeit? tartozzék-e nálunk fiókot vagy pénztári helyiséget tartani? itt egyező megállapodás nem jött létre. A tőzsdei register (lajstrom) kérdésében — mely a határidő-üzlet játékká fajulásának hathatós gátját képezné — a szónokok kettő kivételével a behozatal ellen nyilatkoztak. Hogy az árjegyzés a kormány ellenőrzése mellett, vagy anélkül eszközöltessék-e? — ez utóbbi a tőzsde javaslata — a többség a tőzsde-tanács javaslata mellett nyilatkozott.

A jegyzés módjára nézve szintén eltérők voltak a nézetek. Némelyek ezt a bejegyzésből matematikai átlagár szerint kívánták megállapíttatni, míg mások választott bizottsági tagok által. A bizottsági tagságot, illetőleg a fel-

szóalók egy része proponálta, hogy a tőzsdetanácsból 4 tag, a földmivelési- és kereskedelmi miniszterium részéről két-két tag küldessék ki, mások ellenben tisztán a tőzsde-tanácsból javasolták a bizottság megalakítását a tőzsde biztos részvétele mellett.

A tőzsdei áruüzletre vonatkozó különleges intézkedéseknél felemlithetjük, hogy e pontnál általában a tőzsdetanács javaslatát fogadták el.

Tétetett indítvány a szokványsúlynak 76 kgmmról—77-re emelése iránt s ezzel szemben volt egy másik nézet, mely úgy a szokványsúly(usanse-staudard), mint a tőzsdei árukötések egysége (Schluss), valamint a liquidationális pénztárak eltörlését hozta javaslatba; mindezek pótlásául pedig kívántatott, hogy minden üzletkötésnél kijelöltessék a szokványsúly s a szállítandó áru minősége.

Az ankéten a következő igen fontos javaslatok tárgyalásánál volt teljes egyetértés: — azokkal szemben, kik különbözőzeti üzletekből eredő veszteségek miatt jutottak csődbe — bíróságaink fokozott szigorral járjanak el. „A kik pedig nyereség vágyból másokat — tapasztalatlanságuk felhasználása mellett — tőzsdeügyletek kötésére csábítanak, bár tudták, vagy tudhatták, hogy az ügylet mérve az elcsábítottaknak gazdasági létét veszélyezteti, vétséget követnek el és megfelelőleg büntetendők, mi mellett a kötött ügylet semmis.“ A kereskedelmi törvények a depot-ra vonatkozó rendelkezéseirek kibővítését és megfelelő módosítását és szigorítását az ankét szintén szükségesnek tartotta.

Ennyiből állanak legrövidebbre összevonva a szaktanácskozásokon elhangzott vélemények. Ezeknek a mellett, hogy — mint fentebb említettük — bő anyagot szolgáltatnak esetleges törvényhozási eljárásra, megvolt még az a jó hatásuk is, hogy a publicumot megnyugtatták s a téves felfogásokat a legnagyobb részben eloszlatták. A vaskos jelentést dr. Ballai Lajos min. titkárnak a tőzsdereform tárgyában megejtett külföldi tanulmány útjáról sok szakavatottsággal irt jelentése zárja be. Ennyiben elégségesnek találtuk megemlíteni olvasóink előtt magáról az ankétról annyival inkább,

mert úgy hisszük, hogy a tőzsde gyorsan lüktetőjele mellett lesz még alkalmunk egyes kérdésekre visszatérni.

Mellőzhetetlennek találjuk szólni még röviden a tőzsde-tanácsnak az ankét-et megelőzőleg formulázott javaslatairól. Tulajdonképen ez bir nagyobb jelentőséggel, mert a kereskedelmi minister e javaslatot emelte törvényerőre. A tőzsde-tanács ezzel irányt akart adni a mozgalomnak és elég jól számított. Különbén is nyomos okai voltak erre az elhatározásra. A féktelen játékdüh s a közönségnek a tőzsdére való tódulása mind oly jelenségek voltak, melyek csak criseseket megelőző időszakokban szoktak előfordulni.

Javaslatában a tőzsde-tanács agrár óhajokat is kifejezésre juttat s az erős megszorítások folytán a hivatlan elem a tőzsdéről csaknem teljesen ki lesz zárva. A tőzsde vezetőségét illetőleg jobb szerettük volna, ha az a kereskedelmi, nagyipari és mezőgazdasági elemeknek nem a tőzsdén képviselt számaránya szerint és a tagok választottjaiból, hanem az illetékes érdekképviselők kiküldöttjeiből alakult volna.

Fontos újításokat látunk a tőzsde tagságokra vonatkozólag. A régi alapszabályok szerint tőzsdetag lehetett minden feddhetlen jellemű és illedelmes magaviseletű egyén, a ki a tőzsde tanács által kiadott érvényes tőzsdei jegy birtokában volt.

A tőzsdei jegy csak azoktól vonatott meg, a kik általában politikai jogaikat sem gyakorolhatták, vagy a kik a tőzsde irányában fennálló bárminemű fizetési kötelezettségeiket nem teljesítették. Régebben tehát boldog és boldogtalan lehetett tőzsdetag. Az új alapszabályok ez irányban sokkal szigorubbak, mert nem csak azt írja elő, hogy kik nem lehetnek a tőzsde tagjai, hanem azt is, hogy kik lehetnek. Az erre vonatkozó szakasz így szól:

Tőzsdei tagok csak oly feddhetlen jellemű férfi személyek lehetnek, kik vagy 1. kereskedők, ide értve mindazokat kik hivatalok, vagy tisztességük folyományaként a kereskedelmi cégjegyzékben valamely minőségben be vannak jegyezve; vagy 2. iparúzők, ha üzletük a kisipar körét meg-

haladja; vagy 3. mezőgazdák; vagy 4. hatósági közegek, kiket az illető hatóság tőzsdeügyletek ellátásával bíz meg. A tőzsde tehát tiszta lett a kétes existenciájú egyénektől, kik ezelőtt annyi bajt okoztak az üzletmeneteknek.

A fegyelmi szabályokat is szigorították. Az új alapszabályok szerint ugyanis nemcsak az megtorlandó cselekmény, ha valaki az árfolyamokat hamisan befolyásolja, álügyletet köt, a megbízó fél terhére a megbízás teljesítése idején fön­n nem állott árfolyamokat számít föl s oly üzleti töltételeket alkalmaz, a melyek a kereskedői tisztességgel ellenkeznek, hanem a fegyelmi szabályokban ütközik kivált a *fölbiztatás tőzsde speculációkra*, ha a fölbiztatás akár a fölbiztató által személyesen, akár ügynökök, utazók, levelek, vagy hirlapi reclamok s több effélék útján történik. Látható ezekből, hogy a tőzsdetanács az üzleti tisztesség megóvására nagy figyelemmel volt.

A tőzsde tanács a jogositott tőzsde ügynöki intézményt eltör­lendőnek tartja, mivel az itteni (tőzsdei) forgalmi viszonyok arra utalják a tőzsdei jogositott ügynököket, hogy tulajdonképeni hivatásuk kényszerü mellőzésével, rendes kereskedők módjára viselkedjenek, vagyis saját számlájukra adjanak és vegyenek, javasolja a bizottság, hogy a reájuk ruházott közvetítési jog általánosítottván, terjesztessék ki valamennyi tőzsdei tagra, egyszóval a tőzsdei jogositott ügynökök intézménye, mint institutio szüntettessék be; — tovább menve: „a közvetítő által kiállított és aláírt kötle­vél jogi hatálya miben sem különbözzék a jelenleg tőzsdei jogositott ügynök által kiállított és aláírt kötle­vél jogi hatályától.

A juxta könyv behozatalát a közvetítéssel foglalkozó tőzsde tagok részére a bizottság feleslegesnek tartotta, miután szerinte a kereskedelmi törvénynek az alkuszokra vonatkozó 536. §-a ezek kötelességeiről eléggé gondoskodik. A jogositott ügynökök ügyleteket saját számlájukra nem köthettek; ellenben az árjegyzésnél ők működtek közre. Az előbbi kötelezettség azonban írott malaszt­nak bizonyult, mert a forgalom gyorsasága megkövetelte, hogy az ügynök az

ajánlatot azonnal effektuálja, erre pedig nem találhat mindig alkalmas pártneret, kénytelen tehát az ajánlatot saját számlájára (in sich) effektuálni, mit annál könnyebben tehetett, mert az ügyleti felet megnevezni nem tartozott. — Az idealis állapotnak a jogositott ügynöki intézmény ily körülményei között nem felelt meg, mert titkos üzleteiknél fogva az árjegyzést hasznukra befolyásolhatták. Ennek megszüntetése után legalább van remény, hogy az ügynökségnek teljesen szabaddá tétele által a konkurencia ki fogja deríteni a legmegbízhatóbb ügynököket, minek az az előnye lesz, hogy a tőzsde tanács az árjegyzésnél ezeket veszi igénybe. A német tőzsde törvény a „Gursmakler“-ek intézménye által, ugyanily szellemben oldotta meg az árjegyzés kérdését.

A javaslattevő bizottság a tőzsde register (lajstrom) behozatalát a forgalom szempontjából kívánatosnak nem tartotta. Legyen elég garancia az, hogy a tagsági engedélyt kereskedő, iparosok és mezőgazdák is a tőzsde tanács megadja.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ez az autonomia, mit a tőzsde tanács magának vindikál, talán többre terjed, mint a mit a nemzet érdeke megkíván.

Bizonyosárakra nézve a határidőüzet megengedését vagy megtiltását, úgy szintén bizonyos értékpapiroknak a tőzsdei forgalomból való kizárás jogát a tőzsde tanács magának tartotta fenn. Hogy milyen papírok képezzék a határidőüzet kötés tárgyát, erre nézve a bizottság a régi állapot fenntartását javasolta, mely szerint az alaptőkének legalább 8 millió forintnak kell lenni.

A tőzsde bíróságra vonatkozólag semmi újítást sem látunk; a tőzsde tanács a régi módon csak tőzsde tagokból javasolta alakíttatni, szakvéleményező collegium nélkül, pedig a tőzsde bíróság czélszerű szervezése inkább jogi, mint közgazdasági feladat.

A bizottság a legfőbb reformkövetelésre, a fedezetlen gabona határidőüzet eltörlésére azt mondta, hogy az nebánts virág. A különbözeti üzet s ennek keretén belül a papír

búzaüzlet fenntartandó, mert a „kereskedelem érdekei kívánják.“ Erről most nem akarunk e helyen distertalni.

A tőzsde adót maig sem mutatták be. A mi budgetünk aránylag sokkal rohamosabban nő, mint a nyugati államoké, s nálunk ezzel mégis még mindig késnek. Érdekesnek tartjuk fölemlíteni, hogy a berlini értéktőzsdén 1895—96-ban a forgalmi és tőzsdeadó 35.38 millió márkát hozott.

A javaslat még a határidőre kötött üzletek felmondására, teljesítésére és leszámolására tartalmaz, kisebb-nagyobb jelentőségű változtatásokat.

Nevezetesen szinleges felmondásokat, valamint a már egyszer megszemlélt árunak más áruval való felcserélését és minden olyan manipulációt, mely alkalmas az átvevőt az áru minősége tekintetében tévedésbe ejteni — fegyelmi vétésnek nyilvánít s elkövetőik az áru minden métermázsája után 1 frtig terjedhető pénzbírsággal, ismétlődés esetén súlyosabb bírsággal, vagy időleges, esetleg végleges kizárással büntetendők.

Elérkeztünk jelentésünk végére. A tőzsdei reformok tén, mint láthatjuk ennyivel haladtunk előre. Az évek óta vajudott új áruüzleti szokások sok értekezleti retortán átmenve a többször említett ankéten csucsosodtak ki. Az ankétnek gyakorlati eredménye nem volt, mert a kereskedelmi miniszter a tőzsde tanács javaslatát hagyta jóvá. A jóváhagyott új alapszabályok és áruüzleti szokások, valamint az árjegyzést, fegyelmi eljárást s tőzsdeügynökséget szabályozó s más fontos intézkedések, mult év augusztus 1-jén léptek részlegesen életbe. Kiemeljük még egyszer, hogy a tőzsde vezetősége agrár körökben hangoztatott kívánságokat is fgyelembe vette s ezeket részben magáévá tette.

Igy legalább az üzleti szokások a modern igényeknek megfelelőbben vannak szabályozva. A tőzsde reform a forgalom korlátozására nem terjedt ki, hanem csak a tapasztalt visszaélések megszüntetésére s a forgalomnak a lehetőség szerint legitim körre szorítására. *Keszegh Ferencz.*

Szarvasmarha tenyésztésünkről.

Kétségbevonhatlan az, hogy hazánk viszonyai között a magyar marha felel meg legjobban. Ennek oka a mint tudjuk, *igénytelensége, edzetsége, óriási munkabírása*, de még azon körülmény is, hogy viszonyaink között fejlődött ez a marha azzá, a mi, tehát *ez is felelhet meg legjobban mindazoknak a követelményeknek*, melyek körülményeink között előfordulnak.

Nincs az a szarvasmarha, mely *munkabírás* tekintetében ezen túl tenne; a *legelső igavonó* a világ összes marhafajtái között. Ezen képességet fizetik meg marháinkban a legjobban, ezért keresik föl az erdélyi részeket az egész országból; mert hiába, nincs párja az erdélyi magyar marhának. Nem áll az, hogy rosszul *tejelne*; igen, rosszul tejel ott, a hol nem törődnek a gondozásával: ugyan melyik nyugoti marhafaj tejelne jobban, *ha úgy tartanánk, mint hazai marháinkat*, s vajjon nagyobb hozamokat adnának-e azok, ha oly takarmányozásban s tartásban részesülnének, mint az erdélyi magyar marha? Bátran kimondhatjuk, hogy aránylag elég jó tejlő a mi marhánk s ha jól tartjuk, aránylag sok tejet is ad. Persze az is igaz, hogy jó tartás mellett a nyugoti marha jobban tejel, de hát azt is figyelembe kell vennünk, hogy a mi marháinknál a főczél az igavonás s ha ezt tekintetbe vesszük, úgy újból elmondhatjuk, hogy nincs az a szarvasmarhafajta, *mely e két tulajdonságot magában jobban egyesitené*. A *hizásra* is ezt mondhatjuk. A magyar marhából csak az igásakból kiselejtezteket hizlaljuk meg, s *igy* ha ezek nem is érik utol a hizásban a nyugotit, de nem szabad elfelednünk, hogy már ekkor egy czélt vele elértünk, jármoltuk 4—5 éven keresztül, esetleg tovább is, s ekkor megelégedhetünk azzal a hizási eredménnyel, a melyet mindenesetre jó közepesnek lehet mondani. Persze, hogy a nyugoti marha jobban hizik, de ezt a legtöbb esetben nem jármolják, hanem még a teljes kifejlődése előtt is, talán már 3 éves korában beállítják hizóba. Ha a magyar marhát is 4 éves korában kezdenénk hizlalni, bizony jobban hizna az, mint a kiselejtezett jármos ökör.

Mindezt azonban csak akkor mondhatjuk el a magyar marháról, ha tisztán tenyésztjük, nem keverünk bele semmiféle idegen vért, nem keresztezzük például valami tarka marhával azon célból — hogy azt egyik-másik gazda fel fogása szerint javítsuk. (?)

Mindezt azért kívántuk előrebocsátani, mert helylyelközzel lábra kapott az a nézet, hogy a tarka stb. marhával való keresztezés előnyös a tenyészetünkre, előnyös marhaállományunkra. Minden gazdát óva intünk attól, hogy az ily híreszteléseknek hitelt adjon. *Tiszta tenyészet, az a tenyésztési eljárás a jelen esetben, a melylyel ki-ki állatállományának előnyös tulajdonságait fenntarthatja s fejlesztheti.* Óvakodjanak az ilyen derüre-borura való keresztezéstől. Mit szóljunk az olyan gazdáról, a ki tenyészetét a legkülönbözőbb módon való összevissza keresztezéssel elrontja. Hisz előfordul az az eset is, hogy az ily keresztezésből származó utódot azután megint valami más fajtaival keresztezik állattenyésztésünk fellendülésének nagy kárára. Saját érdeke ellen cselekszik az, ki eltér a tiszta, vagyis egyvérben való tenyésztéstől.

A jó gazda kiválasztja a legszebb állatait s ezeket használja a tenyésztésre. Ha pedig pénzét újabb állatok beszerzése által akarja nagyobb hasznot hozóvá tenni, úgy vegyen ugyanazon fajtájú szép állatokat, mint a többi tenyészmarhája, s ne keresztezzen. A legjobb tenyészetből vegye tenyészállatait, inkább legyen az a marha valamivel drágább, de jó, mint olcsó, de silányabb. *A rossz marha olcsó, a jó marha drága.* A kiválasztás szarvasmarhatenyésztésünk azon főeszköze, a mely által a minőség feltétlen biztossággal javítható. A ki ezt tűzi ki irányelvül, az biztosan célhoz jut. A legjobb apa- s a legjobb anyaállat után származott utódokból válasszuk ki a legjobban sikerült egyedeket; ezeket neveljük fel újból tenyészállatoknak s ezek utódainál is a kiválasztás elve érvényesüljön. *Mentől huzamosabb ideig történt a kiválasztás, annál több utód lesz a szaporulatból tenyészállatnak meghagyható.* Az olyan tenyészetekben ugyanis, hol mindig a kiválasztás az irányadó szempont,

az állatok jó tulajdonságai állandósulnak ugyannyira, hogy idővel majdnem feltétlen biztossággal örökitik át összes tulajdonságaikat, a melyek mindenestre mind kívánatosok az utódoknál, mert hiszen csak a legjobb állatokat hagytuk meg mindig tenyészállatoknak. Vannak már több oly tenyészetek, hol az állatok átörökítő képessége kitünő s az ilyenek igen nagy áron tudják az eladásra kerülő állatokat értékesíteni. Ilyen helyekről kell tenyészállatainkat beszerezni, akkor sokkal hamarább czélt érünk, mintha évek hosszu során át magunk igyekezünk állatállományunkat javítani. *Ha az így beszerzett egyedeket javítjuk tovább, vagy legalább is vigyázunk arra, hogy jó tulajdonságaikat megtartsák, a nyert utódokban busásan megkapjuk azt a csekély kiadás többletét, a melylyel a nagyobb beszerzési árban túlfizettünk.*

Az olyan gazda, a ki csak állatai számának fokozását tűzi ki czélul, minden borjut megtart, csakhogy minél több marhája legyen, nem jár el helyesen. Mert hisz ha a kellő kiválasztást szem előtt tartaná, úgy is tarthatna sok marhát; ha talán azonnal nem is a saját neveléséből, de hát vehet hozzá jót abból a pénzből, a melyet a silányabbért bevesz; legfeljebb egy béressel kell pótolni cz összeget. Hasonlíthatlanul nagyobb így a haszna, mert hiszen jók mind az állatai s így mind értékesek.

Az ily kiválasztással nemcsak az igavonó képesség emelése érhető el. *A rendszeresen, éveken keresztül következetesen folytatott kiválasztás a tejelő képesség emelését is elősegítheti.* Ha egyik-másik tenyésztőnek tejelő marha nevelése s tartása is volna a czélja, de e mellett jó igavonó marhát is akar, úgy mindenestre a magyar marhánál kell maradnia. *De ki kell választania a legjobban tejelő egyedeket; ezeket kell megtartania tenyésztésre, az utódok közül is csak azokat szabad állandóan tenyésztésre használni, a melyek jó tejelők.*

A kiválasztást tartjuk a legczélravezetőbb faktornak állatállományának javítására; de a kiválasztást mindig a fajta keretén belül eszközöljük, mert viszonyaink között

nem lehet állandóan a nyugoti vagy általában tarka marhák tenyésztésével czélt érni s nem a keresztezéssel. Ezen igényesebb fajta úgy a tiszta tenyésztésben, mint a keresztezésben határozottan hátrább áll a mi viszonyaink között, mint a magyar marha. Ez kétséget nem szenved. Annál kárhóztatandóbb tehát egyesek ama próbálgatásai, a melylyel állományukat *más vér* belekeverése által akarják javítani. (?) *Ezzel akárhányszor nemcsak maguknak ártanak, hanem az egész környéknek.* A szomszédok s ismerősök minden újítást szívesen követnek, kiváltkép ha az tetszetősége folytán is szembeötlik. Hisz láthatjuk némely esetben, hogy nem is azért keresztez némely gazda, hogy talán az volna a czélja, miszerint állatai egynémely tulajdonságait javítsa. Valami tetszetős tarka bika kerül a vidékre s ennek kedvéért minden további nélkül rontja el a tenyésztő a jó utódba vethető reménységnek még csak a szikráját is. Hiszen akárhányszor egy ily idegen fajtájú bika nyomaira akadunk nemcsak egy helyen, hanem egy egész vidék tenyésztésében is, vagyis más szóval, nemcsak egy-két helyen okoz egy gazda meggondolatlansága kárt, hanem egy egész környék tenyésztésében. A ki maga tarthat bikát, mert nagyobb a tenyésztete, az a legszebb magyar bikákat válassza ki. Ne sajnálja a bika beszerzésére fordítandó pénz nagyságát: megtérül az bőven az utódok jóságában. A bikával a legrövidebb idő alatt át tudjuk alakítani tenyésztésünket, a legrövidebb idő alatt megjavíthatjuk állatállományunkat. Nem azért, mintha talán a tehén kevesebb befolyással volna az utód minőségére. Korántsem. Hisz tudjuk, hogy mind a kettőnek egyforma hatása van az utódra; de mivel egy bika egy évben többször szerepel a párosításnál mint egy-egy tehén, többször van alkalma a jó tulajdonságait utódaira átörökíteni, mert hiszen bizonyára csak jó tulajdonságu s kifogástalan bikát tartunk.

Egy bika egy évben akár 40 borjut is nemezhet — sőt jóval többet is — míg egy tehénnek egy évben csak egy borja van. Ezért nagyfontosságú a bika kiválasztása.

Egy jó bika egy tenyésztet állatállományába rövidesen

beleviheti a maga testalkatát, a maga jellegzetes vonását, s így az itt — tudniillik a bika kiválasztásánál — esetleg elkövetett hiba, nagyon megbosszulhatja magát.

Az olyan, a ki tenyésztete kicsinysége miatt bikát nem tarthat, annak könnyü a helyzete. Ott van a község bikája, a melynek kiválasztására rendszeren nagy gondot fordítanak. Egyébiránt mindenki ügyeljen arra, hogy a község bikája kifogástalan legyen, hibás állatot azonnal ki kell selejteztenni. *A község jó apaállatával folyattasson az, a ki bikát nem tarthat. Ne menjen Péter vagy Pálhoz, kinek talán valami rossz szedett-vedett bikája van, ne vezesse oda tehenét.* Saját maga világos kárát okozza az, a ki nem így cselekszik.

Ha az elmondottakat követi a gazda, csak akkor tudja a marhatartásból eredő haszonnal ellensúlyozni a föld esetleg csekély jövedelmezőségét. Az a ki a marha tenyésztésre gondot fordít, a ki fejleszti a marhákban levő ősanyagot annak jó tulajdonságait, s azokat helytelen tenyésztés által megváltoztatni nem törekszik, az mindenesetre boldogul. Nem hiába keresik föl az egész ország minden részéből az erdélyi vásárokat, nem hiába híresek a deési, rettegi, szamosujvári stb. vásárok, ha nem találná ott föl a vevő, a mit keres, ha nem találná ott fel a legkitünőbb anyagot, a legjobb igavonó marhát, bizonyára nem fáradna el ily messzire. A helyes tenyésztés eredménye ez. Hisz nemcsak hazánkbeliek, hanem külföldiek is jönnek hozzánk szükségleteiket beszerezni; hányszor láthatunk itt osztrák tartománybeli vevőket; ezek bizonyára nem a mi jól rosszul sikerült keresztezéseinkre kíváncsiak, s nem azért akarják pénzüket nállunk hagyni, hanem azért a kitünő marháért, melynek hire hazájukba is elhatolt. Meg ne próbáljunk valami keresztezési produktumot valahogyan a nyakukon hagyni! tönkre tennénk vásáraink jó hírnevét; ebből pedig mérhetlen kár háramlana reánk. Hisz a marha nevelés az, a mivel gazdáink a gazdasági viszonyok mostohasága folytán rájuk nehezedő teher nyomásán segíteni tudnak. Minden elfogulatlan szemlélő be fogja látni az itt elmondottak igazságát. Mennyit pénzel egy-egy kis gazda a marha nevelésből! Mi-

nek tegye ezen biztos jövedelmet koczkára holmi bizonytalan értékű keresztezéssel. Ne ilyen javítási módokon törje az eszét: fenntebb reá mutattunk már, hogy egy közelebb fekvő orvosságot is talál helyzetén segíteni. A meglevő anyag *legkitünőbbjének* továbbtenyésztése az, a mivel helyzetén még jobban segíthet. Hisz menjünk csak ki egy vásárra, tekintsünk körül a felhajtott igás állatok között. Találunk ott olcsóbbakat is drágábbakat is. Az olcsóbb silányabb, a drágább jobb. A jobbaknak párja elkél 300—400 frtért, míg a silányabbért csak 200—300 frtot adnak. S valjon miért van ez az árkülönbözet, miért kap egyik gazda többet a marhájáért, mint a másik? Hisz talán ép szomszédos területen nevelődtek föl e marhák. Mi másban keressük annak okát mint a nevelésben, a tenyésztésbe vett állatok kiválasztásában s egy bizonyos cél öntudatos követésében. Nagyon kifizeti magát ha a tenyészállatok jók, mert hiszen *talán már egy utódja* is megtéríti a silányabb s jobb marha közötti differentiát. Pedig egy tehén sok utódot hoz létre; de mondjuk, hogy csak 5 drbot. Ha felvesszük, hogy a jó tenyészállatok után felnevelt állatok átlag csak 50 frttal érnek többet darabonként s ha felvesszük, hogy ez értéktöbbség felét a jó bika használata eredményezte, akkor 25 frtonként 5 borjunál (persze ha kinevelődött) 125 frttal veszünk be többet. Hát még a bikánál hogy áll a számításunk? — Mondjuk, hogy egy esztendőben egy bikától csak 30 borju lesz, s ha a jó és rossz borju között az említett 25 frtot veszünk föl külömbözetnek darabonként, akkor egy évben egy jó bika 750 frttal ad több jövedelmet mint a rosszabb.

De ezen bevételi többletünk csak akkor lesz, ha az apa és anya-állat *tiszta tenyészetből* való, s más megállapított jó tulajdonságokkal bir, vagyis *biztosan átörökít*. S valjon melyik gazda nem tudná azt, hogy csak a *fajtisza magyar marha bir a különféle ragályok iránt* a legnagyobb ellenálló képességgel; csak a tiszta vérben tenyésztett magyar marha bir oly edzettséggel a különféle káros külbehatásokkal szemben, a melynek hire egyébiránt már a messze külföldre is eljutott, s a melyet a többi jó tulajdonságokkal egyetemben

eléggé méltányolva látunk abban az előszeretetben, a melylyel a távol vidék marháinkat vásárolja. Igaz, hogy ez az egész országra szól, de bizonyos az, *hogy Erdély még mind- eddig előljárt a jó marha produkálásában, még mindig a vezérszerepet vitte az országban a marhanevelés tekintetében.* S hogy ez továbbra is maradjon, hogy e tekintetben nemcsak hogy hanyatlás ne mutakozzék, hanem haladás legyen észlelhető, abban sokat tehet kis gazdáink lelkes csoportja a tenyésztési elvek szigorú szem előtt tartásával, s ha teljes szigorúsággal jár el azok keresztülvitelénél. Ne engedjen semmi idegen befolyást érvényesülni, mert az nemcsak, hogy jó hírnevét teszi kockára tenyésztésének, hanem existenciáját is veszélybe döntheti.

Vajha nem volna intő szavunk hiába való, vajha az az eredmény követné azokat, melyeket hazánk kitűnő marhaállományának megóvása, fenntartása miatt hangoztatunk.

Ha az itt elmondottakat szem előtt tartjuk, akkor meg van azaz *alap*, a melyre bátran építhetünk. Mert ha a fentieket megtesszük, úgy még nem tettünk meg mindent. A *borjúnevelés* még hátra van, mely pedig az állatok későbbi fejlődésére döntő hatással van. *Ha kis korában nem adunk meg az állatoknak mindent a mire azoknak szükségük van, ha ekkor visszamaradnak, úgy később nem tudjuk az így elkövetett hibát semmi módon sem pótolni.* Az ilyen állat elcsenevésszedik, visszamarad, s sohasem lesz belőle más, mint fejletlen satnya marha. A borju kis korában fejlődik a legerőteljesebben, vagyis ekkor nő aránylag a legtöbbet. Ha tehát ekkor nem adjuk meg neki a módot, hogy fejlőd-hessék, úgy azon időszakban mulasztja el azt, a melyben *aránylag* a legkevesebb költséggel volna az elérhető, a mit a későbbi években semmi uton és módon sem lehet pótolni.

Bizony sok gazdánál láthatjuk, hogy borjainak nem ad annyit s nem ad olyan takarmányt, a mennyire és a milyenre szüksége volna.

A kis borju, melyet felnevelésre szánunk, legalább három hónapig szopják. Ezen időszakban leválasztható; ha

azonban még gyengének mutatkoznék, úgy várjunk inkább még két hétig, a mely idő alatt a kis borju jobban össze fogja magát szedni. Leválasztáskor a borju már egész jól egyék, tehát szükséges, hogy a szopási idő alatt elegendő ennivaló álljon rendelkezésére. Ha a borju már két-három hetes, így adjunk elibe zabot s a legjobb szénát. Ha van mellette olyan borju is, a mely már jobban eszik, az ily kisebb állat is hamar rákap az evésre, szálalगत a szénából, úgy, hogy mire leválasztódik, egészen jól eszi az elibe rakott abrakot s takarmányt. Borju nevelés abrakolás nélkül nem képzelhető; abraknak pedig kétségkívül legjobb a zab. Adjunk ebből annyit a szopós borju elé, a mennyit csak megeszik; a szénából is tetszése szerint szálalगत-hasson.

A szoptatás, kivált kezdetben, úgy történjék, hogy csak azt fejjük ki a tehén tőgyéből, a mi a szoptatás *után* benne marad, vagyis *ne a szoptatás előtt fejjük az anyateheneket*. Így a borjuk annyit fognak szopni, a mennyit akarnak, nem pedig a mennyi a tőgyben marad. Később azután midőn már a borju más takarmányra is rákap, s a leválasztás ideje is közeleg, akkor ezt úgy könnyítjük meg, hogy előbb fejünk s fokozatosan mindig kevesebbet hagyunk a tőgyben. Bizony ezt a tanácsomat sok gazda megszívlelhetné, mert hányszor láthatjuk egyeseknél azt az eléggé meg nem róható eljárást, hogy a borjunak csak annyit hagy-
nak *már kezdettől fogva* szopni, a mennyi ép a tőgyben marad.

Már itt kívánjuk megjegyezni, hogy úgy eleinte, mint ez állat fejlődésének későbbi folyamán is, az etető helyek, illetve jászlak inkább alacsonyabban, mint magasan legyenek elhelyezve. Ez jobban megfelel az állat természetének is, mert hiszen kint a legelőn is alacsonyabb helyről, tudniillik a földről szedi föl élelmét. Jórészt ez az oka annak, hogy a legelőn nevedett marha erőteljesebb, s izmosabb, fejlettebb, mint az istállózott, mert a legelés közben megfeszülnek a nyak és hátizmok, s így erősödnek, mivel folyton igénybe vétetnek; de még a hátizmok megfeszülése foly-

tán a hát meghajlása is — a mi pedig az igás marhánál igen nagy hiba — ki van zárva. Erősebb lesz tehát így a nyak és hát, s erősebb is lesz a marha: az alacsonyan elhelyezett jászlaknál ugyanaz az eset áll, míg a magasabbnál ezeknek ellenkezője, tudniillik a hajlott hát kifejlődése lép előtérbe. Tartsuk ezt szem előtt már a borju nevelésnél is, de a későbbiek folyamán se feledkezzünk meg róla. Igaz, hogy Erdélyben a legelőn való fölnevelés nyomul inkább előtérbe, de azért ezt a tanácsot nagyon jó lesz megszívlelni, mert ha máskor nem, hát a téli istállózásnál vétünk e szabály ellen.

Egyébiránt a hát meghajlása ellen a jó takarmányozással is védekezhetünk. Ha az állatot le hagyjuk soványodni, úgy a hát okvetlen meghajlik, mert hiszen a belső részek egész súlyukkal huzzák lefelé a gerincoszlopot: ha ellenben erőteljesen tápláljuk, úgy a megizmosodás utját állja a hajlott hát alakulásának.

Már említettük, hogy a növendék állat legjobb abraka a zab. Hasonlíthatatlanul jobban fejlődik a zabolt borju, mint az olyan, a mely abraknélkül, vagy esetleg valami silány ocsu-féle abrakolása mellett nevededett föl. Egyébiránt a korpa, tengeri dara, árpadara s más hasonló között is mindig előnyt adjunk a zabnak.

Az olyan borju, a mely nem abrakoltatik, hanem szálas takarmányon nevelődik föl, az úgynevezett *lecsüngő szalma-hast* kapja, s a mellett rossz marad, nem fejlődik ki kellőleg. A nagy has, vagyis a belek nagymérvű kitágulása mellett a mellső részben levő szervek, mint a tüdő stb. nem fejlődhetnek ki tökéletesen, pedig ez az igavonó marhánál első rendű tényező. Hisz tudjuk, mily hátrányos marháinknál a szűk mellkas; szűk elejü marha, jó igavonó nem lehet.

Nem akarunk itt részletesebben bele bocsátkozni a takarmányozás mikéntjébe, vagyis az adagok nagyságának stb. korszerinti részletezésébe. Ez messzire vezetne bennünket a tárgytól. Általában véve annyit kívánunk az istállóbeli takarmányozásról megjegyezni, hogy az abrak alakjában nyújtott póttakarmány busásan visszatérítődik az állat

erőteljesebb s tökéletesebb fejlődésében; azért is sohase sajnáljuk az erre fordítandó kiadást.

Mig a fiatalabb állatoknak tetszésszerinti mennyiségben kapják a póttakarmányt, addig a későbbiek folyamán 3—4 esetleg 5 literen túl semmi esetre sem lesz jó menni; *mert az sem jó, ha az állatok tulságosan elhiznak*: ugyanis ez hátrányos volna a fejlődésükre, mivel így a növekvés nem lehetne kifogástalan, *de meg a későbbi időben a kitüzött tenyészcél sem érhető el az ily állattal tökéletesen*. Elhizott bika, s elhizott üsző nem való tenyészállatnak. Mindenesetre jó kondícióban legyen az állat, de ha tulságba megyünk, az ép oly hiba, mint a *túltenyészettség*. Mert mit használ a túltenyészettség? Ha a tenyészállatok javítása tulságba vitetik, úgy célzott nem fogunk velük érní, mert hisz egy elfinomodott szervezetű tenyészállat utódai erőteljesek nem lesznek: már pedig kinek volna kedve tenyészét annyira nemesíteni, hogy az használhatlanná váljék. Tehát még a nemesítést is módjával kell eszközölni. Túltenyésztett lehet úgy a finom, mint a durva szervezetű állat. Hogy példával éljünk ha a teheneknél folyton a vékony nyakat, vagy általában a finom szervezetet tartjuk szem előtt, úgy utóvégre egy túlszámitott állatcsoportot állítunk elő, a mely épp azért nem lesz alkalmas a tenyésztésre. Ép úgy vagyunk a többi tenyészállattal is.

Szálas takarmányból mindig a legjobbat nyujtsuk. Az a gazda a ki mindenféle takarmányt értékesít állataival, tekintet nélkül azok minőségére, *az lehet ugyan takarékos ember, de jó gazda soha*. Kivált a növendék állatoknak mindig a legjobb takarmány, a jó réti széna. A kinőtt állatoknak adhatunk azután már csalamádét is akár zölden akár savanyitva, vagy bármi mást, de a növendék állatok felnevelésénél mindig előnyt adjunk a jó réti szénának. Ez a fiatal állatok legtermészetesebb takarmánya.

Szarvasmarháink csak a legeltetés mellett fejlődhetnek azzá a mik. Kitünő legelőinknek köszönhetjük ökreink jó hirnevét: nem mondhatjuk ugyan el, hogy marháink folyton térdig járnak a jobbnál jobb füvekben. Hisz legelőink hozama

nem egyszer kifogás alá eshetik, de általában véve meglehetünk azzal elégedve Erdélyben, mivel *minden esetben a legkitünőbb virány diszlik rajta, a mely a legtápdusabb takarmányt adja*. Csak a legeltetés mellett edződhetnek meg marháink, csak akkor erősödhetnek, s válhatnak valódi czimeres erdélyi marhává.

Egyébiránt az erdélyi legeiők csakis így hasznosíthatók a legjobban. Szántófölddé alakítani részint nem volna lehetséges, részint pedig nem is fizetné ki magát, midőn azt a marha neveléssel sokkal jobban tudjuk értékesíteni.

A legeltetésnél azonban bizonyos általános szabályokat kell betartani. Egész fiatal borjut ne hajtsunk ki a legelőre, annak még abrak kell, s oly szálas takarmány, a mit nem a legelőn kell gyakran huzamosabb ideig is összeszedegietnie, hanem a jászolban, — tehát egy helyen — juthat hozzá. Ha a takarmány összeszedegietésével kell az egész napot eltöltenie, s a mellett talán még elegendő táplálékot sem talál a borju, úgy bizony nem fog az valami jól kinevelődni.

A borjut körül belül háromnegyed éves korában hajthatjuk ki a legelőre, ha ez jó. Ez esetben már nemcsak hogy megtud rajta élni, hanem gyarapodik is. Persze ezen időpontot határozottan a kihajtás időpontja gyanánt oda állítani nem lehet; az változhatik a fejlődési állapottal, de meg a legelő minőségével is. Ha a borju körülbelül 6 hónapos a tavasz, illetve a kihajtás bekövetkeztekor, s a legelő jó, úgy már esetleg akkor is ki lehet hajtani, ha azonban a legelő még nem jó, úgy inkább várjunk a kihajtással: ha kezdetben leromlik a marhánk, úgy bajos lesz később lábra állítani — kiváltkép a növendék állatokat. Ha talán a borju még nincs is egész 6 hónapos s a legelő nagyon jó, így hamarabb is bátran kihajtható. Ellenben ha talán csak a nyár közepe felé éri el az fél éves korát, s ekkor a legelő el van sülve, úgy óvakodjunk azokat kihajtani: többet ártanánk magunknak, mint a takarmány megtakarítása által használnánk, a melyet a borju otthon el nem fogyaszt. Egyébiránt rossz legelő mellett a növendék állatnak kijárjon az abrak.

Mennél idősebb a borju, s mennél jobb erőben van, annál kevésbé sinyli meg a legelő rosszóságát: a mint fentebb láttuk, mindig a gazda belátásától függ annak a meghatározása, hogy mikor van a kihajtás ideje. Mennél jobban megtudja azt itélni, annál jövedelmezőbb lesz a marha nevelése, mert hiszen annál jobban fognak azok kifejlődni.

Egyébiránt a kinőtt marhák kihajtásánál is bizonyos szabályokat kell betartani. Sohase hajtsuk ki addig azokat, míg nincs akkora legelő, a melyen az állat megélhet. Szarvasmarháink úgy legelnek, hogy nyelvükkel körül kanyarítják a füvet s így szakítják azt le, felső állkapcsukban ugyanis nincs foguk s így nem haraphatják le a füvet, mint például a ló. Addig tehát, míg a fű akkorára meg nem nő, hogy nyelvével körülkanyaríthatná, hiába hajtjuk ki a legelőre. Viszont ősszel ha a legelő már megfogyott, hiába hagyjuk még őket kint a legelőn, mert még azt a kis húst is kint hagyják a mit magukra szedtek. Nem Mindszentkor van a bevonulás ideje, sem hamarább talán két héttel, vagy utána két héttel, *hanem akkor mikor a legelő megfogyott.*

Vigyázzunk arra, hogy a marha lefogyva ne kerüljön ki tavaszkor a legelőre: a lesoványodott állat nagyon nehezen szedi össze magát, annál inkább, mert a gyenge tavaszi fű még nem is táplálja olyan jól. Bevonuláskor is jobb ha az állat jobb husban van, mert így könnyebben feljavul, a tavaszig folyton nevékedik. A lesoványodott állat, jó lesz ha tavaszig annyit szed magára, hogy a mint mondják ép „a bőre ne kívánkozzék a padlásra.”

Mindig jobbak az olyan legelők, melyek közelében erdőség van, vagy pedig a melyen fák találhatók. Az ily helyeken jobban van a marha megvédve az idő zordsága ellen.

Csak annyi marhát tartsunk a legelőn, a mennyi azon megélhet, ha többet hajtunk rája, úgy bizony felkopik azoknak az álla, míg ha kevés van rajta, úgy nem értékesítjük kellőleg a legelőket. Hogy hány drb. marhát hajtsunk a legelőre azt határozott számmal nem lehet megmondani. Van olyan legelő is, hol $\frac{3}{4}$ holdon nemcsak hogy megél egy marha egy nyáron, hanem fel is hizik, míg lehet olyan, hol ha 4 holdat

számítunk is egy drbra, akkor sem igen vesz valamit magára. Csak úgy lehetnek állataink jók, csak úgy hajthatnak azok hasznót, ha a legeltetés iránti kívánalmaknak minden tekintetben eleget teszünk.

Soha se hagyjuk marháinkat az egész legelőn egyszerre legelni. Hanem osszuk fel az egész legelő területét például 6 szakaszra, legeltessük azt sorban, először az elsőt, ha azon elfogy a fű, a másodikat; s így megyünk végig. Ha azután a hatodik szakaszt is meglegeltettük, akkorára már az elsőn újból kinő a fű s ezen folytathatjuk a legeltetést.

Ha kevés a legelő, úgy adjunk otthon is állatainknak enni. Ne számítsunk egészen a legelőre, mert ha állataink leromlanak, úgy bizony nagy lesz a kárunk.

Télen persze az állatok nem lehetnek a legelőn, hanem azért ne hagyjuk őket folyton az istállóban. Minden gazda, a ki marhát nevel, tartson kifutót, hol állatai szabadon mozoghatnak. Az ily korlátokkal körülvett helyre gyakrabban hajtsuk ki tél idején a marháinkat, nehogy lábaik elromoljanak.

Rendes körülmények között nem igen fordul oly hely elő, a hol magyar marhát legelő nélkül akarnának felnevelni. A legelő a marhatartás nélkülözhetlen eszköze. Ott azonban, a hol az az eset mégis előfordulna, hogy legelő nélkül kell a marhát fölnevelni, ott e bajon némileg a kifutók használata által lehet segíteni. Némileg mondjuk, mert a legelőt a növendék s nevelő állatnál nem pótolja semmi.

Talán felesleges is különösen hangsúlyoznom, hogy növendék marha között bikát ne tartsunk. *Korán felfolytatt üsző nemcsak maga marad vissza, hanem borját sem tudja rendesen felnevelni, az ilyen borjú rendesen satnya marad.* Egyébiránt az üsző és bika borjukat azért sem szabad együtt tartani, mert a korai használat a bikának is árt. A bikát körülbelől 2½, az üsző borjút pedig 2 éves kora körül vehetjük tenyésztésbe.

Ezzel bevégeztük volna azon főbb irányelvek felsorolását, a melyeket állatállományaink javításánál szem előtt téveszteni nem szabad. Erős a hitem, hogy ha e tanácsokat

követik gazdatársaim, úgy szarvasmarhatenyésztésünk sokkal nagyobb lendületet vesz, mint napjainkban s a tenyésztő fáradozása a jobb anyagban bőven megleti jutalmát. *Nincs itt szó nagy befektetésről, vagy pénzáldozatokról, csak az általánosan ismert tényészelveket kell szigorubbán keresztül vinni, ez pedig nagy kiadásokkal nem jár.* Tény az, hogy eddig is az öntudatos tenyésztés emelte marhafajtánkat arra a magas polczra, a hol most láthatjuk; kétségtelen azonban, hogy földjeink fekvése, égaljunk s az időjárás stb. is hathatósan közreműködtek azon anyag előállításánál, a melynek kitünőségét barát és ellenség egyformán elismeri. Nem mondhatjuk, hogy hiányzott volna addig is a belső szakértelem. Korántsem. *Ne engedjünk azonban a kísérletezéseknek s a próbálgatásoknak tág teret. Van már nekünk egy oly megállapodott fajtánk, melynek átalakítását vétek volna megkísérteni. A javítás lehet csak feladatunk, ez legyen az a cél, a mely felé egy szívvel s lélekkel törekedjünk; ezt kívánja a közérdek, ezt egyesek vagyonosodása.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A megfelelő anyagot állandóan megtartani érdem, azt fejleszteni dicsőség, s ezek után törekedni minden céltudatos tenyésztőnek a maga boldogulására de meg a közérdek szempontjából is — kötelesség.

Milhofter Sándor.

A közös vámterület tojás kivitele és behozatala.

A közös vámterület tojás kivitele és behozatala a budapesti iparkamara évi jelentése szerint az 5 utolsó év alatt a következő haladást mutatja, úgy mint:

Évben :	Behozatal:	Kivitel:	Kiviteli többlet:
1892.	8 930	652.498	643.568
1893.	17 815	662.999	645.184
1894.	207.031	902.074	695.043
1895.	403.604	915.275	511.671
1896.	371.901	886.707	515.806

A behozatal csak három év óta nyert el oly jelentékeny számot, mióta az orosz tojás behozatal emelkedett és az osztrák közvetítő kereskedelmet táplálja. Oroszország behozott: 1895-ben

378.434, és 1896-ban 347 373 métermázsza tojást, ezenkívül jött Romániából 15.893, illetőleg 3.805 mm. Az exportált mennyiségből ment Németországba Hamburggal együtt 1895. és 1896-ban 744.000 illetőleg 741.000 mm. Angliába 75.029, illetőleg 94.176, Belgiumba és Hollandiába 1895-ben 28.700 mm. A behozatal értéke (a három utolsó évben) 8—12 millió frtra; a kivitel értéke pedig 37—39 millió frtra rugott.

Összehasonlítás végett állítsuk szembe a közös vámterületi adatokkal Magyarország saját tojás-külforgalmának adatait; volt ugyanis:

Magyarország tojás-kivitele:		
Évben:	métermázsza:	értéke frtban:
1888.	128.000	5,384.080
1892.	221.445	9,965.000
1893.	264.396	8,989.464
1894.	320.262	11,529.432
1895.	242.753	8,739.108
1896.	290.183	9,430.948

A kivitt mennyiségből ment:

Évben:	Ausztriába:	Németországba:	Svájcba:	Angliába:
		métermázsza		
1893.	201.735	50.610	11.630	—
1894.	236.794	66.098	16.744	—
1895.	187.282	38,894	11.552	3.621
1896.	214.724	57.947	12.564	4.481

E számok alapján konstatálhatjuk tehát, *hogy Magyarország mily csekély mértékben vesz részt a vámkülföldre való közvetlen tojás-kivitelben.* Különösen kirívó ez az aránytalanság az Angliába irányuló exportnál, mely a közös vámterületi adatok szerint 1895-ben és 1896-ban 75.000, illetőleg 94.000 métermázsát tett ki és tudvalevőleg túlnyomólag magyar termékből áll, de a melyhez hazánk csak 3621, illetőleg 4481 métermázsával járult közvetlen kivitel útján a többi pedig a bécsi piac közvetítette. Ausztriába menő és csak a bécsi piac útján vámkülföldre jutó tojás-exportunk ezen számok szerint csakugyan a kivitt mennyiség 70—80%-a, tehát túlnyomó része. Kitétszik továbbá a fönntebbi adatokból, hogy a három utolsó év (1894.—1896.) alatt a közös vámterület átlagos kiviteli többlete

574.200 métermázsa, a magyar kivitel ugyanezen 3 évi átlaga pedig 284.4000 métermázsa volt, vagyis az előbbinek — kevés híján — éppen felelőse, mely pontosan számítva 287.000 métermázsa volna.

Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a közös vámterület 3 évi tojás exportjának átlagos értéke 38 millió s a behozatal értéke 3 évi átlag szerint 10 millió forint, vagyis a kiviteli többlet 3 évi átlag szerinti értéke 28 millió frt, a melyből a főtebb kiszámított felerész exportmennyiség után Magyarországra szintén felerész értéknek, vagyis évenkit közel 14 millió frtnak kellene jutnia; s ha ezzel szembe állítjuk, hogy Magyarországnak nem 14 millió, hanem a három utolsó év átlaga szerint csak 9,9 millió frtot jövedelmezett tojás kivitele: akkor ez utóbbi két szám közt mutatkozó, körülbelül 4 millió frtnyi különbségben, mely még a 20—30%-nyi közvetlen magyar kivitelnek számbavétele után is *körülbelül $2\frac{1}{2}$ —3 millió frtra rugó évenként megállapíthatjuk azt a veszteséget, melyet Magyarország évenként az által szenved s illetőleg azt a nyereséget, melyet Ausztria évenként azáltal élvez, hogy hazánk nem közvetlenül intézi, hanem az osztrák piac közvetítése útján eszközli tojás kivitelének tulnyomó részét. Ez pedig elég ösztönzésül szolgálhatna arra, hogy komoly és kitartó törekvések irányuljanak ennek a bécsi piactól való függetlenítésétől.*

Tojás kivitelünk egyébiránt — a főtebbi adatok tanúsága szerint is — a két lefolyt évben, különösen 1895-ben, az előző évi nagy exporthoz képest *érezhetőleg csökkent*. S az üzlet azért volt kedvezőtlenebb, mert a külföldi verseny, különösen a galicziai és oroszországi, minden fogyasztó piacon évről-évre erősebben lép fel s a bécsi piac felhasználja ily körülmények közt az árak tekintetében tőle való függésünket. Ő szabja meg a mi termelőinknek az árakat, kevés tekintettel a londoni piac jobb áaira. Ennek tulajdonítható, hogy a magyar tojás ára 1895-ben lánként (1440 drb.) átlag 1—2 frttal olcsóbb színvonalon mozgott, mint 1894-ben. Az 1896. évben ugyanazon okokból újabb árcsökkenés állott be; sőt legújabb időben a bécsi tojás exportőrök azt hangoztatják szaklapjukban, hogy az áraknak még esniök kell, mert a parasztgazdák kénytelenek úgy adni tojásaikat, a mint kériik.

A két lefolyt évben ismétlődött a budapesti piacon az a visszaélés, hogy t. i. galicziai, orosz, sőt bécsi exportőrök is, ki-

használva kevésbé rendezett viszonyainkat, az élelmi cikkek hiányos ellenőrzését a rossz tojásnemeket, nevezetesen apadt, törött, horpadt, szennyes és foltos s általuk kiselejtezett tojásokat nagyobb mennyiségben küldték a magyar fővárosba értékesítés végett. Házaló és piacon árusító kofáink ezeket olcsóbb áron átvették a nagyobb kereskedőktől, a jó közé keverték és jó gyanánt eladták. E bajon a kellő ellenőrzés és az *ily tojásnak forgalomba hozatala előtt leendő hatósági megvizsgálása segíthet, de különben is remélhető, hogy a fővárosi vásárcsarnoki intézmény és közéletmezési viszonyaink javulása folytán ez a baj magától megszűnik.*

A kisebb hazai árusítók és gazdák érdekében, hogy jobban értékesíthessék csekélyebb mennyiségű, esetleg csak néhány ládára terjedő tojáskészleteiket, czélszerű volna, hogy a vagon-rakományok olcsó és a darabáru magas vasúti fuvardíja közt fennálló nagy különbség kiegyenlítettessék, mert a darabárura nézve fennálló magas fuvardíjak mellett a kisebb termelő, vagy kisebb kereskedő nem képes közvetlenül szállítani, hanem mindenkor a bécsi nagy bevásárló közvetítésére van szorulva.

Közl.: Hreblay Emil.

Védekezés a sertésvész ellen.

Pár év óta nehéz küzdelmet folytat gazdaközönségünk ez ellen a veszedelmes betegség ellen. A küzdelemben erős és hathatós támogatásban részesült a földmivelésügyi kormány és a magyar állatorvosi kar részéről is. Mint minden nagy és országos veszedelemnél, úgy itt is összetett erőre volt és van szükség, hogy némi sikert biztosíthassunk.

Az első lépés minden ragadós és járványos természetű baj leküzdésénél, a megfelelő óvó rendszabályok életbeléptetése. Ezeknek a szabályoknak szigorú betartása mellett válik aztán lehetségessé a betegségek szakszerű megfigyelése, tanulmányozása és a fertőzés különböző módjainak kipuhatólása. A már régebben és tüzetesen ismert fertőző betegségeknél is szükségesek ezek a megfigyelések, mivel a járványok intenzitása nem mindig egyforma, másrészt a fejlődő életviszonyok a maguk változatosságával folytonosan és bőven szolgáltatnak alkalmat a védekezés újab módoza-

tainak megállapítására. A sertésvész pedig maga is új volt előttünk, mivel a legtöbben csak hiréből és leírásokból ismertük, mikor hozzánk került; a megfigyeléseket tehát a betegség megismerésével kellett kezdenünk, a mihez idő és pedig aránylag hosszú idő és lelkiismeretes tanulmányok szükségesek. A míg ezen tuestünk, a gazdák vesztesége nagy arányokat öltött, ezért azonban nem érhet szemrehányás senkit, mert hiszen ismeretlen tényezőkkel állottunk szemben, ilyenek ellen pedig sikeresen senki sem küzdhet.

A sikeres küzdelmet pedig még a betegség megismerése sem biztosítja, a mint hogy nem biztosította azt a sertésvésszel szembe sem. Sok apró részletet kell okszerűen összeilleszteni, hogy az ilyen betegségek képe teljesen egész legyen. Az életben észlelhető kórtünetek, a bonczolásnál található kóros elváltozások csak durva határvonaloknak tekinthetők, melyek arra képesítenek, hogy a betegséget valamely más betegségtől megkülönböztetni tudjuk. Ez is sokat ér, de a baj leküzdésének feltételeire nem ad utmutatást. A baj lényegét, indítóokát és az ok behatásának módját, keletkezésének és terjedésének feltételeit kell ismernünk, hogy a védekezést minden vonalon okszerűen megkezdhessük. Az ilyen irányban folytatott tudományos kutatások pedig a megfelelő képzettség és kellő felszerelés mellett is hosszú időt igényelnek. Megtörténhetik és meg is történik néha, hogy egyesek empirikus módon jutnak nagyjelentőségű tudományos felfedezésre, de ez csak véletlen eset és ilyenkor is, bár utólag, de meg kell keresni az eredményhez a tudományos alapot, az érthető magyarázatot.

Nem ismerek betegséget, melynek gyógyítása vagy fellépésének megakadályozása végett annyi hivatott és nem hivatott egyén törte volna magát nálunk, mint a szóban levőért és a végeredmény mégis az lett, hogy a tudomány mai állásának szabályai mellett szigoru pontossággal végzett kísérletek vezettek némileg biztos nyomra és ezek alapján nyertünk utmutatást a sikeresebb védekezés foganatosítására. *Dr. Preisz** tanár kísérletei és ezeken alapuló nagy-

* A bpesti állatorvosi akadémián a bacteriologiai intézet vezetője.

becsü tanulmánya itt a kiindulási pont, melylyel a tudós tanár nemcsak a mi védekezési rendszerünknek rakta le alapját, hanem a betegségről világszerte táplált tudományos fogalmakat is tisztázta.

Ismeretes, hogy a „sertésvész“ elnevezéssel illetett betegségben elhullott állatok bonczolásánál lényegesen különböző kórboncztani elváltozásokat találtunk, melyek nagyjában két főcsoportra oszthatók. Az egyik résznél ugyanis a tüdők, a mellüreg falait borító sávóshártyák és a szivburok lobosodását találjuk, míg a másikinál a gyomor és a belek nyálkahártyáján észlelhetők kiterjedt elváltozások. A nálunk észlelt esetek legtöbbször pedig együtt voltak jelen ezek az elváltozások. Ez a tapasztalat aztán arra a feltevésre vezette a szaktudósok egy részét — nálunk is, külföldön is, — hogy a bántalom, melyet a kórboncztani elváltozások különbözősége miatt egyesek már előzőleg is kétféle betegségnek tartottak, — eredetére nézve egy.

Ez a nézet a gyakorló orvosok által is elfogadtatott, a mi egészen természetes, mert hiszen a gyakorló orvosnak beható vizsgálatokra és tudományos kísérletekre sem ideje, sem berendezése nincs, minélfogva ő a tudományosan felállított és megindokolt alapelveknek nem lehet megváltója, legfennebb csak apostola és minden esetben szolgálja.

A betegség eredetére és lényegére vonatkozó nézetek ilyen megállapodása mellett aztán nagy meglepetést okozott a *dr. Preisz* tanulmánya, mely a kísérletek és tüzetes vizsgálatok világos eredményére támaszkodva, úgy állította elénk az eddig tisztán sertésvésznek tartott betegséget, mint két különböző, de egymást kísérő bajt. Szerinte úgy áll a dolog, hogy a belekben és nyirok mirigyekben észlelhető kóros elváltozások a sertéspestis (cholera) következtében fejlődnek ki, míg a tüdőben savóshártyán, szivburokon, bőrben stb. észlelhető heveny vérömleny és üszögös elhalással járó lobos folyamatok, a sertésseptikémia (sertésvész) következményei.

Vizsgálódásainak vázza nagy vonásokban a következő:
A sertések ragadós betegségeinek szóban levő csoport-

ját a különböző országok és világrészek szaktudósai annyi-féle képen nevezték el, hogy egyelőre még ezek között is nehéz volt az eligazodás; arról kellett tehát mindenek előtt a bakteriologikus vizsgálatok útján tájékozódni, hogy a sok közül, melyik kalap alá is sorozzuk hát a nálunk szét terjedt betegséget. A vizsgálatok eredménye az lett, hogy a kifejezetten sertésvész hullák kóros szöveteiből, véreből stb. a bacteriumoknak két faja volt kitenyészthető, melyeknek tiszta tenyészetével kísérleti állatoknál (egerek, nyulak, tengeri málaczkok stb.) majd a sertéspestist, majd pedig a sertésseptikémiát lehetett előidézni. A hosszas és bonyodalmas kísérletes vizsgálatok végeredménye pedig az lett, hogy a sertéspestist a *bacillus suispestifer*, a sertésseptikémiát pedig a *bacillus suisseptius* nevű kórnemző gombák idézik elő. Ezen bacillusok aztán nem csak alakjukra nézve, hanem életfeltételeik, fejlődésük, szaporaságuk- és hatásukra nézve is teljesen különböznek egymástól, annyira, hogy nem is tartoznak egy csoportba, tehát egymáshoz még csak közel sem állanak.

Azt azonban úgy a gyakorlati észlelések, mint a kísérletes vizsgálatok bizonyítják, hogy a bacillusok egymás mellett egy és ugyanazon állatban egyszerre jelen vannak és kifejtik kórnemző hatásukat, vagyis létre hozzák külön-külön mind azon kóros elváltozásokat, melyek a sertéspestisre és sertésseptikémiára jellegzők.

A tapasztalat és a vizsgálódások adatai azt is megerősítik, hogy a sertéspestis tisztán magában is előfordulhat, míg a sertésseptikémia (sertésvész) tisztán magára nem fejlődik ki. Ha azonban a pestis, (cholera) már beteggé tette a szervezetet és a belek nyálkahártyáján elváltozásokat hozott létre, a többnyire jejenlevő (némelyek szerint még egészséges sertések légutaiban is állandóan jelen van) bacillus suisseptikus behatol a fekélyekbe és onnan fölszivódván, kifejti specificus hatását a tüdőben, mellhártyán stb. Mivel pedig a sertés septikémia bacillusainak virulentiája hasonlíthatatlanul nagyobb, mint a sertéspestisé a vegyes fertőzésen alapuló járványoknál, daczára, hogy a pestis előbb lépett

fel, azt tapasztaljuk, hogy eleinte rohamosan és tömegesen hullanak az állatok a sertésseptikémia következtében és csak később, mikor ez alább hagy, kezd inkább kidomborodni a sertéspestis.

Nálunk többnyire ilyen vegyes fertőzés okozta a járványt, mely különösen eleinte nagyon össze zavarta a betegség lényege felől táplált fogalmakat, melyek már a priori a külföldi szakirodalom útján úgy is össze kuszálódtak. De a magyar szakirodalommal sem voltunk különben, mert a míg *dr. Hutyra* tanár „Állatorvosi belgyógyászat” című nagy művének első kötetében úgy kóroktanilag, mint tünetileg, teljesen külön választva és tüzetesen — a *dr. Preisz* által is feltüntetett kórboncztnai eltérések kidomborításával -- tárgyalja a sertésvész (sertésseptikémia) és sertéscholérát (sertéspestis), addig *dr. Rätz* tanár 1896-ban közreadott füzetében, a külföld idevonatkozó irodalmának kritikai méltatása mellett *Silberschmidt* nézetéhez csatlakozva, mint egy és ugyanazon betegségnek különböző fellépését tárgyalta.

Az idő, az esetek töménytelen nagyszámban való megfigyelése és az a pozitív eredmény, melyet *dr. Preisz* bakteriologikus vizsgálatai útján elért, döntött a kérdés felett annyira, hogy ma már a gyakorló állatorvosok vizsgálódó és megfigyelésekre hajlandó része előtt is két egymástól teljesen különböző betegség képe áll.

Nagyon fontos és kiváló figyelmet érdemlő eredmény ez, mely kétségtelenül sarkpontját fogja képezni (már is ez képezi) védekezési rendszerünknek.

Már említém, hogy a betegségek lényegét, indító okát, az ok behatásának módját, tehát keletkezésének és terjedésének feltételeit kell ismernünk, hogy a védekezést sikerrel folytathassuk. Ide vonatkozólag *dr. Preisz* kísérletei szintén teljes tájékozást nyújtanak. Neki ugyanis a sertésvész (septikémia) bacillussának tiszta tenyészetével nem sikerült az egészséges sertéseket megbetegíteni, sem beoltás, sem etetés útján; a mi természetesen arra szolgál bizonyosságul, hogy a septikémia bacillusai iránt a sertésekben legalább is igen csekély a fogékonyság. E mellett bizonyít az is, hogy tisztán

sertésseptikémiát, kint az ország különböző vidékein oly nagy számban észlelt betegedések között nem állapítottak meg a gyakorló állatorvosok. Nekem legalább nem volt egyetlen ilyen esetem se és szaktársaim, kiket eziránt megkérdeztem, szintén így nyilatkoztak. A septikémia tehát természetes fertőzés útján sem teszi beteggé a sertéseket, vagy legalább csak kivételesen, szórványosan, de járvány szerűen nem fordul elő náluk.

A mig tehát a septikémia fertőző gombái csak a kísérleti állatokra (egér, nyul, tengeri malacz, galamb stb.) birnak betegítő hatással, és az egészséges sertésekre nem, addig a sertéspestis bacillussa az egészséges sertéseknél is létre hozza a betegséget, minden jellegző tüneteivel együtt. Így van ez a természetes fertőzésnél is.

Nekem két falkában volt alkalmam tisztán — septikémia nélkül — a sertéspestist észlelni és ilyen észleleteket mások is több ízben tettek, sőt maga Preisz tanár is többször figyelhette meg tisztán ezt a betegséget. Tehát áll az, hogy a sertésseptikémia tisztán magára nem lépett nálunk fel járványos alakban, sőt még szórványos fellépéséről sincsenek biztos adataink; tény az, hogy a sertéspestis úgy a beoltás, mint a természetes fertőzés következtében kifejlődik egy magára is és járványos jelleget ölt.

Nálunk pedig (mint már emlitém) ezek a betegségek az esetek legtöbbszörénél együtt fordultak elő, amiből önként következik, hogy az erősebbnek, vagyis annak, a melyik egy magára is képes az egészséges sertéseket beteggé tenni, kezdeményező szerepe van. E mellett bizonyítanak a Preisz tanár kísérleti oltásai is, a mennyiben, ha nem tiszta tenyésztettel oltott, hanem a betegetől vett valamely válladékal, mindenkor kifejlődött a kísérleti állatoknál (sertéseknél is) a septikémia, de felléptek a pestisre jellegző kóros elváltozások is, a miből azt a helyes következtetést vontam le, hogy mindenütt a hol a sertések között septikémia (sertésvész) pusztit, jelen van, illetőleg már előzőleg jelen kellett lenni a pestisnek is, a mennyiben e nélkül a septikémia nem fejlődhetik ki.

Ez a tapasztalat a védekezés szempontjából megszabja a helyes utat és önként elesik az az aggodalmunk, hogy miképen lehet egyszerre két veszélyes betegségtől megóvni az állatokat? Ezeket tudva ránk csak az a feladat vár, hogy a sertéspestis kifejlődését gátoljuk meg, mert ha ez sikerül, akkor a sertésvész (septikémia) nem fog veszteségeket okozni.

A védekezés súlypontja, (az óvó rendszabályoktól eltekintve) mint tudjuk, ma már az ugynevezett vérsavó-oltásokra esik. Mennyiben biztosít majd ez az eljárás bennünket arról, hogy általa a bántalom terjedésében korlátozva lesz és a veszteségek csökkenni fognak, azt ma még nem tudjuk. A legutóbbi kimutatás szerint 65563 sertés lett már savóval beojtva, végleges és megbízható véleményt azonban még senki sem alkothatott magának. Ez, bár miként kerülgetjük is a dolgot, legalább is a mellett bizonyít, hogy nem vagyunk még egészen a helyes uton. *Dr. Preisz* vizsgálódásai során rá mutatott ugyan arra, hogy a sertéspestisen keresztül ment és reconvaleszkáló állatok vérsavója beojtás után bizonyos fokban és bizonyos ideig (nincs még meghatározva, hogy meddig) csökkenti az egészséges sertések fogékonyságát és így a fertőzés veszélyének kitett egészséges falkákban ha ilyen savóval beojtatnak, nem hatalmasodhatik el a baj; a kérdést tovább tisztázni már nem nyílt alkalma.

Az E. G. E. és a földmivélsügyi miniszterium ezen észlelet alapján fogott a savóojtások értékének kiterjedtebb kísérletek által való felderítéséhez; így létesült a kolozsvári és a kőbányai savó termelő telep, mely utóbbi megfelelő anyagi támogatásban részesülvén, az egész országra kiterjedőleg folytatta kísérleteit. A kolozsvári telep anyagi erejéhez, a helyi viszonyokhoz és a kísérleteknél mindenkor szemelőtt tartandó óvatossághoz alkalmazkodva, csak kicsiny körben mozgott s eddig összesen 3742 állatra szolgáltatott ki vérsavót. Az oltás különböző koru, különböző viszonyok között levő kisebb, vagy nagyobb mértékben fertőzött, két esetben pedig egészséges állatoknál eszközöltetett.

Az eredmény — megfigyeléseim szerint — annyiban kielégítőnek mondható, hogy az oltás következtében a hely-

zet sulyosabbá nem vált; az egészséges állatoknál változás nem lépett fel, a fertőzött falkáknál pedig a bántalom lefolyása gyorsabb és enyhébb volt. Az elhullás arányának némi csökkenése öt esetben észleltetett, de mert contról állatokat nem lehetett hagyni, a mortalitás csökkenésének valódi oka nem állapítható meg teljes bizonyossággal. Kiterjedtebben fertőzött falkák ojtásánál mást, mint a bántalom gyorsabb lefolyását, nem tapasztaltam. Kisebb mérvben fertőzött állomány beojtása után azonban a mortalitás a 25%-ot nem haladta túl. Az adag malaczkoknál 5., sertéseknél 10 kbcentimeter volt.

Mint a legutóbbi tudósításokból ki veszem, a kőbányai savótelepről kiindult nagyszámu ojtások után sem észleltek mindenütt teljesen kielégítő eredményt, s ezért, most a feskendezendő savó adagját kétszeresre emelték.

Biharmegyéből nyert értesüléseim a savó ojtásokra nem mondhatók kedvezőknek, ott ugy a gazdák, mint az állatorvosok, kevés reménnyel vannak a siker iránt. Tenni azonban kell valamit, s mivel az eljárás egyáltalán nem ártalmas, a nagyobb adagokkal tervbe vett kísérletek folytatása szerintem indokolt.

Igy állunk ma a sertéspestis elleni védekezés terén.

Én azonban most egy lépéssel tovább megyek. Az ugyanis köztudomásu, hogy a pestis elleni védő ojtásokkal már több külföldi szaktudós foglalkozott, még pedig különböző módon készített ojtó anyagokkal: tehát valószínűleg a pestisen keresztül ment sertések vérsavójával is. Ugy kell lenni, hogy az eredmények nem voltak valami kecsegtetők, mert hiszen akkor már tudomásunkra jutottak volna.

Arra is élénken emlékezhetünk még, hogy nálunk is feltűnően sok apostola volt ennek az ügynek, ezek az apostolok minden kigondolható ojtási eljárást megpróbáltak. Utóbb már minden hétre jutott egy-két felfedező, aki a saját módszere szerint végzett ojtásokkal bámulatos sikereket ért el. Apró hírek és terjedelmes cikkek hirdették az elért nagy eredményeket, de a betegség azért csak pusztított tovább

és ma, mikor már minden jónak a kipróbálására és megismertetésére elegendő tér és idő adatott, elnémultak a hírek, feledésbe mentek az állítólagos nagy sikerek; nincsen sehol semmi. Azaz van, bizonyosan van; mindegyik kísérletező egy-egy csalódással gazdagabb, a gazdaközönség pedig egy-egy reménnyel szegényebb.

Ezek miatt tehát most már nyugodtan mehetünk tovább.

Nekem a nyolczvanas években alkalmam volt észlelni az akkor nagy elterjedésre jutott sajtos vagy gümőkóros béllobbot a sertéseknél. Jól emlékezem, hogy sok jónevű tenyészetet tizedelt meg akkoriban ez a betegség, melynek a belekben összpontosult kórboncztani tünetei teljesen azonosoknak tünnek fel előttem a sertéspestisnél észlelhető kórboncztani elváltozásokkal. Tudom, hogy a szakirodalomban s így a *Dr. Hutyra* belgyógyászatában is külön van tárgyalva a sertések gümőkórja, de ezek a leírások is nagyban és egészben ráillenek a sertéspestisre is. Nem akarom tagadni a sertések gümőkórjának létezését, csak rá akarok mutatni arra a szerzők által is elismert és megemlített nagy hasonlatosságra, mely a két betegség között létezik s mely néha olyan nagyfoku, hogy szabad szemmel való vizsgálat nem tudná egymástól megkülönböztetni őket.

A k i gazdasági tanintézet gyűjteménytárában csak a napokban láttam néhány borszeszbe tett kóros bélrészletet, mely még a nyolczvanas évek elején lett eltéve és nincsen ma olyan szakember, a ki azt sertéspestises kóros résznek ne tartaná.

Bizonyítani ugyan nem lehet, de *Dr. Szentkirályi*-nak a „Gazdasági Lapok és Magyarföld“ 1881. évi 185. és 186. számaiban erre vonatkozólag megjelent közleménye nagyon ébreszti a gyanút, hogy vajjon nem-e akkor is sertéspestissel volt dolgunk, septikémia nélkül.

Arról, hogy az Alexander által a „Veterinarius“ 1889. évi 8-ik számában 1887-ről leirt esetek tényleg pestises fertőzésen alapultak, de már septikémiával járulva, teljesen meg vagyok győződve, mert az a leírás olyan közvetlenül

szól a látott és a bántalmakra találó kórbonczatani elváltozásokról, hogy félreérteni nem is lehetséges.

Igy, habár hézagosan is, de megtalálható az összefüggés a nyolczvanas évek elején észlelt járványszerü elterjedés és a később bujkáló szórványos esetek között, mely engem arra a gondolatra vezetett, hogy maga a sertéspestis nálunk sokkal régebben megvan, mint a hogy hisszük.

Nem tudom elképzelni, hogy a gümőkór milyen módon juthatott volna akkor pár év alatt több egymástól igen távol eső nyájba járványos elterjedéshez, és hogy az akkor széltében alkalmazott vérfelzsisítés miképen szüntethette volna azt ugy meg, hogy aztán egyáltalán ne találkozzunk vele. Mert hiszen tény, hogy a nyolczvanas évek elejétől egész a sertéspestis járványos fellépéséig már a tenyészetekben ilyenféle megbetegedéseket alig láttunk. A pestis fellépése óta pedig egyáltalán nem, mert ha elő is fordulna, nem gümőkóros béllob az már, hanem sertéspestis.

Lesz itt valami összefüggés és ebben én valami megnyugtatót találok.

Az első, a mi rám megnyugtatólag hat, az, hogy nálunk az utóbbi években nem annyira a pestis, hanem a tulajdonképeni sertésvész (septikémia) okozta a nagyobb arányu veszteségeket, melynek fertőző gombája kevésbé ellenálló és a szabadban aránylag gyorsan megsemmisül. E mellett pedig csak akkor fertőztetheti meg az állatot, ha annak beleiben kóros elváltozások vannak. Ilyen kóros elváltozásokat ez idő szerint a pestises vagy gümőkóros fertőzés után észlelünk, ezek pedig — ha mindjárt külön választjuk is őket — a nyolczvanas évek tanúsága szerint, állandó járványként hosszasan nem tartják fenn magukat, hanem pár év után alább hagynak és csak szórványosan, alig észrevehető módon bujkálnak.

Az a hitem, hogy ha gazdáink megfelelő vérfelzsisítés által nyájaikban az ellenálló képességet és szivósságot fokozzák (a mint azt a 80-as években is tették), vagy legalább a rokontenyésztést (mert ilyen nyáj is sok van) szigoruan kerülük és az óvó rendszabályokat nem csak akkor, mikor

törvényes zárlat alatt van udvaruk s nem csak úgy, ahogy azokat a rendeletek nágyjából előírják, hanem úgy, ahogy azt az okszerűség parancsolja, megtartják: a sertéspestis járványos jellegét pár év alatt elveszti és csak majd mint szórványos bajjal lesz vele itt-ott dolgunk.

Jakab László.

Az épületek a haszonbérleti viszonyban.

I.

A gazdasági élet terén ma még, sajnos, oly kevés jogszabálylal rendelkezünk, hogy annak jogi szabályozásánál leggyakrabban csakis a szokás s a jogélet által statuált s ennek folytán természetesen az ország minden részében többé-kevésbé különböző direktivákhoz vagyunk kénytelenek alkalmazkodni. Hogy ezen körülmény aztán a gazdasági jogviszonyok bizonytalanságát vonja maga után, ez oly természetes, de absolute ki sem kerülhető következmény, a melynek káros hatásait csakis jól meggondolt s minden részében alaposan kidolgozott magánmegállapodásokkal, szerződésekkel ellensúlyozhatjuk. Ezen — gazdáinkra oly káros — körülmény legnagyobb mértékben talán a haszonbérleti jog terén mutatkozik; habár készségesen elismerjük, hogy újabban körültekintő kormányunk e téren is sikert ígérő alkotásokkal próbálkozik; de ma még törvény helyett itt is csak a szerződéses megállapodásokról szólhatunk.

Persze ezen szerződések által megállapított feltételeknek mindkét félre nézve célszerű és hasznos volta sok mellékkörülménytől függ — pl. (hogy többet ne mondjunk) attól, hogy a haszonbérelő vagy a haszonbérbeadó készítette-e azokat; úgy hogy a szerződéses megállapodások jók, kedvezők és méltányosak mindkét fél szempontjából csak a legritkább esetben lesznek.

A szerződéseknek ezen emberi hiányosságai okozzák legtöbb esetben azt, hogy a haszonbérelő és haszonbérbeadó kölcsönös jogaik és köteleességeik tekintetében sokszor évekig tartó, költséges perekbe bonyolódik, a minek káros hatását bővebben fejtegetniünk, azt hiszem, felesleges.

Ezen felette káros s a haszonbérlo eredményes munkálkodását legnagyobb mérvben megbénító perlekedés okát igen sokszor az épületek kérdése képezi, érte ez alatt azt, hogy *a haszonbérclet területén levő s a haszonbérlo nek szintén átadott gazdasági és laképületek ki által s mily karban tartandók fenn*; úgy hogy a kérdés végczélja eléressék s a haszonbérbeadó épületei tönkre ne tétessenek, a kellő tatarozás és javítás elhanyagolása következtében el ne pusztuljanak s a bérleti idő elteltével a rendes használat által okozott avulásokat kivéve, használható jó karban adassanak vissza, röviden: conserváltassanak a szó teljes értelmében.

A kérdésnek azonban szintén két oldala van. Két érdek áll itt homlokegyenest ellöntétben, a haszonbérbeadó és haszonbérlo érdeke. Gyakran még akkor is, ha e két fél a legnagyobb jóakarattal és méltányossággal viseltetik egymás irányában, vitás kérdések merülnek fel; hát még akkor, ha valamelyik szerződő fél, önző érdekek által vezéreltetve, saját hasznára, szerződő társát kizsákmányolni igyekszik.

Mindezekből kitünőleg tehát mindkét fél érdekében nagyon szükséges az, hogy a szerződő felek a haszonbéri szerződés megkötése alkalmával az épületek tekintetében is minden irányban kimerítően megállapodjanak s ezen megállapodásaikat szerződésbe foglalva, maguk között törvényerőre emeljék.

Most már csak az a kérdés, hogy e tekintetben mily megállapodások a legalkalmasabbak arra, hogy mindkét szerződő fél érdekének legjobban megfeleljenek s mégis a gazdaság belterjes és czélszerű vitelére nézve oly fontos és a haszonbérbeadónak gyakran vagyona jelentékeny részét kitevő gazdasági és laképületek is megóvassanak, tehát a közérdek is kielégítettessék, azaz, hogy egy régi közmondással éljek: »A kecske is jóllakjék s a káposzta is megmaradjon.«

A kérdés fontos s czélszerű megoldása azt hiszem, nagyon sok káros perlekedésnek s ezáltal sok jóra való bérlo tönkrejutásának elejét venné.

E kérdés elbirálásánál alapul kell vennünk az ország erdélyi részeiben érvényes osztrák polgári törvénykönyv ide-

vonatkozó intézkedéseit, valamint az ország különböző részeiben divó szokásokat s egyes felsőbb birói ítéleteket s ezekből igyekezünk azután minden egyes intézkedés előnyeit s hátrányait kiemelve a leghelyesebb s legczélszerűbb utat módot eltalálni s egy általános irányelvet kitűzni.

Lássuk tehát legelőször is, hogyan intézkedik e kérdésre nézve a nálunk (az ország erdélyi részeiben) is érvényes osztrák polgári törvénykönyv. Az optkv. 1096. §-a az esetre, ha külön szerződéses megállapodás nincsen, szószerint a következőket rendeli:

»A bérbe és haszonbérbe adók kötelesek a bérleményt saját költségükön használható karban átadni és megtartani, és a bérleményeseket a kikötött használatban vagy élvezetben nem háborgatni. A gazdasági épületek szokott kijavításait a bérnök csak annyiban tartozik maga viselni, a mennyiben a jószágbeli anyagokkal és azon szolgálatokkal, miket a jószág minőségéhez képest követelni jogosítva van, megtehetők: a többit pedig ellátás végett, a haszonbérbe adónak, bejelenteni.«

Szükszavú, sok vitára s peres kérdésre alkalmat szolgáló rendelkezés.

Első részével, mely szerint a haszonbérbeadó a bérlemény tárgyát saját költségén használható karban tartozik a bérlőnek átadni, feltétlenül egyetértünk. Ez másként nem is képzelhető, mert a haszonbérbeadó csak olyan dolgot adhat »haszonbérbe«, a mi jó és használható, minthogy haszontalan dolognak »haszonbére« magától értetődőleg nem is lehetne.

De a törvény további rendelkezései szerény véleményünk szerint sem nem helyesek sem célra nem vezetők, sőt nagy ellentmondást foglalnak magukban.

Ellentmond e szakasz önnönmagának, mert első pontjában azt rendeli, hogy a haszonbérlő a bérleményt saját költségén nemcsak átadni, hanem használható jó karban »megtartani« is köteles, míg következő mondataiban már a javítási és fentartási kötelezettséget megosztja a haszonbérbeadó és haszonbérlő között, — tehát az előbbi rendelkezésével homlokegyenest ellentétben azt rendeli, hogy a fentartás kö-

telezettsége nemcsak a haszonbérbeadót terhelje, hanem a haszonbérlet is. Ám jól van, tekintsünk el ezen ellentmondástól s fogadjuk el a törvény második részét irányadónak.

Az elv e szerint tehát az, hogy mindkét szerződő felet terheli a fentartási kötelezettség. Elvileg ezen megosztás ellen semmi kifogásunk nincsen és nem is lehet, csak hogy a kötelezettség megosztása mellett minden tévedést, vitát és félreértést kizáró meghatározás szükséges arra nézve, hogy hol végződik a haszonbérlet javítási kötelezettsége s hol kezdődik ismét a haszonbérbeadóé; mert különben azon kérdés tekintetében, hogy adott esetben egy vagy más javítás kötelezettsége melyik szerződő felet terheli, köztük mindig vita és perleendő s a javítási kötelezettséget egymásra fogják háritani, ennek szomorú következménye pedig az lesz, hogy a bérlemény területén levő hiányos épületek javítatlanul maradnak s ennél fogva rohamosan pusztulni, tönkremenni fognak, ez pedig ismét a belterjes gazdálkodást s egy erős bérletosztály keletkezését teszi lehetővé s a földbirtokost is nagykönnyen tönkrejuttatja, vagyis egyszóval a közérdeknek igen nagy kárát okozza.

A hivatkozott törvényszakasz pedig éppen ezt a nehézséget nem oszlatja el, sőt homályos és világosan egyáltalán meg sem határozható rendelkezéseivel még fokozza azt. Mert kérdjük: általánosan hogyan határozható meg, hogy melyek a jószágbeli anyagok és melyek azon szolgálatok, miket a jószág minőségéhez képest a bérlet követelni jogosítva van? Sehogy.

Tehát sehogy sem határozható meg pontosan az sem, hogy mely javításokat tartozik a bérlet teljesíteni. Mert pl. ha a bérlet a bérlemény területén téglagyárat állítana fel, akkor a téglák is jószágbeli anyagok lennének; már pedig még is csak furcsa lenne azt mondani, hogy a bérlet egész épület-falakat ingyen köteles felépíteni, mert törvényszerint a jószágbeli anyagot — a jelen esetben a téglát — ingyen kell szolgáltatni. Ily körülmények között nyilvánvaló, hogy a hivatkozott törvényes dispositiók alapján a kérdés a legkritikább esetben lesz megoldható s akkor is csak úgy, ha előbb a jószág állapota, minősége mindig gondos vizsgálat alá vétetik, a mi

minden egyes esetben külön helyi szemléket, szakértői kihallgatásokat tenne szükségessé, tehát még nehezkesebbé s költségesebbé tenni a dolog lebonyolítását, mintha épen semmi sem rendeltetnék.

Ezek után azt hiszem tisztában lehetünk azzal, hogy a most felvetett kérdést a törvény alapul vétele mellett, még az erdélyi részekben sem oldhatjuk meg s nem tanácsos sem a szerződő felek sem a közérdek szempontjából a törvényes alapra helyezkedni s a külön szerződéses megállapodást mellőzni, mert akkor csakugyan odajutunk, a mit a jelen kérdés eldöntésével épen kikerülni ohajtunk, hogy a gazdasági és laképületek, azokat senki sem javítván mihamarább romokká válnak, a mi azután njabb forrása lesz a hosszadalmas kártérítési pereknek.

Ezek az okai főleg annak, hogy minden egyes haszonbéri szerződésben külön indézkedéseket találunk arra nézve, hogy az épületek javítása kit terheljen és milyen elvek szerint történjék az? annál is inkább, mert a magyarországi részekben még ez a különben czélszerűtlen törvényes rendelkezés sem érvényes. Lássuk tehát a szokottabb és elterjedtebb megállapodási módozatokat s azok előnyeit és hátrányait is.

Igen gyakori megállapodás az, mely szerint a haszonbérlet kezdetekor haszonbérbeadó az összes épületeket leltár mellett, használható jó karban adja át haszonbérletnek, a ki kötelezi magát azokat a haszonbérlet egész tartama alatt ugyanolyan karban fentartani s a haszonbérlet lejárta után haszonbérbeadónak visszaadni.

Látszólag ez egészen kifogástalan és célravezető megállapodás. Igen de csak elméletileg, mert a gyakorlatban sok igen sok hátránnyal jár, a melyeket így elméletileg tekintve a dologot fel sem ismerhetünk.

E helyen megjegyezni ohajtom azt, hogy a hátrányok, — melyekre itt e jelen cikkem keretében többször is — hivatkozom, koránt sem képzelt, hogy úgy szóljak mondva csinált hátrányok, hanem mindannyi ügyvédi gyakorlatomban felmerült peres esetekkel s az azokból vont következtetéseim által igazolva van.

Tehát, hogy visszatérjünk a most tárgyalt szokásos megállapodásra, a gyakorlatban igen nagy hátránya ennek az, hogy mindjárt a haszonbérlet kezdetén a szerződő feleket a legtöbb esetben peres felekké változtatja, egymással szembe állítja s az oly üdvös egyetértést, kölcsönös jóakaratot és méltánylást lehetetlenné teszi, és pedig az által, hogy a haszonbérlő nagyon jól tudja azt, hogy a szerződés lejártakor tőle a haszonbérbeadó teljesen jókarban levő s mondhatni új épületeket fog követelni, már azok átvételénél azok minőségi állapotát tekintve, hiányokat keres, minden legkisebb hiba aggodalommal tölti el, szóval ő is új épületeket követel, a mi természetesen szintén lehetetlen levén, odavezet, hogy a bérlő a leltár aláírását megtagadja, a mi ismét költséges birói szemlét, hosszas perlekedést okoz.

De tekintsünk el ettől s vegyük a dolgot a haszonbérbeadó szempontjából figyelembe. Tegyük fel, hogy a bérlő az épületeket átvette s a leltárt aláírta. Ekkor, ha a bérlő csak egy kis rossz akarattal s önzéssel viseltetik a bérbeadó iránt, az épületeket — azt gondolván, hogy szerződése szerint csak a bérlet lejártakor köteles azokat (és sajnos bíróságaink is ezt a felfogást osztják) jó karban visszaadni — a bérlet tartama alatt csak épen annyira fogja javíttatni, hogy ő maga használhassa. Már most pláne hosszabb bérletnél pl. ha a vakolat lehullását a bérlő a bérlet lejártáig meg nem akadályozza, s az épületek falait tegyük fel 10—12 évig is csupaszon hagyja — a mit már sok bérelt gazdaságban magam is láttam — nagyon természetes, hogy a téglá is az időjárás viszontagságainak nagyobb mértékben kitéve levén, elmálik szétporlik, s már akkor ha be is vakoltatik az a fal, többé nem lesz olyan erős, mint volt soha és habár a bérlő kötelezettségének formálisan eleget is tett sőt még új vakolattal és meszeléssel ellátott falakat is adott vissza a tulajdonosnak, ez mégis érzékeny sokszor ki sem mutatható kárt szenvedett.

Dr. Papp József,
kolozvári ügyvéd.

(Folyt. köv.)

IRODALMI SZEMLE.

Lapszemle. A „Köztelek“ 27. számában Kodolányi A. igen figyelemre méltó cikkeket ír »Fükeverék állandó rét alakításához« cím alatt. Egy magyar holdon (1200 □ öl) 24 kg. fűmagot elég-ségesnek tart.

A keverék álljon száraz talajon

Réti perje	2 ¹ / ₂ kr.
Taraczkos tippán	1 ¹ / ₄ »
Olasz perje	4 ¹ / ₄ »
Csomós ebir	3 »
Réti csenkesz	3 »
Franczia perje	6 »
Sárkerep luczerna	2 »
Szarvas kerep	2 »
	<hr/>
	24 kg.

nedves talajon

Sovány perje	2 ¹ / ₂ kg.
Pelyes czirok	1 kg.
Taraczkos tippán	1 ¹ / ₂ kg.
Tarajos czinczor	3 kg.
Komocsin	2 kg.
Vörös csenkesz	4 kg.
Ecsetpázsit	6 kg.
Komlós csigacsó	1 kg.
Korcs lóher	3 kg.
	<hr/>
	24 kg.

Hensch A. Gyakorlati oldaláról bírálja *Az istállótrágya érték meghatározását.* Elvetendőnek tartja azon eljárást, hogy az istállótrágyát a benne foglalt nitrogen, foszforsav és kalium ára után határozzuk meg, (a műtrágyák árainak alapján) mint a hogy azt az Agrikulturchemikusok ajánlották. Azt sem tartja helyesnek, hogy a trágya előállítás költséget vegyük a trágya értékének, hanem állítja, hogy a trágya valódi értéke csakis az általa eredményezett *terméstöbbllet értékéből* számítható ki. Erre vonatkozólag számos éveken át kell számításokat tenni. Angolországi kísérletek szerint 1 mázsa trágya 15 kg. szem és 18 kg. szalmatermés többltet eredményezet. Hazánkban várható a nálunk divó trágyázási rendszer szerint *1 mázsa trágya után 8—10 kg. gabonatermés* s annak értéke loco gazdaság 40—60 kr. A trágyakezelési stb. költségeket leszámítva marad *20—50kr*; ekkép értékesül minálunk 1 mázsa istállótrágya.

A belértéke után 1 mázsa trágya 48 krt ér. Előállítás költséget tekintve pedig 10—20—30 krba jö. Amint látjuk; tehát a két előbbi számítás megközelíti egymást.

A végén azt mondja: minél jobban szállítjuk le a trágya előállítás költséget, különösen a haszonállattartás okszerű szervezése és kezelése által, és minél jobban fokozzuk a trágya értékesülési árát, a trágya gondos kezelése és okszerű alkalmazása által: annál kedvezőbben alakul a trágyázás hatása a jövedelemre.

A 3ó számban Juhl M. *Mezőgazdasági tűz- és jégkárbiztosítás a kölcsönösség elvén* cz. cikkében azt javasolja, hogy az orsz. gazd. egyesület hozon létre egy gazdasági tűz- és jégkár elleni biztosító szövetkezetet tisztán a *kölcsönösség elvén*,

Dr. Rodiczky a *tógazdaságra* s annak egy mellék hasznára hívja fel a gazdák figyelmét.

Csehországban és Sziléziában a halastavak úgy vannak berendezve, hogy időközönként 2—3 évig gazdasági célokra is használhatók. Jó mellékhasznot ad ily talajon az *orvosi kalmos* (*Acorus calamus*), mely gyökeréről a nedves iszapban könnyen szaporítható. Egy mázsza gyökeret a droguisták 13 frttal fizetnek, hámozva 20—24 frt az ára.

Cserhádi S. *A búza műtrágyázásáról* ír kimerítően. Kimutatja cikkében, hogy jólehet a három főtápanyag közül több légenyt és több kálit fogyaszt a búza, mint foszforsavat — 10 q. szem és 17 q. szalmatermessel kivesz a földből ugyanis: 29 kg. nitrogent, 16 kg. kálit s 12 kg. foszforsavat; — mégis fontosabb a foszforsav visszapótlása, mert *nagyobb a trágyaszükséglete a foszforsav iránt*; lévén az nehezen oldható állapotban a talajban. Minél gyakrabban és minél hosszabb ideig termelünk búzát valamely területen, annál nagyobb lesz a foszforsav hiánya. Az istállótrágyázással egyedül a foszforsav hiányt meg nem szüntetjük, a búzatermelés fokozásának egyik legbiztosabb módja a foszforsavtrágya alkalmazása. Ennek még az a haszna is lesz, hogy a búza megdőlését mérsékli.

Ott, a hol a talajban van elég televény, ott a foszforsavtrágya egymagában is jól hat, de a hol a televény már kifogyott a talajból, hol pl. a foszfortrágyának egyedül nincs hatása, ott nitrogentrágyáról is kell gondoskodni.

A nitrogen trágyát legkönnyebben az istállótrágyával viszik ki a talajra. Ezt pótolja a pillangos növények termelése is, vagy a zöldtrágyázás. Vessük a búzát lóheretarlóba s adhatjuk a foszfortrágyát a lóhere alá is.

Hogy melyik foszfortrágyát válasszuk? E kérdésre következőképp felel. A szuperfoszfát és a Thomassalak közt tegyünk választást. A szuperfoszfát gyorsan, a Thomassalak lassan ható trágya. Ha közvetlen a búza alá adjuk a szuperfoszfátot, akkor rendszeren ez nagyobb terméstoppletet fog eredményezni; de ha az előveteményét akarjuk megtrágyázni, akkor egyenértékű vele a Thomassalak.

Arra a kérdésre nézve, hogy mi célszerűbb; közvetlen a búza alá adni a foszfortrágyát vagy az előveteménye alá? Abban a véleményben van, hogy ha az elővetemény nem zsarolja nagyon a talajt, célszerűbb lesz az elővetemény alá adni pl. ha az előnövény zabos bükköny vagy lóhere.

A mi az alkalmazandó műtrágya mennyiségét illeti; szuperfoszfátból 125—150 kg. szokás adni 1 kat. holdra; Thomassalakból 2—3 mázsát. A szuperfoszfát mázsája 3 frt 84 kr, a Thomas-

salaké 2 frt 80 kr. Ez utóbbi tehát drágább, mert többet kell belőle elszórni.

A műtrágyás vetés előtt alá kell szántani — közép mélyen.

Gyenge búzavetések feljavítására a Chilisalétrom való. Elszórunk belőle 50—60 kg.-ot egy kat. hold földre s beboronáljuk.

A 31. számban figyelemre méltó B. S. cikke: *Mily takarmánnyal pótoljuk tehencünk számára a kivészett herefélét?* Ajánlja cikkíró e célra: a zabos bükkönyt, a zöld csalamádét, a biborherét s a fehér mustárt. Az előbbit szárítva s az utóbbit zöldden kell feltakarmányozni.

Ugyane számban olvasunk továbbá egy hosszabb cikket *A francia spárgamivelésről a szabad földben*. A talajnak — ugymond — melyet spárgaultetvénynek szántunk, minden gyümölcsfa, bokor vagy lugastól lehetőleg távol kell esnie. Televényföld, homokos, könnyű laza föld, — minden kavics, — gyökér és törmeléktől, az az mindentől a mi a spárganövény fejlődését gátolná, megtisztítva, kitűnő eredményt fog adni. Nagyon meszes, nagyon kötöt vagy más talaj, mindig kevesebb termést ad. Jól meg kell trágyázni s tél előtt 30 cm. mélyen felásni. Tavaszkor ágyakra osztjuk be a táblát. Az árok vagy barázda szélessége 60 cm. mellette 75 cm. széles, 30 magas hátakat készítünk. Az árok mélysége 10 cm. ezekben készítjük a 20 cm. mély gödröket egymástól 90-cm-re; ezekbe jönnek a spárgagyökerek, melyekre porhanyó föld s komposzt tétetik. Az első évben a föld porhanyítására kell gondot fordítani s a fészkeket karókkal kell jelezni. Őszkor a spárgatövek a föld felett 15 - 20 czm. levágnak, a spárga trágyával gyengén betérittetik és erre földet huzunk. — Jövő tavaszkor a kipusztult spárgatövek helyére újakat ültetünk, s a porhanyítást, ásást, kapálást folytatjuk.

A harmadik évben szedjük a spárgát. Egy-egy töről 3—4 spárga szedhető.

A 32. számba érdekes cikk jelent meg Mokry Istvántól *»Ricinus műtrágya, mint róvarirtó szer«* cím alatt. Már többször lehetett hallani, hogy a riczinus olajnövény közt a bogarak nem fordulnak elő, azokat szagával elüzi, most cikkíró azon nevezetes felfedezést teszi közre, hogy ő megpróbálta a riczinus pogácsájával kora reggel, míg a harmat fel nem szárad beszórni a *Lema melanopa* kártékony állatok által meglepett árpavetéseket, s azok elpusztulnak tőle. Hasonlóképpen jó eredménnyel használta a porrá tört riczinus pogácsát *repcevetéseken* is, a hernyók és álcák elpusztultak tőle s a vetés meg volt mentve. Használják konyhakertekben is a bolhák ellen. Egy holdra elég belőle 100 kilo. (Az árát nem írja) Beszerezhető a vadászerdei olajgyárban Temesvár

mellett. Megjegyzendő, hogy a riczinuspogácsa azonkívül, hogy a rovarokat elüzi, még trágya értékkel is bír, mert 100 részben 5·39% nitrogent; 2·03% foszforsavat és 1·01% kalit tartalmaz. Mindenesetre megérdemli a vele való kísérleteket s ez okból használatát melegen ajánljuk gazdáinknak.

A 34. számban *A zabos bükköny, mint tejelő takarmány* cz. alatt azt olvassuk K. tollából, hogy ha a zabos bükkönnyt tejelő állatoknak adjuk, akkor több legyen abban a bükköny, mint a hogyan közönségesen vetni szoktuk. Nevezetesen Kutra azt ajánlja, hogy 3 rész bükkönyhöz, csak 1 rész zabot vegyünk; mert ha több benne a zab s kevesebb a bükköny, akkor a takarmánynak protein-tartalma fogyatkoznék meg, mi a tejelésre kihatással szokott lenni. A bükköny protein-tartalmát tekintve, az a luczerna és lóhere között áll.

A „*Gaz. Lapok*“ 14. sz. E czimű cikkében *Répaszelet-e vagy takarmányrépa?* azt olvassuk, hogy külföldi próbák szerint ürökkel etetvén a szeletet, a répaszeletnek nagyobb a takarmányértéke, mint a répának. A répaszeletnek hatását a tej minőségére tanulmányozván, határozottan kimondja kísérletező, hogy a tej minőségére a szelet hátrányos befolyást nem gyakorol.

A 15. számban Moravék J. tollából jelent meg egy igen jó gyakorlati cikk, mely arra oktatja a gazdákat, hogy miként rendezzék be trágyatelepüket s hogyan kell okszerűen a trágyát kezelni, hogy az értékes anyagait megőrizze. Hogy vitágosabb legyen cikke, több ábrával van illusztrálva. Ajánljuk azoknak figyelmébe, kiknek még trágyatelepük sincs építve.

Praktikus cikk az alábbi is: *Hogyan használjam a műtrágyát a szőlőajtványok ültetésénél?* Ordody L. felel meg rá ekképen: Szőlőnél a szuperfoszfát, kénsavas kalisó és a salétrom használata ajánlatos. Előbbi kettőt a földdel keverni kell, utóbbival az öntöző vizet látni el. Az öntöző víznek csak $\frac{1}{2}$ %-os-nak szabad lenni. Egy szőlőtőke elültetéséhez kell 5 liter oldat.

Ami a szuperfoszfát és kénsavas kalit illeti, a szuperfoszfátból elégséges 250 kg. egy magyar holdra, vagyis 1 tőkére 50 grammot; a kénsavas kaliból 100 kg. kell számítani vagyis 1 tőkére 20—22 grammot.

A 16. számában. *Gyomorférges juhok gyógyítása a grignoni eljárás szerint van leírva.* E betegség nálunk is ismeretes, ellenében Julien a grignoni gazd. iskola tanára a következő gyógyítást alkalmazta. Minden beteg bárány reggelenként kihűtött lenmagfőzetet kapott, a melybe 5—6 köbcentiméter benzint kevertett minden darab bárányra. Azon kívül naponta és darabonként két adagban 15—20 czentigramm arsenes savat kaptak korpa és zabba keverve.

A kura 3 hétig tartott s jó sikerrel végződött. Ismertető jele a betegségnek (mely könnyen összetéveszthető a májmétegylyel), hogy a felbonczolt állatok tápcsatornájában 20 mm. hosszú és 3 mm. vastag strongilus conturnusokat lehet találni.

Roksányi E. *A tengeri ültetés czélszerű módjait* írja le. Ott, a hol nem vetik géppel a tengerit, egy ló által vont vonalzóval hossz- és keresztirányban meg kell jártni a tengeri földet s a metszési pontokon vetjük a tengerit. A lineator kapái tetszés szerínt 50 - 60 czm. sortávolságra állíthatok. E vetésnek előnye, hogy a kapálógépek használatát lehetővé teszi.

A másik módja a tengerivetésnek az, hogy egyenes barázdákat huzatunk az ekével s minden 3-ik barázdába lerakjuk sekélyen a magvakat 45 czm. lépés után.

A kapálógépekkel naponta $1\frac{1}{2}$ —2 holdat lehet megmivelni.

A sorvetőgéppel való vetésnek nem barátja, mert nagypazarlással jár s utólagosan, sok növényt kell még kivágni a sorokból, ami ismét munkaerőbe kerül.

A 17. számban Moravek S. *Utasításokat ad a chlorbaryum alkalmazásáról a répabogarak ellen.* A répa permetezése mindig csak a répasorra s ne szerte-széjjel eszközöltessék. A két hetes répát 2%-os s az öregebbet $2\frac{1}{2}$ -os chlorbaryum oldattal kell permetezni. A répa permetezését akkor kezdjük meg, mikor a bogarak mutatkoznak és annyiszor ismételjük, a hányszor annak szüksége mutatkozik.

Cselko I. cikke »*A bakteriumok a tejgazdaságban*« címet viseli, azt írja, hogy számos bakterium a csecsbimbó nyílásain keresztül hatol a tőgybe. A legtöbb bakterium azonban fejés közben jut a tejbe, a tőgyről s a levegőből.

Sok bakterium a fejőrocska és a tejes edények közvetítése által is jut a tejbe s különösen akkor, ha azok nin senek felborítva, midőn használaton kívül állanak, valamint akkor is, ha gondatlan tisztítás következtében tejmaradékok vannak bennök, melyekben a bakteriumok a következő fejésig elszaporodnak.

Végre később is bő alkalom nyílik arra, hogy folyton új meg új bakteriumok telepedjenek a tejbe, kivált ha a tejesházban szem elől tévesztjük a tisztaságot s ha a trágyatelepeket és sertéolákat a tejesház szomszédságában türjük meg.

A tej gyakran tartalmaz ragályos betegségeket okozó bakteriumokat, melyeket a nagy melegnek kitéve pusztíthatunk el. A bakteriumok 50—70 C⁰-nál pusztulnak el, a sporák 180—150 C⁰-nál.

Jattka F. *Burgonyatermelési kísérletek* cz. alatt gyakorlati fontosságú kísérleteket közöl a burgonya legmegfelelőbb *tenyészterületének* meghatározására nézve.

A sortávolságot 60 czm. vette, a növénytávolság volt 30 — 45 és 60 czm. A kísérlet eredménye azt mutatta;

1.) hogy a legkisebb tenyészterületnél a burgonya a legnagyobb termést adta, 11% -al többet, mint az a parcella, melynél legnagyobb volt a tenyészterület;

2.) ha azonban levonjuk a termésből az elrakott vetőgumók súlyát, akkor a többlet redukálodni fog 1'4% -ra;

3.) A keményítő-tartalomra a tenyészterület nagysága semmi befolyással sem volt, illetve a különbség igen csekély.

Ha tehát kevés a vetni való burgonyánk, ritkábban rakhatjuk a sorokban a fészkeket; de ne menjünk itt se túl, — a rendes sorszélességnél.

Igen nagyra véve a sorokat, vagy nagyon távolra helyezve el a fészkeket: a termés mennyiség alá fog szállani.

A burgonyarothadásról szólva, felemlíti, hogy hosszan tartó esőzésnél ez ellen a permetezés sem használ; továbbá, hogy a gumók rothadását nem csupán a Phytophthora gomba okozza, de előidézik azt a baktériumok is, melyek ellen újabban bordói lével (bécsávázás) védekeznek.

Németországi kísérletek igazolják, hogy a borbói lével (2%) való páczolás, ha idejében eszközölték, mikor még a gumók nem csíráztak ki, jó eredménnyel volt a termésre. Cluj

Odorszky L. tollából igen érdekes közleményt olvashatunk, címe: *Kísérlet hazai cukorrépa-maggal*. Cikkiró kísérletet tett egy hazai (töksházai Vásárhelyi-féle) és két külföldi cukorrépa-maggal s úgy találta, hogy a Vásárhelyi-féle alakra a legjobb volt. A földből kevés rész áll ki, oldalgyökerei nincsenek, könnyen szedhető és tisztítható. A cukortartalmat tekintve is a Vásárhelyi-féle jobb volt a többinél (11'20 — 12'20 — 12'20), csaka répa súlya volt kisebb, tehát a hozam tekintetében állt mögötte a többinek. Szóval oly répát állított elő V. úr, a mely cukortartalmát és alakját tekintve, úgy a gyár, mint a gazda kívánalmainak teljesen megfelel. Az elért sikernek örvendeni lehet, mert oda kell törekednünk, hogy honi cukorgyáraink szükségletüket hazai répamagból termelt répával fődözzék, akkor nem vándorol ki oly tetemes pénzüsszeg répamagért a külföldre!

A rétek téli s tavaszi gondozásáról azt olvassuk, hogy célszerűbb a réteket télen, mint tavasszal trágyázni.

A rétekre az istállótrágyán kívül vigyünk komposztot, ganajlevet, hamut, árnyékszék trágyát, gipszet, márgát, iszapot, tözeget, utczai kotradékot stb. Egyik évben ganaj, másik évben ilyen komposztszerű kerüljön rá; nevezetesen jó a fahamu, melytől kivált a herefélék szépen fejlődnek. A hamut gipszszel és csontliszttel keverjük.

A műtrágyák közül még ajánltatik holdanként 2 q. szuperfoszfát s 1 q. kálisó.

A *mezőgazdasági gépek* nemzet- és mezőgazdasági jelentőségéről azt olvassuk, hogy azok egészben véve a költségeket 30%-al apasztják s a nyers jövedelmet 10—15%-al fokozzák pl a sorbavetők s a cséplőgépek.

A sorbavetők által ezen kívül még 20% magot takarítunk meg.

Bechtel F. egy kevésbé ismert takarmánynövény *A nyúl-szapuka* termelési viszonyait ismerteti. A kedvezőtlen helyzetben levő gazdák figyelmét hívja fel rá, oly talajokon, melyeken az értékesebb takarmánynövényeink nem jól diszlenek. Kedveli különösen a meszes és homokos talajokat. Nálunk is kezd már terjedni mivélése, némely gazdaság egyéb takarmánynövények híján egyenest neki köszöni fellendülését. A kavicstalajon is megél. Magjának csirázási százaléka 76%, ára mázsánként 40—50 ft. Egy holdra kell 10—12. kg. mag.

Mindig védnövényel kell vetni, e célra legjobb a tavaszi kalászos. Lehet ugyan őszkor is vetni őszi gabonára. Az időjárás iránt nem érzékeny, a kemény telet, a száraz fagyot is jól kibírja. A kései fagyok nem ártnak neki, a szárazságot is jól tűri. Virágzáskor kell kapálni, könnyen szárad — petrenczékben is szárítható. Felfuvódást nem okoz, a tej izére nincs káros befolyással. A juhok úgy zölden, mint szárazon szivesen eszik, a marha, ha megszokja, a lovak nem kedvelik kesernyés íze miatt. Termését méstrágyázással fokozni lehet. Megterem átlagban 25—30 mázsát — szárítva.

A „*Magyar Gazdák Lapja*“ 14. számában Herényi Gotthard S. Weiser »Planet jr.« kézi kapáját alánlja s mutatja be ábrában. Így ír róla: Gazdaságomban minden újabb egysoros kézi kapát kipróbáltam. Ezek közt kétségtelenül legjobb a »Planet jr.« Egy munkás 1¹/₂ holdat — úgy mondja még czukorrépából is megkapálhat vele. Tulajdonkép darabolásra való. 30—40 cm. sorközök mivélése. Töltögetésre is be lehet állítani. Ára 11 ft. Nagy-Kanizsán.

L. T. 9 hasábos hosszú cikkben tárgyalja *A lovak kolikás megbetegedését.*

Milyen műtrágyát adjunk a magas fekvésű, mohás, száraz rétekre; talaja nehéz agyag? E kérdésre a következő feleletet olvassuk: Összel 300 kg. Thomaszsalakot és 300 kg. trágyagipszet kell ráhordatni. E kettő egyszerre össze is keverhető. Uraim jól be kell fogasolni. E moha ellen legjobb eszköz a Laacke-féle rétborona.

A „*Borászati Lapok*“ 14. számában *A különféle ojtási módokkal végzett kísérletek szakszerű elbírálása* van közölve, melyeket Szilágyi János végzett. Ami az ojtványok vizsgálatából levonandó

tanuságot illeti, úgy a látottak alapján a fás ojtványok közül az angolnyelves párosítás, a szőlősojtványok közül a Láczy Szabó-féle eljárás szerint készültek adták a legtökéletesebb, hibátlan és egyenletes vastagodású ojtványokat.

Utánna egy praktikus cikket olvasunk *A gyökeres oltványok kiültetése és felhalomzásáról*. A gyökeres vesszők előkészítése abból áll, hogy a harmatgyökereket és az esetlegesen a gyöktörzsön magasan képződött apróbb gyökereket egészen tőből eltávolítjuk. Az oldalgyökereket 4—5 cent., a talpgyökereket pedig 10—15 cm.-re kurtítjuk vissza. Azután a legerősebb hajtást egy vagy két rügyre visszametszük, a többieket pedig tőből eltávolítjuk. Ezután ábrákban is bevan mutatva, hogy miként végezzük az ültetést komposztal, istállótrágyával és trágya nélkül.

Az oltás helye éppen a föld színével essék egy vonalba; ha pedig a talaj szárazabb természetű, úgy 2--3 cm.-el a föld színe alá jöhet.

Mayerfi Z.-tól ily tartalmu cikket olvasunk:

A szőlő és gyümölcsfák permetezése rézszappannal. Ennek a receptje Lavergne szerint: $\frac{1}{2}$ kg. rézgálicz, 1 kg. fekete vagy zöld szappan s 100 liter víz. De ennek az a hátránya, hogy sokszor összezsomósodik s ragadt tömeget képez. E bajon segít a következő hideg úton való előállítás. 2 csomag kecskeméti porha, $\frac{1}{3}$ kg. meszet s $\frac{1}{2}$ kg. gyantalisztet adunk. Ez utobbi helyet repceolajat is lehet használni. E szert biztos hatásának mondja.

A „*Gyümölcskertész*“ 7. számában Ritter Gusztávtól a *Nemes Szerecsika* alma ismertetését hozza. Szlavóniából származik, jól tenyészik az Alföldön. Erdélyben másodrendű gyümölcs. Alakja lapos, gömbölyű. Héja sima, fényes, sötétzöld, éréskor világos zöldes sárga, a napos oldalon barnapiros. Husa: sárgás fehér, finom elég porhanyó, elég leveses, igen kellemes édeses borizú, kevés, de sajtyszerű zamattal. Csak tápdús, nyirkos földben és meleg fekvésben méltó a nagyban való termelésre.

Deák Gyuláné *A vöröshagyma-mag vetéséről* ír. Ő az ágyakat 120—140 cm. veszi, s gereblyével a földet 1—1 $\frac{1}{2}$ cm. bemélyeszi, ebbe szórja a magot ritkásan vagy sűrűn, ahhoz képest, amint már ez évben akarja kiültetni vagy a jövő évi dugványozásra meghagyni, s 1 cm. vastagon földdel betakarja. Ezután a földet leveregeti s hogy a jokor vetett mag előbb kikeljen rossz zsákdarabokkal betakarja s ha a föld száraz megöntözi.

A karók és oszlopok tartóssá tételéről ajánlatik azoknak impregnálása kátrány vagy kátrányolajjal (Carbolineum). A bekátrányozott rész eltart 6—8 évig. A Carbolineum az előbbinél hatásosabb s olcsóbb, 16—18 évig is megóvjá a fát az elkorhadástól.

Hidegen is alkalmazható, felkenése közönséges meszelővel történik, melylyel a bekenendő fára jól rá kell dörzsölni. A karókat utánna jól ki kell hagyni száradni, mert a gyökérutnak ártalmára van. Czélszerű az új kerítéseket, kapukat is ezen anyaggal bemázolni, mi által jó barna színt is kapnak.

Borvinczékben az ászokfákat, gyümölcskamrákban az állványokat és polczokat rézgáliczoldattal (5°/o-os) kenjük be.

A „Kert“ 7-ik számában találjuk Angyal D.-tól *Althan Ringlójának* leírását és szép színes rajzát. Eme kiváló asztali és piaczi szilvafajta Csehországból származik. Alig van honi hasonló jószágú ringlófajtánk. Nagyon megérdemli, hogy minden kertben helyet foglaljon. Piaczon is igen kelendő.

Gyümölcse nagy, gömbölyű. Héja bágyadt piros, később barnapiros sárgás foltokkal.

Zádor Gy. *A kiültetett gyümölcsfák bajait* sorolja fel. Ha kiültetett gyümölcsfáink sinylenek, — így kezdi — legtöbbnyire a talajt hibáztatjuk. Szó sincs róla, hogy a talaj sok esetben hibás, melyet ugyan gyakran javítani lehet; de a fa sinylődésének vagy kiveszésének egyéb okai is lehetnek s vannak is pl. ha nem választjuk meg a talajhoz a fát vagy ha kiélt talajt földjavítás s pihentetés nélkül ültetünk be. Továbbá, egy másik baj: a mély ültetés, a sekély ültetés, a helytelen karóállítás stb. Ezeket segíteni kell, földledarabolás, illetőleg beföldelés által.

Molnár J.-tól *A fák kiszedése és csomagolása* van közölve.

Bornemissza L. *Istállótrágya a gyümölcsfák alá* cz. cikkében elmondja, hogy laza talajra szarvasmarhatrágyát, kötött földre inkább ló vagy juhtrágyát vigyünk. A trágya legyen érett s földdel kevertessék össze. A csontárok s kopánzsorok különösen érzékenyek a nyers trágya iránt. Fialat fáknál elegendő a trágyát felül a törzs körül elterítgetni s később alá kapálni. Ugyanezt lehet tenni homok talajon erősebb fáknál is. Nagyobb fáknál a fa koronájának széle alatt körárkot ásunk vagy lyukakat üsünk s ebbe hordjuk a trágyát vagy trágyalevet. Fialat fának elég egy kosárral, öregebbnek nagyság szerint, 3—4 vagy több kosárral. Megjegyezzvén, hogy higtrágyát minden évben adhatunk, de szilárd trágyát elegendő sűrűn 3—4 évben.

Schulze K. a műtrágyák alkalmazását ajánlja.

Mauthner Ö. *A fák üszög- és rákbetegségét* tárgyalja s azt írja, hogy tapasztalatai után elmeri mondani, hogy az üszög és rák nem egyedül a fagyok következménye, hanem, hogy a fák anyag kezelésében keresendő legtöbb esetben az üszög és a rákbetegség fellépte.

Maktermelésünk czim alatt azt írja dr. Rodicskay, hogy ha

zánkban 3615 hektáron termesztik a mákot, mint főterményt, és 8230 hektáron, mint mellékterményt. Máktermelésünk értéke meghaladja a 6 millió forintot; a mit még fokozni is lehetne.

A „*Közgazdasági Szemle*“ márcziusi számában egy hosszabb cikk jelent meg Altenburger Gyulától. Czime: *Allami ellenőrzés az életbiztosítás terén.*

Az „*Irodalmi szemle*“ rovatában, mint ránk nézve is érdekeset, kiemeljük Milhoffer Sándor művét: »A mezei munkásviszonyok hazánkban«. Munkájának főérdeme az adatgyűjtés. Felemlíti munkájában, hogy a cselédek anyagi és erkölcsi jólétéről nálunk is több helyen van már dondoskodva nyugdíjak, kegydíjak, jutalmazások, kórházépítése stb. által. R.

*

A „*Fatenyésztés*“, melyet a földmivelésügyi minister megbízásából Molnár István orsz. gyümölcsészeti ministeri biztos irt és a melynek megjelenéséről alig egy hónapja adtunk hirt — 5000 példányban már teljesen elfogyott. A minister ugyanis a ministeri biztost arra hatalmazta fel, hogy minden lelkésznek és tanítónak, ki egyszerű levélben a könyvet kéri — ingyen küldhesse meg, a minnek következtében 332 lelkész és 2275 tanító vette igénybe ezen kedvezményt. Már a mult héten érkezett és még folyton érkező megkereséseknek mindaddig nem lehet eleget tenni, míg a mű második kiadása meg nem jelenik. Ámbátor a minister már elrendelte a második kiadást, mégis pár hétig fog tartani, míg a mű újra megjelenhetik. Addig tehát türelemre kéri a min. biztos mindazokat, kik a művet még meg nem kapták. Ez alkalommal még arra is figyelmeztetjük a t. közönséget, miszerint a minist. biztostól csakis a lelkészek és tanítók kaphatják meg a „*Fatenyésztés*“-t és pedig ingyen; — mások ugyanazt csak ifj. Nagel Ottó budapesti könyvkereskedőnél (Muzeum körut) rendelhetik 50 kr.-árnak és 25 kr. postaköltségnek előleges beküldésével, mire a mű bérmentve és ajánlva küldetik meg.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

— **Az erdélyi szürkemarha törzskönyvelése.** Lapunkban többször volt már szó a törzskönyvelés kérdéséről és mint a jó tulajdonságok kifejlesztésének és általánosítá-

sának egyik legbiztosabb eszközt mindenkor melegen ajánlottuk. Szóvá tettük a tenyészszövetkezetek alakításának kérdését is és közelebbről ismertetni fogjuk a hazánkban eddig alakult tenyésztő szövetkezetek által elért eredményeket is. Svájcban, Tirolban, Bajorországban és több lejtettebb cultrával bíró vidéken bámulatos eredményeket értek el az állattenyésztésnek szövetkezeti úton való fejlesztése körül s hazánkban is az importált nyugoti fajták fejlesztése ilyen úton nyer hatalmas támogatást.

A mi hazai szürkemarháinkat azonban még eddig nem érdemesítette erre senki. Törzskönyvelve is (az országos törzskönyvbe) aránylag igen kevés van belőle, a közállomány fejlesztése érdekében pedig csak ujabban tesz a földmivelésügyi miniszterium kísérleteket, melyek nagy általánosságban egyelőre csak a testalakulások javítását célozzák.

Az első lépést a közállománynak egy határozott cél felé való fejlesztése érdekében Jakab László tagtársunk Kondász Ferencz, Szilágyi György és Pál János gazdákkal együtt tette meg a múlt hónapban azzal, hogy a kolozsvári kiskgazdák kezén levő kitűnő tenyészanyagból, — melyek között igen sok olyan tejelő van, mely a legjobban tejelő nyugoti fajtákkal is kiállja a versenyt — 119 drbot törzskönyvelt.

Örömmel vettük az értesítést, hogy a gazdák teljes készséggel és öntudatosan karolták fel a törzskönyvelés ügyét, melynek hasznosságát megértették és a sikerben őszintén bíznak.

Több, mint 50 kiskgazda állományából lett 110 tehén kiválasztva és így meg van már egy tenyészszövetkezet alakításához a törzsközönség; még csak egy lépés és a vidéki nagyobb tenyésztők támogatása (a mi bizonyára nem

marad el) kell és ősszel, mikor a gazdáknak több idejük lesz a beszélgetésre, megalakulhat az első olyan tenyészszövetkezet, mely a magyar-erdélyi szürkemarha tejelő képességét fejleszteni és általánosítani lesz hivatva. Ebben az irányban még eddig kísérlet sem történt, a mi nem vall a mi helyes körütekintésünkre, most azonban már meg van törve a jég, a kezdeten túl vagyunk, tehát csak kitartás és támogatás kell hozzá, hogy az óhajtott eredményt elérhessük.

A sikerben mi nem kételkedünk s a további fejlődésről hirt adunk.

— **Gőzeke-rigolozás Erdélyben.** Az „E. G. E.”-hez közelebből pártolásért fordult Révay Manó, tállyai birtokos, hogy Tokaj-hegyalján már harmad éve sikerrel dolgozó gőzekéjét, szőlők rigolozása céljából, ide hozzánk is behozhassa. Az egyesület végbőltitkáráat ki is küldte Tállyára, hol a gőzekét épen egy 35—38° hajlásu hegyen munkában találta s arról, valamint az eddigi eredményekről jegyzeteket vett fel. Folyóiratunk jövő számában közöljük az ott tett tapasztalatokat. E tárgyban különben értekezleteket is fog tartani az egyesület D.-Szt.-Mártonban és Nagy-Enyeden, június hó folyamán, melyekre a meghívók annak idején szét fognak küldetni.

— **A marosvásárhelyi cukorgyár** részvénytársaság a Budapesti Közlöny útján részvényeseit folyó hó 27-ére rendes közgyűlésre hívja meg. A hivatalos lapban közzétett mérleg szerint a lefolyt üzletév vesztesége 53000 forint, mely veszteség aránytalanul csekélyebb a más magyarországi nyerscukorgyárak veszteségénél. Ugy látszik, hogy ezen szűkebb hazarészünkre oly fontos cukorgyár immár képesnek érzi magát az évek óta tartó nyerscukor krízis leküzdésére, s ha a múlt év elemi csapásai tönkre nem

tették volna, úgy mennyiségileg, mint minőségileg répa-termését, talán már ezen évét nyereséggel zárhatta volna.

— **A kolozsvári m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás működése az 1897-ik évben:** I. Az állomást igénybe vették: *a)* kereskedők 926 esetben, *b)* az Erdélyi gazdasági egyesület heremagtisztító raktára Kolozsvárt 1307 esetben, *c)* egyes gazdák 54 esetben, *d)* közintézetek és hatóságok 24 esetben. II. A vizsgálatok száma volt 2320. Ezen vizsgálatok közt volt: aranka-vizsgálat 2223, cziráztatási vizsgálat 85, tisztasági vizsgálat 18, egyéb vizsgálat 4, összesen 2320. III. A megvizsgált minták közt volt: heremagféle 2236, egyéb hüvelyes 2, gabonaféle 34, répa 35, fűféle 11, egyéb mag 2, összesen 2320. IV. A herefélék közt volt: aranka és lóhere 1142 minta, aranka luczerna 90 minta arankamentes lóhere 961 minta, arankamentes luczerna 30. összesen 2223 minta. V. Plomboztatott: 609 zsák lóhere, 24 zsák luczerna, összesen 633 zsák; ellenben visszautasított: 808 zsák lóhere, 85 zsák luczerna, összesen 893 zsák. Kolozsvár 1898. január 16. *Páter Béla*, az állomás vezetője.

— **Gazdasági tanulmányut Oroszországba.** Az 1899. évi május és június havában a „Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége» hat hetes gazdasági tanulmányutat tervez rendezni Dél-Oroszországba. A tanulmányut célja azon vidékek felkeresése és tanulmányozása, amelyek mezőgazdasági szempontból nemcsak érdekesek és tanulságosak, de amelyek versenyükkel az európai mezőgazdasági termelésre eddig is károsan hatottak. Különösen érdekesek azon intézmények és berendezések, amelyek a gabona-értékesítés és kivitel érdekét szolgálják. A tanulmányut iránt az orosz mezőgazdasági körökben is igen élénk az érdeklődés s úgy moszkvai, mint a Szent-pétervári császári gazdasági egyesületek a rendezés munkálataiban közreműködésüket készséggel felajánlották. A tanulmányut költségei teljes ellátással együtt maximalisan 600 frttal előirányoztatnak. A tanulmányut csak akkor fog megtartatni, illetve a rendezési munkálatok csak akkor fognak megindítatni, ha előzőleg legalább 20 résztvevő jelentkezik. A résztvevők maximális száma 40, miután egy nagyobb társaság együtt tartása és rendes ellátása idegen és ismeretlen viszonyok között nehézségkebc

ütközik. Az érdeklődők részvételüket bejelenthetik az O. M. G. E. titkári hivataiánál. Az előzetes bejelentés nem kötelező, csak tájékoztató. Ha a kellő számú jelentkezés beérkezett, úgy az illetők egy értekezletre fognak összehívatni s csak kedvező határozat után fog a részvételi díj bizonyos százaléka bekéretni s az előkészületek megindíttatni.

MINISZTERI INTÉZKEDESEK.

3713/eln. VII/4. szám. Az erdélyi gazdasági egyesületnek Kolozsváron. Némely vidéken oly ügynökök és helybeli üzérkedők működnek, kik kisebb gazdákat otthonukban keresik fel, s azok tájékoztatlanóságát felhasználva, a termést gyakran olcsó áron előre megveszik, a megállapított vételár egy részét kifizetik s az előleg és a szállítandó termény értéke erejéig váltót vesznek, vagy a kiscgazdával általa nem értett okiratot állíttatnak ki. Ezek az üzelmek igen sok keserűség okai, sőt nem ritka esetben egyes kiscgazdák tönkre jutását is eredményezik.

Ezen visszaélések meggátlása céljából kívánatosnak tartom, hogy az egyesület a rendelkezésére álló eszközökkel az érdekkörébe tartozó gazdaközönség figyelmét e visszaélésekre hívja fel, világosítsa fel azt az ügyleteknél használt szokásos és ismert fogásokról s figyelmeztesse az érdekelteket arra, hogy ha a vételügylet az uzsora kölcsön elpa'ástolására használtatik fel, az uzsora vétség miatt a kir. bíróságnál feljelentést tegyenek.

Egyben figyelmébe ajánlom az egyesületnek, hogy az 1883. évi XXV. t.-czik 10. §-a szerint a közigazgatási bizottság felterjesztésére az igazságügyminister úr elrendelheti, hogy az uzsora vétség miatt az eljárás hivatalból indíttassék meg. Ha tehát valamely vidéken az uzsorb vétség gyakori elkövetésének jelenségei mutatkoznak: helyesen fog az egyesület eljárni, ha a közigazgatási bizottságnál kezdeményező lépést tesz, az igazságügyminister úr intézkedésének kikérése iránt.

Kelt Budapesten, 1898. évi május hó 6-án.

Darányi.

TUDNIVALÓK.

— **Pályázati hirdetés.** A kolozs-monostori m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága a tanintézet konviktusában az 1898|9. tauévben betöltendő 9 állami alapítványi ösztöndíj (ingyenes) helyre ezennel pályázatot hirdet. Ezek a helyek a tanintézetbe belépő I-ső éves hallgatóknak vannak első sorban fentartva. Az ezen helyek elnyeréaecéért való folyamodványokat következőleg kell felszerelni: Az állami alapítványi ösztöndíjas helyeket illetőleg: Ezen helyeket az alapítvány értelmében kizárólag csak az erdélyrészi megyékben (a tulajdonképeni erdélyi megyékben és a volt »kapcsolt részekben«, azaz a volt Kraszna-, Közép-Szolnok és Zaránd-megyékben és Kővárvidékén) született, iskolai tanulmányaikat sikerrel végzett vagyontalan ifjak nyerhetik el. Az ösztöndíj áll: teljes élelmi ellátásból, an intézetben lakás, fűtés és világításból, ingyenes ágyneműekből és ezek mosatásából, betegség esetén ingyenes gyógykezelésből. Az ezen helyekért való bélyegmentes folyamodványokhoz melléklendő: 1. Iskolai bizonyítvány legalább 6 gymnasiumi, reáliskolai vagy polgári iskolai osztályról, vagy a kereskedelmi iskola (akadémia) végbizonyítványa. A kik több osztályt végeztek, vagy érettségi vizsgát tettek, előnyben részesülnek. 2. Keresztelő levél a születési hely s betöltött 16 éves kor igazolására. 3. Szegénységbi bizonyítvány. 4. Orvosi bizonyítvány az egészséges ép testalkat és a himlő ellen való védőtás igazolására. 5. Szülői vagy gyámi nyilatkozat arról, hogy a folyamodó részére a 32 forintra menő összes díjakat leteszik és a folyamodó egyéb szükségletéről (taneszközökről, ruházatról) kellőleg gondoskodnak. A folyamodványokat f. év július hó 15-ig a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron, posta agyanott, kell benyújtani. A tanintézetre künlakó hallgatók is fölvétetnek és számukra a beiratkozási határidő folyó év október 1—8-ig tart. Az intézeti »Szabályzatokat« kívánatra megküldi az igazgatóság. — Kolozsvár, 1898. május hó 15-én. *Dr. Tzentkirálli Ákos*, igazgató.

EGYLETI ÉLET.

Igazgató választmányi rendkívüli ülés április 6-ikán:

Elnökölt: Szabó József.

Előadott: Tokaji László titkár.

Felen voltak: Lészai Ferencz, Szabó Sámuel, br. Mannsberg Sándor, Molnár Sándor, Csermák János, gr. Bély Ákos, Páter

Béla, Jakab László, Eöry Tivadar, Béldy Kálmán, br. Josika Gábor, Deák Ignác, Reich Albert, László László, Benkő Mihály, Macskásy Pál, dr. Szentkirályi Kálmán, gr. Lázár István.

Tárgyaltattott az egyesület újonnan kidolgozott ügyrendje és a tisztviselők szolgálati szabályzata, melyek több rendbeli módosítással elfogadtattván, a május 8-iki közgyűlés elé terjesztésük határozottatott.

*

Igazgató választmányi rendkívüli ülés április 13-ikán:

Elnökölt: Szabó József elnök.

Előadott: Tokaji László titkár.

Felen voltak: Br. Bánffy Ernő, Gyárfás Benedek, Reich Albert, Eöry Tivadar, br. Josika Gábor, gr. Béldy Kálmán, gr. Lázár István, Molnár Sándor, br. Mannsberg Sándor, Szabó Sámuel, P. Horváth Kálmán, Lészai Ferencz, Nagy Dezső, Szereday Aladár, gr. Teleky Ferencz, Csermák János pénztárnok.

Tárgyaltattott a tisztviselői fegyelmi szabályzat, mely pontonként felolvastattván, helyenkénti módosításokkal, elfogadtattott és közgyűlés elé terjesztése határozottatott.

*

Az állattenyésztési és kiállítási szakosztály végrehajtó bizottságának április hó 20-án tartott ülése.

Elnökölt: Gr. Bánffy György.

Előadott: Tokaji László.

Felen voltak: Gajzágó Antal, Jakab László, br. Bánffy Ernő, Lészai Ferencz, Gaál Elek, dr. Szentkirályi Ákos, Magyar Géza.

1. Elnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Lészai Ferencz és Jakab László végrehajtó-bizottsági tagokat.

2. Olvastattott a múlt 1897. évi szeptember 8-án tartott ülés jegyzőkönyve. — Tudásul szolgál.

3. Olvastatik a helyi állattenyésztési kerületi felügyelőség 293. számú átirata, melyben — a földm. min. megbízásából — kérdést intéz arra nézve, hogy az idén tart-e a szakosztály állatkiállítást. Válasz direkt a miniszternek fog adatni. A szakosztály végrehajtó bizottsága fő tekintettel a mostani nyomott közgazdasági viszonyokra és tekintettel arra is, hogy jövő évben egy nagyobb általános termény és ipari kiállítás terveztetik Kolozsvárra — az idei

tenyészállatkiállítást elhalasztja és jövő évben az ipari kiállítással kapcsolatos megtartását határozza. E határozatát 731. II, 49. számú feliratában a földmiv. miniszterrel is közölte, mely feliratban egyidejűleg kéretett a lótenyésztési alpból évenként — kiállított állatok díjazására — engedélyezni szokott 4000 frank és a használati lovak díjazására engedélyezni szokott 1000 forint államsegélynek ez évre való utalványozása is, mely a szakosztály megállapodása szerint, a gyűlésen tett indítvány alapján — pótlásaként az ez évben elmaradó kiállításnak — vidéki népies tenyészetbeli lódíjazások rendezésére fordíthatnák.

4. Olvassatik az ig. választmánynak szakosztályhoz beadott javaslata, melyben a telivér lovak díjazására, a kollektív díjak kitűzésére, paraszt gazdák által kiállított állatok tömegesebb díjazására, használati lovak díjazásánál a tenyészképesség tekintetbe vételére és végül a kiállítási katalógus mily időbeni kiadására vonatkozólag tesz javaslatokat. — Az ig. választmány e javaslatainak és br. Szentkereszty Pál ugyancsak az állatkiállításokra vonatkozó indítványának tüzetes tárgyalását a szakosztály — az előhaladott idő miatt és mert kiállítás ez évben úgysem rendeztetik — következő ülésére halasztotta.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

*

Igazgató választmányi ülés május 5-ikén:

Elnökölt: Szabó József elnök.

Előadott: Tokaji László titkár.

Jelen voltak: Br. Bánffy Ernő, Gyárfás Benedek, Jakab László, Tulogdi Samu, Korbuly bogdán, br. Feilitzsch Áthur, gr. Bély Ákos, br. Mannsberg Sándor, dr. Szentkirályi Ákos.

1. Elnök az ülést megnyitván az ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére felkéri br. Feilitzsch Áthur és Gyárfás Benedek igazgató-választmányi tagokat.

2. Mult márczius 29-iki és április 6—13-iki ülések jegyzőkönyvei felolvastarván egyleti titkár jelentést tesz a hozott határozatok végrehajtásáról. — Tudásúl szolgál.

3. Olvassatik az egyesület márczius és április havi pénztárforgalmi jelentései, melyek közül márcziusi 6160 frt 7 kr, bevétel;

5480 frt 20 kr. kiadás; 2676 frt 87 kr. maradványnyal és az áprilisi 5246 frt 13 kr. bevétel; 1381 frt 71 kr kiadás és 3864 frt 42 kr. maradványnyal — jóváhagyattak.

4. Olvastatik a földmiv. miniszter 25321. számú körrendeleti figyelmeztetése — a pénzügyminiszternek legközelebb megjelenő szeszfőzdek kedvezményeiről szóló kormány rendeletére — vonatkozólag. — Tudásúl szolgál, lap júniusi számába közlésre kiadatik.

5. Olvastatik ugyanennek 18537. számú leirata, melyben az egylet által rendezett téli népszerű gazd. előadásoknak — a küldött minta szerinti — eredményi kimutatását kéri. — Tudomásúl vétetett s a kimutatás megszerkesztése és felterjesztése elnökségre bízatik. (Lásd évkönyv VI, ik mellékletét.)

6. Olvastatik ugyanennek 23467. számú leirata, melyen értesít, hogy a mezőgazdasági állapotokat feltüntető jelentéseit — hogy az érdeklődő körök minél rövidebb időközökben legyenek tájékozva megbízható jelentésekkel — havonként háromszor fogja közzé tenni — Tudásúl szolgál.

7. Olvastatik ugyanennek 16644. számú vérsavó előállítási telepünk költségeinek fedezésére vonatkozó 1000 frtos utalványozása. — Köszönő tudásúl szolgál s az eddigi kiadásoknak ez összeg terhére való elszámolása határoztatik.

8. Olvastatik a helyi ipartestületnek 715—98. számú átírat, melyben a jövő 1899. évben Kolozsvártt rendezendő erdélyrészi iparmű kiállítás alkalmával egyletünk részvételét kéri — Tudásúl szolgál, egyelőre elnökség megbízatik az előzetes munkálatok megtételével.

9. Olvastatik dr. Szentkirályi Ákos gazd. tanint. igazgatónak átírat, melyel kapcsolatban küldi Tuba Lajos nyug. gazd. tanint. tanárnak egyletünket is érdeklő 200 koronás alapító levelét, mely szerint az összeg feletti rendelkezés — a kolozsmonostori gazd. tanintézet esetleges jövőbeni megszüntével — a tett alapítvány célzatának fenntartása mellett — egyletünkre ruháztatik át — Tud. szolgál.

10. Olvastatik az állattenyésztési és kiállítási szakosztálynak a földmiv. miniszterhez, vidéki lódíjazások rendezése és erre segélykérés tárgyában tett felirata. — Helyeslő tudásúl szolgál.

11. Olvassatik Révay Manó rigolozó-gőzeke tulajdonosnak az igazg. választmányhoz címzett beadványa, melyben az erdélyi szőlőknek gőzekével való rigolozására tetvezett vállalatához egyletünk erkölcsi támogatását kéri, egyben jelezve, hogy ekéje »Tokaj-Hegyalján« sikerrel működött és működik jelenleg is, a szőlőbirtokok teljes megelégedését kiérdemelve. — Tudásúl szolgál s egyleti titkár kiküldetik a gőzeke és munkája megtekintésére.

12. Egyleti titkár felolvassa az elnökség — egyleti nyugdíj alap képzésére vonatkozó — indítványát; alábbi szövegezéssel:

»Az erdélyi Gazdasági Egylet igazgató-választmányának — egyleti nyugdíjalap képzésére vonatkozólag — az egylet 1898. május 8-iki rendes közgyűlése elé terjesztett indítványa:

I.

Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« — abból a célból, hogy fokozatosan életbeléptetendőleg minden állandóan alkalmazott tisztviselőinek, sőt lehetőleg szolgaszemélyzetének is, megfelelő szolgálat után, méltányos nyugdíjat, vagy egyszersmindenkorra szóló végkielégítést adhasson — az 1898-ik évtől kezdve nyugdíjalapot gyűjt.

2.

A nyugdíjalap képzéséhez a következő források és összegek vétetnek igénybe és tőkésítettnek:

a) a közgyűlés által — az évi költségvetés állapotához képest és annak keretén belől — évenként megszavazandó hozzájárulási összegek;

b) az egylet hivatalos lapja szerkesztési és kiadási költségeire költségeloirányzatilag megállapított összegnek évenkénti esetleges maradványa;

c) más egyletek, szövetkezetek és cégek részéről az egyletnek nyújtott kedvezmények 50%-a;

d) a fegyelmi ítéletek folytán befolyó pénzbüntetések összege;

e) egyeseknek ezen célra adott adományai, vagy hagyományai és az egylet részére különös cél nélkül adott, vagy hagyományozott összegek 10%-ai és végül

j) minden olyan előre nem látott rendkívüli egyleti bevétel,

vagy nyereség, melyet az igazgató-választmány erre a célra adni határoz.

3.

A nyugdíjalap megfelelő gyarapodásának bekövetkezte idején a nyugdíjszabályzat megállapítását az igazgató-választmány fogja eszközölni.»

Indítványt igazgató-választmány helyeslőleg tudomásul veszi azt teljes szövegében elfogadja és a május 8-iki közgyűlés elé terjesztését határozza.

13. Új tagokul bejelentettek: Kertész Samu Bánffy-Hunyad; Gáll János Székelyó; Dr. Papp József Kolozsvár; Botos Imre Kolozs-Bartha Andor Bardocz. — Örvendetes tudásúl szolgál.

14. Egyleti titkár kérése és indítványára igazgató-választmány titkárnak 4 heti szabadságot ad oly célzattal, hogy abból 3 hetet az erdélyi, 1 hetet a magyarországi gazdasági és főképp munkás viszonyok tanulmányozására fordítson s ez alkalomból a titkári napi díjak felét engedélyezi és folyósítja.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

*

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet“ május 8-án tartott rendes közgyűlése.

Elnökölt: Szabó József elnök.

Fegyzett és előadott: Tokaji László titkár.

Felen voltak: Mint vendég: Br. Malcomes Jeromos, mint a földmiv. miniszter képviselője. Wégh Bertalan, Dr. Papp József, Nagy Dezső, Csermák János, Csató János, Lészai Ferencz, Péter Béla, Tulogy Samu, Szcukula Ákos, Br. Bánffy Ernő, Reich Albert, Dr. Mihály József, Matskási Pál, Molnár Sándor, B. Bak Lajos, Gr. Béldi Ákos, Br. Feilitzsch Ártur, Benkő Mihály, Br. Mannsberg Sándor, Jakab László, Németh András, Ritter Gusztáv, Magyary Géza, Szecsey István, Réti János, Nagy Lajos, Eöry Tivadar, Gr. Lázár István, Weisz Mór.

1. Elnök felolvasta a földmivelésügyi m. kír. miniszternek egyletünk elnökségéhez a közgyűlés alkalmából intézett következő sürgönyét: »Fogadja méltóságod a mai közgyűlés alkalmából az egylet hazafiai működéséhez őszinte szerencse kívánataim nyilván-

nitását s legyen szives azt a közgyűlés előtt is tolmácsolni.«
Ezután üdvözölve Br. Malcomes Jeromos miniszteri o. tanácsost mint a miniszter képviselőjének megnyitó beszédében részletesebben foglalkozott az általános közgazdasági helyzettel, a mezőgazdasági viszonyokkal; nagy szakavatottsággal fejtegette a kiegyezés válsága folytán előállott viszonyokat és a jövő kérdéseit; szólt az adóreform kérdéséről; a hitelszövetkezetekről és végül megemlékezvén az egylet nagyobb jelentőségű mult évi akcióiról, a gyűlést megnyitja és a jegyzőkönyv hitelesítésére felkérte Reich Albert és Br. Feilitzsch Árhur tagtársakat.

2. Egyleti titkár előterjeszti az egylet mult évi működéséről szóló jelentést — mely a mennyiben 8 nappal a közgyűlés előtt a tagoknak megküldetett, tudomásul vétetik.

3. Egyleti titkár felolvassa az egylet mult évi zárszámadását, a számvizsgáló bizottság erre vonatkozó jelentését és az 1898: évi költségelőirányzatot. — Előbbiek egyhangulag elfogadtatván, igazgatóválasztmány és pénztárnoknak a szokásos felmentés megadatik, a költségelőirányzat pedig 14000 frt összegével jóváhagyatott.

4. Előadó felolvassa igazgató választmányának — egyleti nyugdíjalap képzésére vonatkozó — indítványát, melyet már a betervezett mult évi jelentés mellékleteit képező ügyrend, fegyelmi és szolgálati szabályzatokkal együtt a közgyűlés teljes szövegében elfogad és megerősít.

5. Egyleti elnök az alapszabályok értelmében egy megüresedett igazgató választmányi tagság betöltésére; a zárszámadás vizsgáló és állandó fegyelmi bizottságok megalakítására kitűzi a választást s Br. Mannsberg Sándor elnöklete alatt Nagy Dezső és Jakab László tagokból álló szavazatszedő bizottság felkérése után a szavazatok megejtésére az ülést 5 perczre felfüggeszti. — A beérkezett szavazatok szerint megválasztattak igazgató választmányi tagul Lovag Vinczenti Károly; zárszámadás vizsgáló bizottságba: Br. Mannsberg Sándor, Tóth Zsigmond, Jakab László, Benkő Mihály és Nagy Dezső; az állandó fegyelmi bizottságba: Dr. Gidófalvy István, Br. Bánffy Ernő, Dr. Haller Károly, Gyárfás Benedek, Sipos Gábor rendes és Szabó Samu, Macskásy Pál póttagok.

6. Egyleti titkár bejelenti 1897 május 2-tól mai közgyűlésig belépett új tagokat és pedig: alapító tag lett összesen 2, (Lásd

1897. évi évkönyv 99. lapján.) Rendes tag összesen 4. (Lásd 1897. évi évkönyv 99. lapján.) Évdijas tag lett összesen 42. (Lásd évkönyv 100. lap.)

7 Elhalt tagok bejelentése: Bartha Sándr, Gajzágó Salamon, Gr. Haller Jenő, Hosszu József, Szentkirályi Gyula alapító tagok; Filep István rendes tag és Dr. Finály Henrik tiszteletbeli tag. — Szomorú tudásul szolgál.

Több tárgy nem lévén, elnök a közgyűlést bezárja.

Erdélyrészi vásárok jegyzéke 1898. június 1—30-ig.

(NB. Ha valamely vásár ünnep- vagy vasárnapra esik, akkor a rákövetkező hétköznapon lesz megtartva. A napok a kirakó vásárok napját mutatják, a mely nap előtti 2—3 hétköznapon vannak a marhavásárok.)

1. Bonyha, Kápolnok-Monostor, Lekencze.	15. Gy.-Szt.-Miklós, N.-Bacson.
2. Bözöd, Brád, Deés, Fogaras, Zám, Zernest.	16. Brassó, Kőröspatak, Zalatna
3. Baót, Topánfalva.	17. Bágyon.
4. Mártontelke, Oláh-Láposbánya, Szászváros, Zilah.	18. Szász-Banyicz.
5. Magyar-Gorbó.	20. Szent-Agota.
6. Dobra, Etéd, Maros Ilye, Márpod, M.-Bodon, Monora	24. Alsó-Rákos, Alvincz, Csik-Karczfalva, Görcsön, K.-Selyk, Makfalva, Pánczél-cseh, Segesvár, Somkerék, Torda.
7. Csáki-Gorbó, Magyar-Nagy-Sombor, Szilágy-Cseh.	25. Ó-Radna.
8. Felvincz.	26. Gerend, Oláh-Lápos.
11. Petele.	27. Maros-Kecze, Szerdahely, Szinye, Teke.
12. Gyalakuta.	28. Hadad, Kápolnás-Oláhfalva.
13. Almakerék, Kolozsvár, M.-Vásárhely, Nagy-Ekemező, N.-Sink, Szék.-Udvarhely.	29. Magyar-Gy.-Monostor, Sajó-Udvarhely, S.-Szt-György.
14. Szelistye.	30. Bonczhida, Csik-Szépvíz, Nagy-Disznód.

Kiadó-tulajdonos: az „ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET.”

ERDÉLYI GAZDASÁGTÖRTÉNELMI SZEMLE

A fogarasi vár és uradalom történetéhez.

Fogaras vára Erdély legrégebb és legnagyobb történeti szerepet játszott várainak egyike.

Miután az Árpádok kora derekán a Nagy-Küküllőtől az Oltig terjedő állami birtokon az u. n. Királyföldön a flamandok és szászok letelepítettek, az Olttól a határszéli havasokig terjedő végvidéket az államhatalom tovább is megtartotta közvetlen kezelése alatt.

A török invasiók kezdete óta kezd nevezetesebb szerepet játszani e vár és a hozzá tartozó uradalom, mely az egész mostani Fogarasmegyén végig húzódott, s az erdélyi fejedelemség korában hatvannégy falu tartozott hozzá.

A fejedelemség korában is állambirtok maradt, többnyire a fejedelemszonyok bírták. Az uradalmat a várból igazgatták, kezelték az uradalom tisztjei és alkalmazottjai.

Legvirágzóbb korszakát az utolsó erdélyi fejedelem Apafi Mihály alatt érte el, midőn az uradalmat az erélyes és férfias lelkű fejedelemszony Bornemisza Anna bírta és kezeltette s főkép miután a német invasio óta maga a fejedelem is leginkább Fogarasban tartotta udvarát s az országgyűléseket.

Bornemisza Anna mint jó gazda maga szabta meg tisztjeinek, ottani papjának, tanítójának, várbeli szolgálóinak, mesterembereinek, pattantyúsainak (a tűzereknek), darabontaknak, czigányoknak, a dolgozó raboknak, pásztoroknak fizetését és járandóságát. — nem feledkezvén meg kiszabni még a *hattyúknak* is az ő járandóságukat, egynek-egynek napjára négy cipót.

Gazdaság. és művelődéstörténeti tekintetben nagybecsű adalék a fejedelemszony alább közölt 1662-iki lajstroma a fogarasi vár és uradalom alkalmazottjainak fizetéséről.

A II. sz. okirat arról szól, hogy az 1682-iki országgyűlés alkalmával mennyi bor fogyott el a fogarasi és a vele szomszédos falvak korcsomáiban, melyekben természetesen az uradalom borát árulgatták.

Ápafi Mihályné Bornemisza Anna fejedelemasszony fogarási várához tartozó tisztek és szolgák fizetési lajstroma 1662-ben.

Conventiones officialium ad arcem nostram Fogaras pertinentinentium pro moderna temporis occasione emanatae, sequuntur ordine infra scripta, a. 1662, die 10. Maji.

Szakkári István uram vicekapitány conventioja.

Kész pénz fizetése per annum (évenként) floreni 100.

Bora per annum urnae (veder) 100	Bárány	nr. 25
Búzája saxonicales cubuli ¹⁾ 32	Vaj	justum > 10
Szalonna nr. 4	Eczet	> > 6
Vágó barom > 3	Széna	> > 6
	Zab	

Fogarosi udvarbíró conventioja.

Kész pénz fizetése per annum fl. (Leszakadva.)

Búzája sax. cub. ²⁾	Eczet	nr. —
Zabja	Borsó	quadr. ³⁾ nr.
Bora	Köles	sax. cub.
Báránya	Főkáposzta	nr.
Verő-disznaja	Kősó	>
	Széna	

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Porkolábnak.

Kész pénz fizetése per annum fl. 75.

Búzája sax. cub. 20	Bárány	nr. 10
Zabja > „ 20	Verő disznó	> 3
Köles > > $\frac{1}{2}$	Bora per an.	> 60
Borsó quadr. nr. $\frac{1}{2}$	Egy kád sóskáposzta	1
Vaj just. nr. 8	Fája télben egy hétre két szán-	
Sajt > 1	nal, nyárban egy szekérrel.	
Kősó > 16		

Számtartónak.

Kézz pénz fizetése per annum 32 fl.

Búzája sax. cub. 15	Borsó	quadr. $\frac{1}{2}$
Zabja > > 10	Bárány	nr. 6
Két öl széna org. 2	Köles	quadr. > $\frac{1}{4}$
Sajt nr. 2	Kősó	> 6
Bora per annum nr. 40	Disznó	> 1

¹⁾ = Szász köböl.

²⁾ Ebben a rovatban a számok hiányzanak, leszakadván a lap fele.

³⁾ Negyed véka.

Kolcsárnak conventioja.

Kész pénz fizetése mindenestül fl. 15.

Czipója per diem	nr. 4	Köles	sax. cub. I
Csizmája	pár > 2	Verő disznó	nr. I
Sajt	> 2	Béllésnek bárány bőr	> 6

Frumentariusnak.

Kész pénz fizetése per annum fl. 8.

Búzája	sax. cub. 10	Szalonnája	nr. I
Csizmája	pár nr. 2	Sajtja	> 2
		Bérlésnek báránybőr	> 6

Csűrбірót az udvarbíró állítson illendőt az jószágban,
kinek czipója járjon per diem 4,
avagy három hétre búzát cub. I.

Kádárnak.

Kész pénz fizetése per annum fl. 8.

Búzája	sax. cub. 8	Kendere gellinae (kalangya)	nr. 8
Szalonnája	nr. I	Ködmönre	> I
Bora	ur. nr. 8	Köles	sax. cub. I

Várhoz való ácsmesternek.

Kész pénze per annum fl. 6.

Búzája	sax. cub. 8	Verő disznaja	nr. I
Bora	ur. nr. 8	Tömlő turó	> I
		Saruja	pár I

Tömléctartónak.

Búzája sax. cub. 6, pénz fizetése az gyalogokkal órul-hóra fl. 3.

Várhoz való üvegesnek.

Kész pénz fizetése	fl. 12	Mikor dolgozik per diem liba. ⁴⁾	4
Búzája	sax. cub. 6	Sere	oct. nr. I
		Verő disznaja per annum	> I

Korcsomárosnak.

Búzája sax. cub. 8.

Fogarasi főpap fizetése.

Innet az várbúl kész pénze fl. 40, bora ur. 120.

Verő disznaja	nr. 2	Báránya	nr. 15
Ruházatjára pénz	fl. 40	Az várostul fizetés	fl, 15

Len- és kenderdézma embereken mind.

⁴⁾ = Libamen = czipó.

Káplán uramnak.

Innet az várbul annuatim fl. 25.
Búzája sax. cub. 16 | Verő disznó nr. 1
Az városbeliektől készpénz fl. 35.

Magyar scholamesternek.

Bora per annum ur. 25
Búzája sax. cub. 8
Verő disznaja nr. 1

Scholabeli magyar deákoknak.

Az mennyi deák lészen, singulatim egyiknek per annum
Kész pénze fl. 2
Búzájok sax. cub. 1
Sajt nr. 1

Majorbírónak.

Ha mikor majorság lészen, állasson az udvarbíró jobbágyból
s adjon neki búzát cub 6.
Pénz és bor fizetést ne adjon.

Vámosnak.

Most hid nincsen, hanem hajó jár s jobbágyból állatván révést
s egyéb szolgálattól is immunisok lévén, az jövedelemnek két részét
szolgáltassák az várban, harmadik légyen magoké, az udvarbíró pedig
percipiáltassa minden héten az proventust.

Puskaportőröknek.

Az mikor dolgozik per diem adjanak: liba 4, sert just. (itcze)
nr. 2, túrót libr. (font) $\frac{1}{2}$.

Dobos Abrahámnak.

Kész pénz fizetése per annum fl. 6.
Búzája sax. cub. 6. Verő disznaja nr. 1.
Az többi gyalogokkal együtt hórul hóra pénz fl. 3.

Fogaras várához valo asztalosnak,

Ha mikor dolgozik per diem liba 4 | Hús per diem libr. 2
Túró libr. (font) $\frac{1}{2}$ | Csizmája pár nr. 2

Pattantyusoknak:

Augustinus Klaszsernek.

Készpénz fizetése per annum fl. 260.
Bora per annám ur. 40.
Búzája sax. cub. 10.

Náthán Fánosnak.

Készpénz fizetése per an. fl. 60 | Bora ur. 20
Búzája sax. cub. 10 | Sajtja nr. 2
Verő disznó nr. 1 | Fája 12 szánnal nr. 12

Miller Mihálynak.

Kész pénz fizetése	fl. 60	Bora	ur. nr. 20
Búzája	sax cub. 10	Sajt	> 2
Verő disznó	nr. 1	Fája per annum 12 szánnal	> 12

Rosondai Andrásnak fl. 6. és több társainak u. m. *Varga Bartos-*
nak fl. 5. *Jakab Brosnak* fl. 5. *Szabó Andrásnak* fl. 5. Búza pro
singulis personis (minden személyre) jár. cub. 5.

Borbíró.

Az korcsmáros az hordómírővel viseljenek gondot.

Eczetes.

Az kolcsár és kádár viseljenek gondot az eczetekről.

Német kertésznek.

Kész pénz fizetése per annum fl. 20.

Ruházatjára vinczi posztó uln.		Fája illendőképen.	
(rőf)	10	Czipója per diem	nr. 6
Sajt	nr. 2	avagy azért per an. bú-	
Kőles kása quadr. (negyed véka) $\frac{1}{2}$		zája	cub. 9
Darab só	nr. 3	Bora per diem	just. 1
Csizma	pár > 2	Sör per diem	> 2
Verő disznó	> 1	Bérlistire	péncz fl. 2

Órásnak látó Sipos Péternek.

ki egyszersmind várbeli egyházfi is,

Pénzbeli fizetése az gyalogokkal együtt hóru-l-hóra fl. 3.

Verő disznó nr. 1, per diem lib. com. (közzipó) 4.

Sere per diem oct. 2.

Lakatos Ferencznek.

Kész pénz fizetése per annum fl. 20.

Ruházatjára	péncz fl. 10	Czipója per diem	nr. 4
Verő disznó	nr. 1	Sajtja	nr. 2
Bora per diem	oct. 1		

Az vinczellér helyett viseljenek gondot az galaczi és bethleni
bírák, mivel ők mivelletik az szőlőt.

Várhoz való kovács.

Kész pénz fizetése per annum (évenként) fl. 20.

Verő disznaja nr. 1.

Sajtja nr. 2. Czipója per diem (naponként) nr. 4.

Béresck most az várhoz nincsenek, mivel marháink is nincsenek,
ha mikor lesznek, egy-egy személyre eszerint legyenek:

Gyapju egy személyre per an.	nr. 8	Libamina communia (közzipó)	nr. 6
Bocskor	pár nr. 12	Túró per diem	libr. $\frac{1}{2}$

Fazakasok

tartoznak az várat kályhakkal, fazekakkal eltartani, hamikor az várba
dolgoznak per diem liba. (napjára czipó) 4, hús per diem libr. (font) 2.

Viz-vivó.

Az kertész és kertészné vegyenek vizet a vár szükségére.

Várbeli darabontoknak.

Az darabontoknak hórul-hóra fl. 4, az közlegényeknek fl. 3.

Raboknak,

az ki dolgozik per diem liba. 4, túró per diem 3 személyre libr. 1.

Pallérok.

Palér helyett vagyon tömlőcztartó s darabont s dolgoztassanak.

Kerekés mesternek

Búzája per annum	cub. 8	Czepelyűs	pár nr. 1
Vertő dísznó	nr. 1	Ser per diem mikor dolgozik	
Tömlő túró	> 1		oct. 2
Saruja	pár nr. 1		

Czigányok,

mikor dolgoznak itt az várban per diem egy-egy személyre libamina communia nr. 4.

Az fogarasi közönséges *kerekéseknek* az mikoz dolgoznak itt benn per diem liba. nr. 4, túró libr. 1/2.

Külföldi avagy Szászságrúl bejütt ácsoknak és kerekéseknek

per diem singulatum com. liba. 4.	Hús per diem	libr. 1
Túró	Heti pénz	den. 80
Ser		

Az itt való kőműveseknek, mikor dolgoznak, per diem liba. 6.

Túró libr. 1. Ser just. 3. Heti pénz den. 80.

Külföldi Szászságrúl való miveseknek :

a mikor dolgoznak

per diem	liba. 5.	Húst	lib. 1
Bort singulatum	oct. 1	Túró	libr. 1/2
Sert	> 1	Heti pénzt	den. 80

Az hattyüknek egyiknek-egyiknek per diem liba. 4.

Pásztoroknak, mikor lesznek az majorban tehén, borju, ökör, ménés, dísznó és bial-pásztorok, akkor minden egy személyeknek per annum

Búzát	cub. 4	Gyapjat	nr. 6
Kölest	sax. cub. 4	Bocskort minden holnapra	pár nr. 1

Juh és berbés mellett lévő *pásztoroknak* similiter, juhok mellett lévő *bácsoknak*

Félesztendőre búzát	cub. 1
Kölest	sax. cub. 2

Várhoz tartozó fogarasi egy *kötélverőnek,* mikor dolgozik, per diem liba. 4.

Vattasok.

Az vattasok helyett vadnak az ispánok, kik gabnájokbul dézmát is nem adnak, az birákkal együtt pallérkodhatnak, prebenda nem adathatik

Exactor Rétyi Péter déáknák

Kész pénz fizetése per annum	fl. 40	Lúd	nr. 5.
Ruházatjára	» 20	Sajt	» 2
Bora	ur. 40	Tömlő túró	» 1
Búzája	sax. cub. 25	Verő disznó	» 2
Zabja	» » 20	Borsó	sax. cub. 1
Bárány	nr. 15	Lencse	» » 1
Tyúk	» 12	Köles kása	» » 1
		Széna	org. » 2

Fogarasi tyúkásznak, mikor léssen,

Kész pénz per an.	fl. 4	Saru pár	nr. 2
Búza	sax. cub. 6	Kendere	gellinae » 5
Ruházatjára gyapju	nr. 8	Sajt.	» 1

Fogarasi egy kertészinasnak, mikor léssen,

Kész pénz per an.	fl. 3	Czipója per diem	nr. 4
Túró per septimanam	lib. ¹ 2	Saruja	pár 2

Datum Fogarasini die 10. Maii a. 1662.

Anna Bornemisza m. p.

(Eredetije gyűjteményemben.)

II.

Anno 1682. Az gyűlés alatt az fogarasi, sárkányi, betleni és galaczi korcsmákon elkölt borokról irott extractus.

Fogarásban, 3 korcsmákon

Havasalföldi bor költ el	7 hordóval.
Erdéli bor költ el	35 hordóval.
Sárkányban erdéli bor	4 hordóval.
Galacson erdéli bor	4 hordóval.
Betlenben erdélyi bór	3 hordóval.

Egy summában költ el 53 hordó bor.

Ezen boroknak árát percipiáltam (felvettem) e szerint;
 Fogarasi korcsmákon elkölt borok árát percipiáltam fl. 1353//36
 Sárkányban elkölt borok árát percipiáltam fl. 104//
 Galacson elkölt borok árát percipaltam fl. 76//48
 Betlenben elkölt borok árát percipiáltam fl. 60//48

Summa perceptionis (a bevétel összege) fecit fl. 1592//32denár

¹ Hetenként font.

Èzen pénzek erogatioja (kiadása):

A fenn elkélt borok vételére erogaltam pénzt fl. 1069//

Vágó marhák vételére az gyülés alatt erogaltam fl. 265//15

Èlésre az gyülés alatt erogaltam fl. 230//

Summa erogationis (A kiadások összege) facit fl. 1564//15

Restal (marad) fl. 28//17

Lucrum (nyereség) volt az borokból az oklosiakán kül fl. 523//32denár

Most vagyon jelen korcsmára való bor 8 hordóval, melyet Naláczí András uramtól vettünk hitelben, és a gyülés után költ el ugyan afféle bor hat hordóval, mivel 14 hordóval nekünk volt.

Kivül: 1682. 3. april. Fogarasi korcsomán elkölt borok registroma.

(Eredetlje. Az Erdélyi Muz. Egylet kézírattárában Mike S. gyűjt. 8. kötet.)

Közli: Szádeczky Lajos.

I. Rákóczy György számára kőfaragók szerződötése 1639-ben:

Az urnak ő nagyságának üveg folyosója alatt csinálendő kőlabak megalkuvásáról való szegődség a kolozsvári és enyedi kőfaragókkal, die 18 Aprilis, 1639.

Az alsó kőlabaknak magossága hat sing, szélessége három sing, temérdeksége két sing lévén,

Azon feljül a héjazatig magossága tizennégy sing, temérdeksége három fertály, szélessége egy sing lévén,

A szegődség kevetkezik eszerint:

Minden egy-egy kőlábtól való fizetés flor. 24.

Egy személyre praebenda napjában: cipó hat, bor egy ejtel, hus egy font, hétre két font sajt egy személyre, nyolcz személyre egy hétre egy véka kása és egy itcze vaj.

Ad mandatum suae Celsitudinis

Petrus Szénás de Balyok mpr.

Solutio.

A kolozsváriaknak adtam ezekre a kőlabakra flor. 125

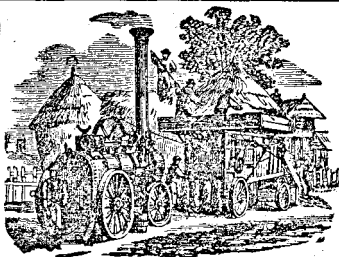
Az enyedieknek is adtam flor. 69

in summa faciunt flor. 194

Datum Albae Juliae die 17 Decembris anno 1640.

(Eredetije a gr. Teleki levéltárban M.-Vásárhelyt 3081^b/₁ új rendezés.)

Közli: Konecz József.

GRAEPEL HUGÓ

gép- és rostalemezgyár, malomépítész

BUDAPESTEN,

V. ker., külső váczi-út 46. sz.

Marsehall Sons & Co. Lmtd

angolországi gépgyár vezérügynöke ajánl utolérhetlen szerkezetű és minőségű Marschall-féle

gőzmozgonyokat és gőzcséplőgépeket,
szabadalmazott kombinált gabona- és lóhereséplőgépeket

két cséplődobbal,
szabadalmazott gabonacséplőgépeket kombinálva kukorica-morzsolóval, GIBAS-féle szabad. kazalozókészüléket (golyát), — HAR-
RISON-féle „Albion“ őrlőgépeket.

Malomépítészeti osztályom elvállal gazdasági malmok, magas-, félmagas és vāmórlómalmok teljes berendezését és takarmánykamrák felállítását. — Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

Alapított 1883.

(12 XII.)

Telephon 104.

Giro-számla az osztrák-magyar banknál

ASZFALT- és CEMENT-IPARVÁLLALAT

POLLÁK SAMU Kolozsvár,

Kőfalsori Szappan-utca 4. szám., saját ház.

Elvállal: nedves lakások, pinczehelyiségek stb. gyökeres szárazzá tételét új építkezéseknél az alapfalaknak aszfaltréteggeli bevonását. Továbbá: kapubejáratok, folyósók, terrasseok stb.-nek a legjobb minőségű természetes aszfalttal való burkolását.

Allandóan készít: sima cement- és mozaik-lapokat, cs. és kir. szab. hornyolt cement-fedél lapokat, legujabb díszes terrakott mintájú sajtolt cementlapokat; továbbá Zissler rendszerű szabadalmazott sodrony-betétű betoncsöveket csatornázás és áttereszekhez, nemkülönbén szabadalmazott, teljesen tűzbiztos gypsztáblákat, beton-fedlapok, lábazati lemezek, lépcsőfokok és jászlakat stb. stb.

Ajánlkozik járdák, szökőkutak, csatornázások és más betonirozások, valamint granitto-terazó készítésére.

Raktáron tart: tűzmentes aszfalt-tetőpép, aszfalt elszigetelő-lemez, szines aszfaltmáz, carbolineum és mikotánatont (gombairtásra). Portland- és románcementet vaggonszámra és mázsánként.

Elfogad megrendeléseket: aszfalt-tetőgép és cement-befedések, Mettlach, lapok, díszes falburkolatok, cs. és kir. szab. saját módszerű aszfalt-parquette-áramint minden e szakba tartozó munkálatokra.

Költségvetés ingyen és bérmentve.

Torontáli helyi érdekű vasutak gépgyári osztálya

NAGY-BECSKEREK.

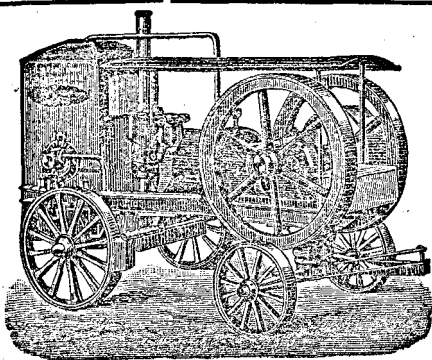
★ ★ ★

(12—IX.)

KÜLÖNLEGES GYÁRTMÁNYOK:

Gáz-, petroleum-, benzin-motorok és benzin-locomobilek.

Modern berendezésű vas- és fémöntöde.

A gépészeti szakmába vágó mindennemű javítások szakszerű és jutányos kivitele.

★ ★

Főképviseletek:

BUDAPEST:

V., Kálmán-utca 16. sz.

KOLOZSVÁR:

Szentlélek-utca 4. sz.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12—XII.)

HAZAI IPAR!!!

Cs. s kir. udvari szállítók. — Alapított 1869-ben.

Mestitz Mihály és Fiai

butor- és építészeti asztalos munkák gyára, kárpitós és díszítő műhelye.

RAKTÁRAK: Kolozsvárott: Belmonostor-utca 5. — M.-Vásárhelyen: N.-Szt.-Király és Szt.-György-utca sarkán.

Összes gyártmányaink árait annyira leszállítottuk, hogy e tekintetben bárkivel is versenyezhetünk. Butorból folyton nagy készlet! Butorkelmék dús választékban! Teljes lakberendezéseket, javításokat, régi butorok átalakítását, stb. pontosan és jutányosan teljesítünk.

A n. é. közönség pártfogását kéri

Mestitz Mihály és Fiai.

Van szerencsénk tudatni a n. é. közönséggel, hogy üzletünket tetemesen megnagyobbítottuk és a technika legczélyszerűbb gépeivel szereltük fel, minél fogva a már 40 év óta fennálló és jó hírnek örvendő üzletünkbe megrendelt könyvkötői munkákat feltűnő csinnal, tartósan, gyorsan, a lehető jutányos áron készítjük.

(12—XII.)

Hantz György és fia

m. kir. tud. egyetemi könyvkötők

Kolozsvárt, Minorita-utca 5. szám.

Fischer Péter és Társa

cs. és kir. udvari szállítók

mű- és kötszer-gyárosok

Budapesten.

RAKTÁR: IV., Kossuth Lajos-utca 16.

GYÁR: IV., Kossuth Lajos-utca 6

Ajánlják mindennemű állatorvosi mű- és kötszerrel dúsan felszerelt raktárukat, mely mindenféle régibb és újabb szerkezetű sebészi, szülészi, bonczatani, patkolástani és más állatgyógyászati cölökre szükséges eszközöket tartalmaz.

1894. évi árjegyzéket kívánatra be-
küldünk.

Készpénzfizetés mellett 10%^o enged-
mény.

Eszközök javítása és átalakítása is
elvégeztetik.

Ő felsége az austriai császár

Ő ap. felsége a magyar király

Ő csász. felsége József főherczeg

Ő csász. felsége bold. Károly Lajos főherczeg

Ő kir. felsége I. Nándor bolgár fejed.

Ő kir. felsége Szász Coburg Gothai Fülöp hercz.

udvari szállítója.

A magas román és szerb udvar szállítója.

Magvakban a legjobbat

Fákban a legnemesebbet

Rózsákban a legújabbat

Virágokban a legszebbet

tartalmazza legújabb, képes főárjegyzékem,
melyet kívánatra ingyen átküldi

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR

belváros (saját házában).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZABADALMAZOTT

„Arankamentesítő“ here-rosta

BARIS FERENCZ és Tsa.

Budapest, Lónyai-utca 15.

Árjegyzékek kívánatra megküldetnek.

ADORJÁN JÁNOS SZOBAFESTŐ ÉS MÁZOLÓ
KOLOZSVÁRT.

Van szerencsém a helybeli és vidéki nagyrédmű közönség becses tudomására hozni, hogy üzletemet a kor kívánalmának megfelelőleg, a legújabb mintákkal rendeztem be, melynek folytán a legnagyobb igényeknek is képes vagyok megfelelni, elvállalok: szoba, templom, ajtó és ablak festéseket.

Vidéki megrendeléseket is pontos és jutányos árért elvállalok:

Lakás: Új-utca 16. szám, saját ház.

A n. é. közönség becses párfogását kérve, maradtam kiváló tisztelettel

Adorján János, szobafestő.

TÜDŐBETEGSÉGEK

(chronikus katarrhusok és tüdősorvadás)

gyógyíthatók

e kitűnő hatásu és teljesen ártalmatlan

„Glandulen“ használata által.

GLANDULEN a legjobb szer bármilyen nemű tüdőbetegségeknel. Bámulatos sikerek régebb és előrehaladottabb tüdőbetegségeknel; bizonyítottan gyógyult betegek és hírneves orvosok által

GLANDULEN a legbiztosabb ismert szer, minek segítségével a természet a testben gyógyítja a tüdőbetegségeket. — A szervezet Glandulen hiányával megbetegszik. Glandulen czélszerű használata fokozza a természetes gyógyulást.

GLANDULEN nem mesterséges uton előállított vegyi szer, melyeknek többnyire nem kívánt kellemetlen mellékhatásai vannak, teljesen ártalmatlan, huzamosabb használatnál is.

GLANDULEN előállítatik Dr. Hofmann utóda által Meerane (i|S) vegyi gyárában egészséges állapotoknak tüdőmirigyeyiből. Tabletákban, kellemes és alkalmas alakbevevésre. Minden egyes tablettá tartalmaz 0.25 Glandulen-nek megfelelő 0.05 besűritett mirigyanyagot és 0.20 izjavító tejzúkrat.

GLANDULEN törvényileg védve és szabadalmazva van, utánzatoktól óvakodjék. — Változatlan alakban minden gyógyanyagot tartalmazó Glandulen kapható minden gyógyszertárban: 1 üveg 2 frt 75 kr. (100 drb.) és 1 frt 50 kr. (50 drb.) — Ott, hol nem kapható, forduljon a főraktárhoz:

Diana gyógyszerár,

Budapest, Károly-körút 5. szám,

honnan kívánatra terjedelmes ismertetés és használati utasítás orvosoknak, valamint betegnek bérmentve küldetnek.

(10—II.)

Tölgyfa erdők 100,000 frton felül is,

és bármiféle mű- vagy építőfák — jó áron — kerestetnek.

Fronius J. Vizaknán.

(I—V.)

Franciaországi tapasztalatok szerint a

rézszappan

a leghatásosabb és viszonylag a legolcsóbb szer a *peronospora ellen*; hazai tapasztalatok szerint pedig egyúttal a legalkalmasabb anyag a *gyümölcsfák permetezésére* is, mert a gyümölcsfákat nemcsak a hernyókárok, hanem a különböző gombabetegségek ellen is megvédi.

A *rézszappant* melegítés segélyével *gyantaszappanból* és *rézgálicból*, hideg úton pedig *gyantalisztból* és *kecskeméti porból* lehet előállítani. Ezen anyagok *Mayerfi Zoltántól*, *Kecskeméten* szerezhetők be, a ki a *rézszappan* elkészítésére és alkalmazására vonatkozó utasítást ingyen és bérmentve küld. (4.—VII.)

— **A gazdaközönség figyelmébe!** Az »*Erdélyi Gazdasági Egylet*« abból a célból, hogy a birtokosoknak alkalmuk legyen *kisérlet céljából különféle műtrágyákat kisebb mennyiségben* is (1 q-tól kezdve) olcsó eredeti áron beszerezni, a »*zalathnai kénkovandó ipar r. t.*« *vegyelemezett műtrágyáiból* Kolozsvárt kisebb raktárt állított fel. Jelenleg raktáron van:

Prima szuperfoszfát: 16⁰/₀-os.

» » 17 »

» » 18 »

Káli szuperfoszfát: Ph. 10⁰/₀; K. 11⁰/₀.

Ammon. szuperfoszfát: N. 3⁰/₀; Ph. 10⁰/₀.

Ammon. káli szuperf.: N. 3⁰/₀; Ph. 10⁰/₀; K. 8⁰/₀.

Szőlőtrágya-kompozitio: N. 3⁰/₀; Ph. 6⁰/₀; K. 11⁰/₀ és

Thomas salak.

Felhívjuk birtokosaink figyelmét e közczélú intézményünkre s kérjük tavaszi megrendeléseiknél annak igénybevételét.

Waggon számra minden gyárnál olcsóbban és díjtalanul vegyelemezve szállítunk. Árjegyzéket posta fordultával küldünk bárkinek.

Az »Erdélyi Gazdasági Egylet« Titkári hivatala Kolozsvárt.

IFJ. KOTZZÓ PÁL

Budapest, V. kerület Lipót-körut 18. sz.

A t. cz. vereközönségnek szives tudomására hozza, hogy nagyobb kényelmükre irodáját

(6 X.)

V. kerület, Lipót-körut 18. szám

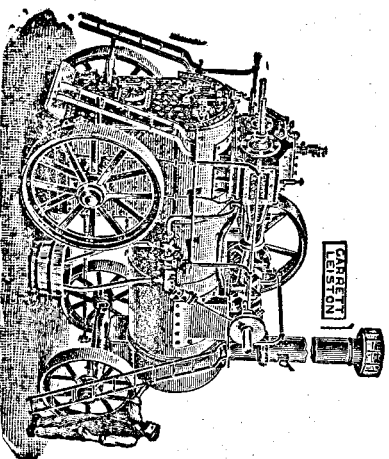
(Vigszinház mellett, a nyugoti pályaudvar Margirhid közelébe) helyezte át.

fenntartotta azonban a **VIII. ker., Szentkirályi-utca 49. sz. mülhelyt** és az **V. ker., Lipót-körut 8--10. sz. alatti raktárhelyiségeit.**

A közönségnek további pártfogását kérve ajánlja Garret legújabb szerkezetű **Compound gőzmozgonyait, felstabil és stabil alakban**, a melyek 40% tüzelőanyag megtakarítással dolgoznak.

Gőzmozgonyokat és gőzcsepítőket négyezer fordítható acél dobsínekkel, toldást nem igénylő szalmarázókkal a nagy szita felülettel, minden nagyságban.

Minden fajta lovas cséplőkészletek, arató- és vetőgépeket, szécskavágókat, répvágókat és minden más gazdasági gépeket.

Vidéken lakó szolid ügynőkök kerestetnek.

Hirdetések

a legjutányosabb árban felvállaltatnak

a

Kiadóhivatalban.

Belközép-utcza 11. sz. I. emelet.

Telephon 158. sz.

Lóhermagot,

luczernamagot,

gabonaféléket,

mindenféle egyéb

GAZDASÁGI MAGOT

legmagasabb áron értékesít és mintázott ajánlatot kér

WOLF SOMA

mag-, gabona- és terményügynöksége

KÜLFÖLDI CZÉGEK KÉPVISELŐJE

Budapest, IV. Károly-körút 26. sz.

Magvakbóli és mindenféle gazdasági cikkekébóli szükségletet
első forrásból legjutányosb áron szerzek be és kérem az igen t.
gazdaközönség szives nagybecsü támogatását

(12—IV.)

Az erdélyi részek legnagyobb gazdasági gépraktára

Hirschfeld Károly

vas- és szerszám kereskedőnél

Kolozsvártt,
a vashid
előtt.

Hofherr és Schrantz

gazdasági gépgyárának

képviselősege és bizományi raktára.

Nagy raktár: Répa- és szecs kavágók, kukoricza-
morzsolók, rosták, Pernolendt és Mayer rendszerű
trieurók, darálóok, eséplőgépek, szén- és takar-
mánygyűjtők, aczél-rajol, két- és három barázdás
ugy „Perfe“-ekékben, hajlékony- és láncz-boronák-
ban stb. stb., ugy mindennemű gazdasági gépek-
ben és eszközökben olcsó árak mellett.

Állandó géпкиállítás.

Előnyös fizetési feltételek.

Nagy raktár mindennemű vasárak, szerszámok és épít-
kezési anyagokban, továbbá angol gép- és varrószijjak,
gumitömlők, lemezek és zsinorokban, ugy a géphez tartozó
egyéb technikai czikkeken.

Hódmező-vásárhelyi Tetőcserép-raktár,
nagyban és kicsinyben, minden versenyt kizáró áron.

Terjedelmes képes árjegyzékek és részletes leírások ingyen és bérmentve.

Megrendelések és megkeresések

Hirschfeld Károly

(12—XII.)

gépraktárához

Kolozsvárra intézendők.

AZ
„ADRIAI“ BIZTOSÍTÓ-TÁRSULAT

alapított 1838-ik évben.

* * *

Vagyonsbiztonsági tőkéje 42 millió forint.

* * *

A magyarországi igazgatóság intézője:

Br. PODMANICZKY FRIGYES.

* * *

E társulat, mely 60 éves fennállása óta 218 millió frtot fizetett ki károk fejében, biztosít a legjutányosabb feltételek mellett:

tűz- és robbanási-, valamint jégokozta károk ellen.

továbbá az emberek életére, halál és elérési, valamint kiházásitási esetekre.

Erdélyrészi vezérképviselőség Kolozsvárt:

Szekula Ákos,
vezértelügyelő.

Gr. Teleki László,
vezérképviselőségi tanácsos.

A legjobb magvak kaphatók

József főherczeg Ő cs. és kir. Fensége, Ferdinánd
bolgár fejedelem Ő kir. Fensége, Fülöp szász-coburg-
góthai herczeg Ő kir. Fensége udv. szállítója

MAUTHNER ÖDÖN
magkereskedésében,

BUDAPESTEN.

FŐ-ÜZLET:

Andrássy-ut 23-ik szám.

FIÓK-ÜZLET: (12—XII.)

Koronaherczeg-utcza 18. szám.

Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.